

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

Jarno Laatikainen

BITCOIN – TULOVEROTUS SUOMESSA

Pro gradu -tutkielma

Vero-oikeus

Tampere 2015

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

LAATIKAINEN, JARNO: Bitcoin – Tuloverotus Suomessa

Pro gradu -tutkielma, 100 s.

Vero-oikeus

Tammikuu 2016

TIIVISTELMÄ

Bitcoin on vuonna 2009 julkaistu vaihdannan väline, jota hallinnoidaan niin kutsutussa vertaisverkossa. Bitcoinin vahvuuksia ovat järjestelmän ulottuvuus, siirtojen edullisuus, helppokäyttöisyys, turvallisuus ja riippumattomuus keskusjohtoisista taloudellisista instituutioista. Bitcoin ei kuitenkaan ole virallinen valuutta, eikä sitä tätä tutkielmaa kirjoittaessa ole juurikaan säännelty eri valtioiden toimesta. Sääntelyn puutteen voidaan katsoa olevan Bitcoin -järjestelmän heikkous, sillä se aiheuttaa epävarmuutta ja epäjohtonmukaisuutta viranomaisten keskuudessa. Vero-oikeudellisesta näkökulmasta sääntelyn puute synnyttää verovelvollisille, eli Bitcoinien käyttäjille riskin odottamattomasta verokohtelusta.

Tämän tutkielman pääteemana on Bitcoin -järjestelmän taloudellinen ja verotuksellinen luonne nykyisen kotimaisen tuloverolainsäädännön valossa. Tutkimusmenetelmänä käytetään tietyin painotuksin oikeusdogmaattista ja monitieteellistä näkökulmaa. Soveltuvan oikeuskäytännön rajallisuudesta johtuen keskeisimpinä lähteinä toimivat tuloverolainsäädäntö, lainvalmisteluasiakirjat, viranomaisohjeet ja oikeuskirjallisuus. Tutkielmaa täydennetään taloustieteellisillä lähteillä ja Bitcoin -järjestelmään liittyvällä merkittävimmällä kirjallisuudella.

Tutkielman valossa Bitcoin -järjestelmän taloudelliset luonteenpiirteet suhteessa kotimaiseen tuloverolainsäädäntöön näyttäisi asettuvan lähelle omaisuuden luovutusvoittoja ja -tappioita koskevia lainkohtia. Koska Bitcoin -järjestelmän arvo syntyy yksittäisissä vaihdantatapahtumissa subjektiivisesti, ei Bitcoinista saatavaa tuloa tai tappiotakaan voida arvioida sen perusteella, mikä Bitcoinin arvo on suhteessa viralliseen valuuttaan jossain toisessa vaihdantatapahtumasta. Nykylainsäädännön valossa Bitcoin tulisi määritellä omaisuudeksi tai toissijaisesti rinnastaa sen kohtelu omaisuuden luovutusvoittoverotukseen. Näin tuloverotuksessa päästäisiin mahdollisimman lähelle Bitcoinin taloudellisia realiteetteja. Tällainen Bitcoinin tuloverotuksellinen kohtelu vastaisi lisäksi verovelvollisen todellisia maksukyvyn muutoksia ja täyttäisi hyvän verojärjestelmän edellytykset verotuksen oikeudenmukaisuudesta ja neutraalisuudesta.

Sisällys

LÄHTEET	IV
LYHENTEET	XII
1. Johdanto.....	1
1.1. Kuvaus tutkimusaiheesta	1
1.2. Tutkimusongelman määrittely	4
1.3. Tutkimuksen rajaus.....	6
1.4. Tutkielman kysymyksenasettelu.....	8
1.5. Tutkimuksen rakenne	8
1.6. Tutkimuksessa käytettävien metodien määrittely.....	9
1.7. Keskeiset lähteet luvuittain.....	10
2. Bitcoin yleisesti	11
2.1. Bitcoinin synty ja historia.....	11
2.2. Bitcoinin tekniset ominaisuudet	13
2.2.1. Julkinen avain ja yksityinen avain.....	14
2.2.2. Transaktio	14
2.2.3. Block (lohko).....	16
2.2.4. Hashcash ja Proof-of-Work	16
2.2.5. Blockchain (lohkoketju)	17
2.3. Bitcoin -ekosysteemi	18
3. Bitcoinin taloudellinen luonne.....	20
3.1. Bitcoin taloudellisena käsitteenä	20
3.2. Tyypillisimmät vaihdantamarkkinat.....	22
3.3. Omistajuus ja hallinta	24
3.4. Omistusoikeuden siirrettävyys	29
3.5. Arvonmuodostus.....	31
3.6. Tulonmuodostus ja tappionmuodostus	39
3.7. Vertailua perinteisiin taloudellisiin sovelluksiin yleisellä tasolla	44
3.7.1. Raha ja valuutta	44
3.7.2. Sijoitusväline ja arvopaperi	48
4. Bitcoin voimassaolevan kotimaisen tuloverolainsäädännön valossa	50

4.1. Tulokäsite ja tulolajit	51
4.2. Pääomatulo	55
4.3. Bitcoinin TVL:n mukainen kohtelu muuna sellaisena tulona, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen	59
4.4. Tulonhankkimismenot	61
4.5. Bitcoinin TVL:n mukainen kohtelu omaisuudeksi määriteltynä.....	63
4.5.1. Omaisuuden luovutusvoiton verotus	63
4.5.2. Omaisuuden luovutusvoiton laskeminen.....	65
4.5.3. Luovutushinta	66
4.5.4. Hankintameno ja voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärä.....	67
4.5.5. Hankintameno-olettama.....	69
4.5.6. Verovapaat luovutusvoitot.....	70
4.5.7. Luovutustappio	71
4.6. Bitcoinin TVL:n mukainen kohtelu valuutaksi määriteltynä	76
4.7. Bitcoin maksutapana TVL:n näkökulmasta	79
5. Bitcoinin kotimainen määrittely ja laintulkinta	81
5.1. Verohallinnon ohje A83/200/2013	81
5.2. Kirjanpitolautakunnan lausunto numero 1895	90
5.3. Harmaan talouden tilannekuva 03/2011	92
6. Johtopäätökset	95

LÄHTEET

Andersson 1994

Andersson, Edward: Pääomatulon verotus. Lakimiesliiton kustannus. 1994.

Antonopoulos 2015

Antonopoulos, Andreas M.: Mastering Bitcoin – Unlockin digital cryptocurrencies. O’Reilly Media Ltd. 2015.

Antola 2003

Antola, Esko: Raha ilman valtiota? Kirja-Aurora. 2003.

Bal 2014

Bal, Aleksandra: Taxation of Virtual Currency. Leiden University. 2014.
<https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/29963/000-5-Bal-14-10-2014.pdf>

BLOCKCHAIN.INFO 2015

www.Blockchain.info

COHEN 2013

Global Bitcoin Computing Power Now 256 Times Faster Than Top 500 Supercomputers, Combined! Forbes. 2013.
<http://www.forbes.com/sites/reuvencohen/2013/11/28/global-Bitcoin-computing-power-now-256-times-faster-than-top-500-supercomputers-combined/>

CFTC 2015

U.S. Commodity Futures Trading Commission: Release pr7231-15.
<http://www.cftc.gov/PressRoom/PressReleases/pr7231-15>

CRS 2015

Elwell, Graig – Murphy, M. Maureen – Seitzinger, Michael. Congressional Research Service: Bitcoin: Questions, Answers, and Analysis of Legal Issues. 2015.

Dodge 2012

Dodge, Joseph M.: Deconstructing Haig-Simons Income and Reconstructing it as Objective Ability-to-Pay Income. Florida State University College of Law. 2012.

ECB 2012

European Central Bank: Virtual Currency Schemes. 2012
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>

ECB 2015

European Central Bank: Virtual Currency Schemes – a further analysis. 2015.
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>

Graf 2013

Graf, Konrad S: On the origins of Bitcoin: Stages of monetary evolution. 2013.
<http://static1.1.sqspcdn.com/static/f/1115369/23823402/1383478973600/On+the+Origins+of+Bitcoin+Graf+03.11.13.pdf?token=FIVOX21rpaPmk0R%2FGgUvrfgNK20%3D>

Haarman – Mansala 2012

Haarman, Pirkko-Liisa – Mansala, Marja-Leena: Immateriaalioikeuden perusteet. Talentum Media Oy. 2012.

Haig 1921

Haig, Robert M.: The Concept of Income – Economic and Legal Aspects. Artikkele teoksessa "The Federal Income Tax". Columbia University Press. 1921.

Herman 2014

Herman, Andre: The Economics of Bitcoin. Durham University 2014.
<http://www.scribd.com/doc/231964435/The-Economics-of-Bitcoin>

Häyhä 1996

Häyhä Juha: Oikeustaloustiede ja sopimusoikeus. Teoksessa "Näkökulmia oikeustaloustieteeseen". Toimittanut Kanninen, Vesa ja Määttä, Kalle. Gaudeamus 1996.

Internal Revenue Manual 4.48.5

The Internal Revenue Service: Internal Revenue Manual 4.48.5 Intangible Property Valuation Guidelines. 2006.

IRS Notice 2014-21

The Internal Revenue Service: Notice 2014-21. Yhdysvallat 2014.
<http://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>

IRS Notice 2014-36

The Internal Revenue Service: Notice 2014-36. Yhdysvallat 2014.
<https://www.irs.gov/uac/Newsroom/IRS-Virtual-Currency-Guidance>

Kaisto – Lohi 2013

Kaisto, Janne – Lohi, Tapani: Johdatus varallisuus-oikeuteen. Talentum Media. 2013.

Kaplanov 2012

Kaplanov, Nikolei M.: Nerdy Money: Bitcoin, the Private Digital Currency, and the Case Against Its Regulation. Temple University Legal Studies Research Paper. 2012
<http://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=546004070078005090026108118005124089100051017087011048030016029006113111113116127127032110017005027000016115121116079114024025020034057083043024118031088085084010070086083071123127093071085114007113093016000008002122108119080100126002010064084031002114&EXT=pdf>

Kervick 2013

Kervick, Dan: Bitcoin's Deflationary Weirdness. New Economic Perspectives. 2013. <http://neweconomicperspectives.org/2013/04/talking-Bitcoin.html>

Kirjanpitolautakunta 2012

Kirjanpitolautakunnan lausunto nro 1895, annettu 23.10.2012.
<https://www.edilex.fi/kila/1895>

Knuutinen 2009

Knuutinen, Reijo: Muoto ja sisältö vero-oikeudessa – erityistarkastelussa rahoitus- ja sijoitusinstrumentit. Suomalainen lakimiesyhdistys, 2009.

Knuutinen 2014

Knuutinen, Reijo: Oikeus, talous, tiede – tarkastelua vero-oikeudellisessa kontekstissa. Teoksessa Yritys, omistaja ja verotus. Juhlajulkaisu Seppo Penttilälle. Edita. 2014.

Korpisaari 1923

Korpisaari, Paavo: Raha ja muut maksuvälineet. Kustannusosakeyhtiö Otava. 1923.

Kristoufek 2014

Kristoufek, Ladislav: What are the main drivers of the Bitcoin price?
Charles University. Prague. 2014. <http://arxiv.org/pdf/1406.0268v1.pdf>

Kukkonen 2007

Kukkonen, Matti: Omaisuuden arvonmuutosten verottamisesta. Luku 7.
Teoksessa Verotus uusiksi? Taloustieto Oy. 2007.

Lo - Wang 2014

Lo, Stephanie – Wang, J. Christina: Bitcoin as Money? Federal Reserve
Bank Of Boston. Current Policy Perspectives 14-4. 2014.
<https://www.bostonfed.org/economic/current-policy-perspectives/2014/cpp1404.pdf>

Mankiw - Taylor 2011

Mankiw, N. Gregory – Taylor, Mark P.: Economics. 2. Painos. Cengage
Learning EMEA. 2011.

Myrsky – Ossa 2008

Myrsky, Matti – Ossa, Jaakko: Verotuksen perusteet. Talentum Media Oy
2008.

Myrsky – Rabinä 2014

Myrsky, Matti – Rabinä, Timo: Henkilökohtaisen tulon verotus. Talentum
Media Oy. 2014.

Määttä 1999

Määttä, Kalle: Regulaatioteorian perusteita. Teoksessa Näkökulmia
oikeustaloustieteeseen 3. Toimittanut Kanninen, Vesa ja Määttä, Kalle.
Lakimiesliiton kustannus. 1999.

Määttä 2014

Määttä, Kalle: Verolakien tulkinta. 2014.

Nakamoto 2008

Nakamoto, Satoshi: Bitcoin: Peer-to-Peer Electronic Cash System.
<https://Bitcoin.org/Bitcoin.pdf>. (28.9.2015)

Nykänen 2004

Nykänen, Pekka: Julkisesti noteerattujen arvopapereiden luovutusvoitot henkilöverotuksessa. Väitöskirja. Edita Publishing Oy. 2004.

Nykänen 2008

Nykänen, Pekka: Luonnollisen vähennyksen käsitteestä henkilöverotuksessa. Verotus -lehti 3/2008

Nykänen 2014

Nykänen, Pekka: Menetysten vähennyskelpoisuudesta tuloverolain mukaisessa verotuksessa. Teoksessa Yritys, omistaja ja verotus. Juhlajulkaisu Seppo Penttilälle. Edita. 2014.

Nykänen – Rabinä 2013

Nykänen, Pekka – Rabinä Timo: Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus. Talentum Media Oy. 2013.

OECD 2015

OECD: Address the Tax Challenges of the Digital Economy, Action 1 - 2015 Final Report

<http://www.oecd->

[ilibrary.org/docserver/download/2315281e.pdf?expires=1450781885&id=id&accname=guest&checksum=97766B3EC2F6E96DB24FAAC57D50986F](http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/2315281e.pdf?expires=1450781885&id=id&accname=guest&checksum=97766B3EC2F6E96DB24FAAC57D50986F)

Ollila 1993

Ollila, Päivi: 29§ Tulokäsite ja tulolajit. Teoksessa Tuloverolain kommentaari. Pandecta Oy. 1993.

Oravisjärvi 2014

Oravisjärvi, Jani: Rahan synty. 2. painos. Hansabook. 2014.

Ossa 2013

Ossa, Jaakko: Tuloverolaki käytännössä. Sanoma Pro Oy. 2013.

Ranki 1993

Ranki, Sinimaaria: Euroopan valuuttajärjestelmä, Euroopan Keskuspankkijärjestelmä ja Suomen pankki – Selvitys toiminnoista ja vertailu. Eurooppa-instituutti. 1993.

Räbinä 2001

Räbinä, Timo: Vastikkeeton saanto ja luovutusvoiton verotus. Lakimiesliiton kustannus. 2001.

Simons 1938

Simons, Henry C.: Personal Income Taxation: The Definitions of Income as a Problem of Fiscal Policy. University of Chicago Press. 1938.

Tammi 1993

Tammi, Jukka: Pääomaverotus uudistuu; Verotuksen uudistussuunnitelmat. Teoksessa Pääomaverotus käytännössä. Toimittanut Yrjö Lehtonen Tietosanoma Oy. 1993.

Tuomala 2009

Tuomala, Matti: Julkistalous. Gaudeamus. 2009.

Vigna – Casey 2015

Vigna, Paul ja Casey, Michael J.: The Age of Cryptocurrency – How Bitcoin And Digital Money Are Challenging The Global Economic Order. 1. painos. St. Martin's Press, New York. 2015.

Velde 2013

Velde, Francois R.: Bitcoin: A primer. Chicago Fed Letter. 2013. <https://www.chicagofed.org/publications/chicago-fed-letter/2013/december-317>

Verohallinto 2011

Harmaan talouden tilannekuva 3/2011. https://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Harmaan_talouden_torjunta/Asiantuntijakirjoituksia_harmaasta_talou%2821531%29

Verohallinto 2013

Virtuaalivaluuttojen tuloverotus. A83/200/2013. Ohje. 2013. http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Virtuaalivaluuttojen_tuloverotus%2828450%29

Verohallinto 2015

Omaisuu den luovutusvoitot ja –tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa. A101/200/2015. Ohje. 2015. http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Omaisuu den_luovutusvoitot_ja_tappiot_luo%2838429%29

LYHENTEET

CFD	Cost For Difference
CFTC	U.S. Commodity Futures Trading Commission
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta
ECB	European Central Bank
HE	Hallituksen esitys
IRS	The Internal Revenue Service
KHO	Korkein Hallinto-oikeus
KILA	Kirjanpitolautakunta
KVL	Keskusverolautakunta
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development
PL	Suomen perustuslaki
RahKL	Laki kaupankäynnistä rahoitusvälineillä
RL	Rikoslaki
TVL	Tuloverolaki

1. Johdanto

1.1. Kuvaus tutkimusaiheesta

Vuonna 2008 erään kryptografiaan liittyvän postituslistan jäsenille lähetettiin sähköposti, jossa oli linkki juuri perustetulle web-sivulle Bitcoin.org ja 9-sivuiseen kirjoitukseen: ”Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System.”¹ Pseudonyymi Satoshi Nakamoto kuvaili kirjoituksessaan² Bitcoin-järjestelmän teknisiä ominaisuuksia ja mahdollisuuksia. Vuosien mittaan tuosta järjestelmästä tuli vaihtoehtoinen tapa maksaa ostoksia ja/tai sijoittaa varallisuutta. Kuten mikä tahansa muukin taloudellinen innovaatio, sen tulee kuitenkin kytkeytyä tiiviisti olemassa olevaan markkinatalouteen ja yhteiskuntaan. Tätä tutkimusta kirjoitettaessa Nakamoton julkaisusta on melkein 7 vuotta, eikä Bitcoin-järjestelmää noteerata vielä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta minkään valtion lainsäädännössä. Tuossa ajassa Bitcoin-järjestelmän globaali markkina-arvo on käynyt 13,9 miljardissa dollarissa. Tällä hetkellä markkina-arvo on asettunut noin 3,6 miljardiin dollariin³.

Median ja valtaväestön silmissä Bitcoinilla on ristiriitainen imago. Bitcoin tunnetaan pahamaineisena maksutapana verkon huumausainekaupassa mutta samalla Bitcoinin roolia mm. nopeiden sijoitusvoittojen tuojana ihastellaan. Bitcoin -teollisuuden toimijoiden näkökulmasta Bitcoinin käyttö lailliseen vaihdantaan on puolestaan sen tärkein toiminto. Bitcoin on kietoutunut mystiseen verhoon, kuten ohjelmoijansakin Satoshi Nakamoto. Bitcoin-järjestelmän ympärille on kasvanut ekosysteemi, jonka pyrkimyksenä on tehdä Bitcoinista relevantti ja pysyvä osa nykyistä markkinataloutta. Muutamassa vuodessa Bitcoinista on tullut maksutapa, jolla voi maksaa mm. lentoja ja hotelleja, kauppastoksia ja ravintolalaskuja sekä nettiostoksia ympäri maailman. Bitcoinin kryptograafiset ominaisuudet ja vertaisverkon tuoma itsenäisyys ovat nostaneet sen varteenotettavimmaksi elektroniseksi maksutavaksi sitten luottokorttien. Ollakseen todella relevantti osa markkinataloutta Bitcoin-järjestelmän ja sen käyttäjien

¹ Vigna – Casey 2015, s. 41 - 42

² Nakamoto 2008

³ Blockchain.info/charts

tulee kuitenkin hyväksyä nykyinen markkinatalous ja siihen liittyvä lainsäädäntö osaksi tuota järjestelmää. Niin kauan kuin Bitcoin nähdään vain hämäränä anonyyminä maksutapana ja keinotteluinstrumenttina, järjestelmän potentiaali uhkaa valua hukkaan.

Bitcoinin suurin potentiaali ei kuitenkaan liity välttämättä pelkästään sen ominaisuuksiin arvon siirtäjänä tai säilyttäjänä. Bitcoin -järjestelmä on luotu Blockchain -teknologiaa hyödyntäen. Blockchain -teknologia puolestaan mahdollistaa sovellukset muissakin käyttötarkoituksissa kuin maksutapana, sijoitusvälineenä tai muuna arvoperusteisena järjestelmänä. Vero-oikeudellisesta näkökulmasta tilanne on ongelmallinen, sillä vaikka suurin osa Bitcoin -järjestelmän käyttäjistä vielä tällä hetkellä Bitcoinia maksuvälineenä tai sijoitusvälineenä, jo lähitulevaisuudessa samaa Blockchain -infrastruktuuria voidaan käyttää sovelluksiin, joilla ei välttämättä ole arvoon tai varallisuuteen liittyvää kontekstia. Lisäksi arvoon sisältyvään kontekstiin saattaa Bitcoin -järjestelmässä sisältyä reaali maailmassa realisoituvia tapahtumia, joiden johdosta verovelvollisen varallisuus tai veronmaksukyky edes kasva. Tästä esimerkkinä mainittakoon mahdolliset vakuutus sopimukset Blockchain -järjestelmässä toteutettuna. Edellä mainitusta johtuen Bitcoin -järjestelmässä voi samanaikaisesti olla käyttäjiä, jotka haluavat maksaa verkkokauppaostoksensa Bitcoineilla ja niitä, jotka käyttävät Blockchain -infrastruktuuria vaikkapa niin kutsuttujen ”smart contract” -sopimusten ylläpitoon.⁴ Nämä molemmat toiminnot voivat näyttäytyä ulkopuoliselle taholle Blockchainissa täysin samankaltaisina. Edellä kuvattu ongelma on ainoastaan yksi esimerkki monia käyttötarkoituksia sisältävän järjestelmän verotuksessa ja yleisemminkin sääntelyssä.

Bitcoinien keskeisimpien ominaisuuksien johdosta kyseessä on järjestelmä, jossa ei tarvita välittäjää tai luotettua tahoa kahden toimijan välillä. Edellä mainittua Blockchain -infrastruktuuria ylläpidetään järjestelmään liittyneiden tietokoneiden verkoston avulla ilman keskitettyä valvontaa tai ylläpitoa. Tämän ominaisuutensa ja siihen liittyvien kryptograafisten ratkaisujen johdosta järjestelmä itsessään on käytännössä muuttamaton ja erittäin turvallinen. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, että järjestelmän ensimmäinen sovellus liittyy arvon siirtämiseen ja säilyttämiseen eri tahojen kesken. Palaan Bitcoin-

⁴ Lisää älykkäistä sopimuksista kts. www.smartcontracts.com.

järjestelmän teknisiin ominaisuuksiin ensimmäisessä luvussa tarkemmin. On kuitenkin tärkeää tiedostaa jo tässä vaiheessa, että Bitcoin -järjestelmä on ja tulee enenevässä määrin olemaan enemmän kuin ainoastaan sen arvoon liittyvät sovelluksensa. Tämä seikka alleviivaa ilmiön vero-oikeudellisia ongelmia ja tarvetta määritellä Bitcoin siten, että hyvään verojärjestelmään liittyvät periaatteet toteutuvat huolimatta Bitcoinin monimutkaisesta taloudellisesta luonteesta. Bitcoinin ja varsinkin Blockchain -teknologian potentiaali on jo tunnistettu talouden eri sektoreilla laajasti. Tämä potentiaali tulee huomioida myös vero-oikeudellisessa tutkimuksessa ja verolainsäädännössäkin mahdollisimman nopeasti.

Bitcoin -järjestelmän tietyt ominaisuudet ja rakenne aiheuttavat haasteita myös verotusmenettelyyn. Tämä tutkimus keskittyy kuitenkin pääasiassa Bitcoinin aineelliseen määrittelyyn. Viranomaiset luonnollisesti tulkitsevat Bitcoinin liittyviä taloudellisia ja oikeudellisia ominaisuuksia voimassaolevien lakien pohjalta. Ongelmana on, että laintasoista sääntelyä ei juuri esiinny, jolloin sovellettava säännös pyritään löytämään voimassaolevasta lainsäädännöstä, joka ei välttämättä vastaa uuden ilmiön taloudellista todellisuutta⁵. Vaikka Bitcoin on tätä tutkielmaa laadittaessa jo useita vuosia vanha, viranomaisilla on edelleen vaikeuksia sovittaa Bitcoinia osaksi laillista järjestelmää⁶. Muun muassa EU:n lainsäädännön näkökulmasta Bitcoinin asema on erittäin epäselvä⁷. Hyvä esimerkki vastaavasta tilanteesta löytyy rahoitusosalta, jossa uudet, vakioimattomat ja noteeraamattomat sijoitus-instrumentit ja niiden käyttäjät kohtaavat usein normaalista poikkeavaa verotuskohtelua.⁸ Kaikesta tästä seuraa, että myös Bitcoinin liittyvät viranomaistoimet ovat usein ennalta arvaamattomia ja epäjohdonmukaisia suhteessa käyttäjien odotuksiin. Epävarmuus minkä tahansa uuden taloudellisen järjestelmän verokohtelusta murentaa merkittävästi sen taloudellista potentiaalia. Sääntelyä pidetään usein välttämättömänä pahana. Regulaatioteorian pragmaattisen näkökulman mukaan vapaat markkinat ja julkisvalta voivat molemmat

⁵ Sääntelyn merkityksestä Bitcoinin taloudellisen arvon noustessa lausutaan myös OECD 2015 s. 44. Esityksessä ei kuitenkaan oteta kantaa sääntelyn keinoihin.

⁶ Graf 2013 s. 29.

⁷ ECB 2012 s. 43, jossa koko kirjoituksen näkökulmaksi on valittu virtuaalivaluuttojen aiheuttama epävarmuus keskuspankki-instituutioon.

⁸ Esimerkiksi KHO 2010/74, jossa kyse CFD- instrumenttien verotuksesta.

epäonnistua ja tästä syystä oikeudellisen sääntelyn tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava tapauskohtaisesti⁹.

Nykyinen yhteiskunta on viime vuosina kehittynyt ja muotoutunut rajusti teknologisten innovaatioiden seurauksena. Sosiaalinen käyttäytyminen on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana enemmän kuin sitä edeltäneen sadan vuoden aikana yhteensä. Ominaisuutta tälle muutokselle on teknologinen kehitys. Sosiaalinen media uusine sovelluksineen on yhtä aikaa yhdistänyt ja eristänyt ihmisiä. Nykyään ihmiset voivat olla päivittäin yhteydessä jopa satoihin ihmisiin sosiaalisen median välityksellä, mutta samalla reaali maailman kontaktit ovat vähenemässä. Samalla tavalla yhteiskunnan taloudelliset rakenteet kohtaavat jatkuvaa muospainetta teknologisen kehityksen johdosta. Tähän asti teknologinen kehitys on valjastettu lähinnä avustamaan nykyisiä taloudellisia järjestelmiä, mutta varsinaisia rakenteellisia muutoksia teknologinen kehitys ei ole aiheuttanut. Aiemmin mainitulla tavalla markkinataloudellista järjestelmää ympäröi sääntelyn ja viranomaisvalvonnan muodostama raja-aita.

Markkina-taloudelle on tyypillistä, että järjestelmä hylkii uusia innovaatioita, joita ei saa sovitetuksi sääntelyn täyttämään reaalitalouteen. Tämä ominaisuus erottaa taloudellisen yhteiskunnan sosiaalisesta yhteiskunnasta. Sosiaalinen yhteiskunta kollektiivisesti hyväksyy innovaation mikäli sille on niin sanotusti tilausta ja siitä on aidosti hyötyä. Yhteiskunta ikään kuin äänestää omalla käyttäytymisellään innovaation menestymisestä. Vahvasti säännelty taloudellinen yhteiskunta sen sijaan äänestää innovaatioista sen perusteella, synnyttääkö se aiheuttamaansa riskiin nähden riittävän tuoton. Yksi merkittävästi kuvattuun riskiin vaikuttavista tekijöistä on nimenomaan sääntely ja verotus.

1.2. Tutkimusongelman määrittely

Tämän tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on selventää Bitcoin -järjestelmän todellinen luonne yhtäältä reaalitalouden ja toisaalta voimassaolevan kotimaisen tuloverolainsäädännön näkökulmasta. Kautta aikain reaalitalous ja verolainsäädäntö on

⁹ Määttä 1999 s. 24.

sisältänyt jännitteitä, joiden johdosta verolainsäädäntö ei aina vastaa reaalitalouden muutoksiin kovinkaan täsmällisesti.¹⁰ Varsinkin uusien taloudellisten innovaatioiden verotuksellinen tulkinta poikkeaa usein reaalitalouden tulkinnasta. Vastakkainasettelu näiden kahden näkökulman välillä on ilmeinen, sillä reaalitaloudellista määrittelyä ei varsinaisesti sido mikään ulkoinen tekijä. Kun reaalitalous muuntautuu, muuttuvat myös siinä toimivat määritelmät ja käsitteet. Verotuksellista tulkintaa rajoittaa aina vähintään verolainsäädäntö. Verotuksen tulee aina perustua lakiin. Jos laissa ei määritellä reaalitalouden yksittäisiä ilmiöitä, on ilmeisen selvää, että yksittäisen ilmiön verotuksellinen tulkinta poikkeaa taloudellisesta tulkinnasta. Verolainsäädännön rakentaminen siten että se vastaa kaikkiin reaalitaloudessa tapahtuviin muutoksiin on kuitenkin monimutkaisuutensa johdosta käytännössä mahdotonta. Tässä mielessä verolainsäädäntö on siis kompromissien hakemista liiallisen tulkinnanvaraisuuden ja monimutkaisuuden välillä. Hyvään verotusjärjestelmään liitetyt periaatteet vaativat lainsäädännöltä ja sen perusteella suoritettulta verotukselta lisäksi mm. tasapuolisuutta, neutraalisuutta ja oikeusturvaa. Lyhyesti sanottuna verotuksen tehtävä on rahoittaa valtion tehtäviä siten, että verotus toimitetaan oikeudenmukaisesti talouden toimintaa kohtuuttomasti haittaamatta. Jotta verotus voisi olla täysin neutraalia uusliberatistisessa mielessä, tulisi se riisua kokonaan muista kuin fiskaalisista tehtävistään; käytännössä tällaisen täysin neutraalin verojärjestelmän luominen on kuitenkin mahdotonta¹¹. Verotuksen lakiperusteisuudesta johtuen yksi tämän tutkimuksen tarkoituksista on myös herättää keskustelua Bitcoinin määrittelyn tarpeellisuudesta vero- ja muussa lainsäädännössä.

Bitcoinin monimuotoinen luonne ja useat käyttötarkoitukset ovat tätä tutkimusta laatiessa vielä vieraita veroviranomaisille ja lainsäätäjille ympäri maailman. Miljoonat käyttäjät useissa eri valtioissa käyttävät Bitcoinia tarvitsemallaan tavalla, eikä tämä käyttötarkoitus aina välttämättä vastaa nykyisen lainsäädännön tulkintoja kyseisestä tapahtumasta. Vaikka tämä tutkimus keskittyy pääasiassa Suomen tuloverotukseen, sisällytän tutkimukseen myös EU-tuomioistuimen ratkaisun koskien virtuaalivaluuttojen arvonlisäverotusta. Tuloverotuksesta ja arvonlisäverotuksesta säädetään eri laeilla,

¹⁰ Taloudellisen ja verotuksellisen luonteen jännitteistä kirjoittaa laajasti Reijo Knuutinen väitöskirjassaan *Muoto ja sisältö vero-oikeudessa*(2015).

¹¹ Nykänen 2004 s. 117 ja Bal 2014 s. 93 – 94.

mutta arvonlisäverotukseen liittyvän ratkaisun luomaa määritelmää ei voitane täysin ohittaa tuloverotuksessakaan.

Jotta Bitcoin voisi integroitua osaksi modernia talousmaailman kaikkine vivahteineen, tulee sen mukautua talousmaailman tiettyihin sääntöihin. Mikään reaalityöteen tiiviisti liittyvä ilmiö ei ainakaan teoreettisesti saisi saada erityiskohtelua mitä tulee normaaleihin talouselämään turvaaviin periaatteisiin. Omistuksen suoja, tehokkaan kilpailun periaatteet ja valtion oikeus verotukseen esimerkkeinä ovat osa niitä reaalityöden lainalaisuuksia, joihin uusien taloudellisten ilmiöiden tulee sopeutua; niin myös Bitcoin-järjestelmän.

1.3. Tutkimuksen rajaus

Vaikka Bitcoin on vain yksi useasta virtuaalivaluutasta, en näe tarpeelliseksi ulottaa tutkimusta koskemaan vaihtoehtoisia virtuaalivaluuttoja. Tällä hetkellä muiden virtuaalivaluuttojen yhteenlaskettu markkina-arvo on vain murto-osa Bitcoin -järjestelmän markkina-arvosta. Taloudellisen merkittävyytensä johdosta Bitcoin on vero-oikeudellisesti ajankohtainen ilmiö, jonka rinnalla vaihtoehtoiset virtuaalivaluutat ovat lähinnä kuriositeetti.

Vaikka Blockchain -teknologialla on monia sovelluksia, tämän tutkimuksen pääteemaksi rajataan nimenomaan Bitcoin, jonka pääasiallinen tehtävä on arvon siirtäminen vaihdantatilanteessa. Näin ollen tässä johdannossa aiemmin lähinnä kuriositeettina mainittu "smartcontracts" -sovellus rajataan pois. Näiden sopimusten taloudellinen merkitys on vielä verrattain pieni suhteessa Bitcoinien vaihdantamarkkinoihin.

Bitcoinin käyttö niin taloudellisessa kuin verotuksellisessakin mielessä jakaantuu pääasiassa hankintaan, myyntiin ja kulutukseen. Vaikka niin sanottu "louhinta" on yksi tapa hankkia Bitcoineja, sen merkitys vero-oikeudellisesti on pieni, koska louhintaan osallistuva osa Bitcoinien käyttäjistä on vähemmistössä ja toisekseen Bitcoinien pääasiallinen käyttötarkoitus liittyy nimenomaan niiden vaihdantaan. Ja vaikka

”louhinta” tai tarkemmin ottaen Bitcoin -järjestelmän hallinnointi ja ylläpito on yksi järjestelmän tärkeimmistä tukipilareista, sen tuloverotuksellinen arvo on vain murto-osa koko Bitcoin -järjestelmän arvosta. Näin ollen tämän tutkimuksen ulkopuolelle rajataan louhintaan liittyvän toiminnan vero-oikeudellinen kohtelu.

Vaikka Bitcoin tiettyjen ominaisuuksiensa puolesta tuo haasteita verotusmenettelyyn, rajaamalla tutkimuksen koskemaan pääasiassa Bitcoinin tuloverotukseen liittyviä piirteitä. Haasteet esimerkiksi ilmoitus-menettelyssä ja tiedon epäsymmetriassa eivät mielestäni saa vaikuttaa Bitcoinin aineelliseen määrittelyyn verotuksessa. Tutkimus ei myöskään ulotu tarpeettomasti Bitcoin -järjestelmän ominaisuuksien teknisiin yksityiskohtiin, kuten ohjelmointikieleen tai -arkkitehtuuriin. Kuitenkin, siltä osin kun Bitcoin -järjestelmän ominaisuudet ja muut tekijät vaikuttavat sen taloudelliseen tai verotukselliseen määrittelyyn, ne kuuluvat tutkimuksen kehykseen.

Tämän tutkimuksen pääasiallinen lähestymiskulma on vero-oikeus. Näin ollen tutkimuksen kohteena ja toisaalta johtopäätösten viitekehyksenä toimii verolainsäädäntö. Tutkimus ei laajenna tarkastelua muun lainsäädännön piiriin, kuten kirjanpitoon, rahanpesuun tai pankkivalvontaan liittyen. Tutkimus pyrkii selvittämään vero-oikeudellisia kysymyksiä pääasiassa henkilöverotuksen näkökulmasta. Näkökulmaksi rajautuu kotimainen tuloveroverolainsäädäntö.

Verohallinto on antanut virtuaalivaluuttojen tuloverotusta koskevan ohjeen vuonna 2013. Tuossa ohjeessa käsitellään virtuaalivaluuttojen verotusta TVL:n ja EVL:n näkökulmasta. Tämän tutkimuksen osalta keskityn tuon ohjeen analysoinnissa nimenomaan tuloverolain soveltamiseen.

Vaikka Bitcoin mahdollistaa sen sisäänrakennetun anonymiteetin vuoksi myös arvon siirtämisen olosuhteissa, jotka lain silmissä täyttävät esimerkiksi rahanpesun tunnusmerkistön, tämä tutkimus rajautuu käsittelemään ainoastaan tilanteita, joissa Bitcoin -järjestelmää käytetään osana laillista toimintaa ja markkinataloutta.

1.4. Tutkielman kysymyksenasettelu

Tässä johdannossa kuvattua tutkimusongelmaa pyritään ratkaisemaan seuraavien konkreettisten kysymysten avulla:

1. Mikä on Bitcoinin taloudellinen luonne?
2. Miten Bitcoinin tuloverotus on mahdollista toteuttaa kotimaisen voimassaolevan lainsäädännön perusteella?
3. Miten Bitcoinin tuloverotusta toteutetaan Suomessa viranomaisohjeiden valossa?
4. Millaiseksi taloudelliseksi sovellukseksi Bitcoin tulisi lainsäädännöllisesti määritellä, jotta siihen liittyvä tuloverotus voitaisiin toteuttaa asianmukaisesti?
5. Onko nykyistä tuloverolainsäädäntöä muutettava, jotta Bitcoinin tuloverotuksesta tulisi asianmukaista?

1.5. Tutkimuksen rakenne

Tämä tutkimus on jaettu johdanto mukaan lukien kuuteen päälukuun. Tutkimuksen tarkoituksena on kulkea Bitcoinin historiasta, teknisistä ominaisuuksista ja käyttötavoista taloudelliseen luonteeseen. Taloudellisen luonteen jälkeen tarkastelen tapoja toteuttaa Bitcoinin tuloverotus voimassaolevan tuloverolainsäädännön mukaan. Tästä etenen kohti Bitcoinin käsittelyä kotimaisissa viranomaisohjeissa. Lopuksi pyrin tuottamaan johtopäätöksiä, jotka ottavat kantaa Bitcoinin kotimaisen sääntelyn tarpeeseen, toimivat keskustelun avaajina lainsäätäjien, lain tulkitsijoiden ja Bitcoinin käyttäjien välillä.

Toisessa luvussa käsitellään Bitcoinin syntyä, historiaa, teknisiä ominaisuuksia ja ekosysteemiä, joka on rakentunut Bitcoinin ympärille vuosien aikana. Tarkoituksena on selventää Bitcoinin taustoja ja edellytyksiä selviytyä osaksi globaalia markkinataloutta. Toisen luvun perimmäinen tarkoitus on luoda perusta kolmannen ja neljännen luvun taloustieteelliselle ja vero-oikeudelliselle pohdinnalle. Kolmannessa luvussa

tarkastellaan sis Bitcoin -järjestelmän taloudellista luonnetta. Tutkimuksessa pyritään selvittämään Bitcoin -järjestelmän taloudellisia ominaisuuksia nimenomaan verotukseen keskeisesti liittyvien seikkojen osalta. Tällaisia seikkoja ovat muun muassa omistajuus, siirrettävyys, arvonmuodostus sekä tulon- ja tappionmuodostus. Neljännessä luvussa perehdytään Bitcoin -järjestelmän vero-oikeudelliseen arviointiin voimassaolevan lainsäädännön valossa. Toisin sanoen pyrin löytämään Tuloverolain puitteissa kaikki mahdollisesti sovellettavissa olevat säännökset suhteessa Bitcoinin taloudellisiin määrittelyihin. Viidennessä luvussa käsitellään keskeisiä kotimaisia viranomaisohjeita siltä osin kuin ne koskevat tämä tutkimuksen päätarkoitusta, Bitcoinin määrittelyä. Kuudennessä luvussa pyritään tekemään johtopäätöksiä 2.- 5. ensimmäisen pääluvun perusteella. Johtopäätökset koskevat nimenomaan Bitcoinin taloudellista ja verotuksellista luonnetta sekä mahdollista tarvetta määrittellä Bitcoin ja muut virtuaalivaluutat paremmin kotimaisessa verolainsäädännössä.

1.6. Tutkimuksessa käytettävien metodien määrittely

Tutkimus on luonteeltaan monitieteellinen ja monimetodinen. Monitieteellisyydellä tarkoitetaan tässä yhteydessä vero-oikeudellisen tutkimuksen ja taloustieteellisen¹² tutkimuksen yhdistämistä yhden tutkimuksen viitekehykseen. Monimetodisuus puolestaan viittaa oikeusdogmaattisen ja monitieteellisen metodin käyttöön. Tilanteessa jossa Bitcoinia ei käytännössä ole lain tasolla määritelty vielä millään tavalla, yksipuolinen oikeusdogmaattinen tutkimus ei välttämättä anna vastauksia kaikkiin tässä tutkimuksessa esitettyihin kysymyksiin. Samalla tavoin taloustieteellinen näkökulma jättäisi tutkimuksen vajaaksi vero-oikeudellisesta näkökulmasta. Näenkin tarpeellisempana yhdistää edellä mainitut tutkimusmetodeja yhden tutkimuksen alle. Tietoisena siitä, että tällainen yhdistelmä saattaa aiheuttaa tutkimuksessa ja sen johtopäätöksissä sekavuutta ja päämäärättömyyttä, painotan tutkimuksessa monitieteellistä ”vero-oikeus ja taloustiede” -näkökulmaa. Tutkimuksen tarkoituksena on siis ensin taloustieteellisen tutkimuksen keinoin valottaa Bitcoinin taloudellisia ominaisuuksia siinä laajuudessa, mitä vero-oikeudellisesta näkökulmasta voidaan pitää

¹² Tässä tutkimuksessa taloustieteellisen näkökulman tärkein funktio on sen taloudellisia ilmiöitä selittävä ja kuvaava tehtävä.

perusteltuna. Tämän jälkeen näitä valittuja taloudellisia luonteenpiirteitä käytetään hyväksi oikeusdogmaattisessa de lege lata -pohdinnassa. Toisin sanoen kyseessä on tutkimus, jossa tarkastellaan Bitcoinin taloudellista luonnetta suhteessa vero-oikeudellisiin mahdollisuuksiin määrittellä Bitcoin osaksi tuloverolainsäädäntöä. Oikeusdogmaattinen tutkimus varsinkin tuloverotuksen näkökulmasta tukee sitten edellä mainittua painotusta. Tutkimus tähtää lopulta de lege ferenda –kannanottoon, mikäli voimassaolevan lainsäädännön ei voida katsoa riittävän Bitcoinin asianmukaiseen tuloverotukselliseen määrittelyyn.

1.7. Keskeiset lähteet luvuittain

Tutkimuksen keskeisimmät lähteet vaihtelevat jokaisen pääluvun kohdalla. Toisen pääluvun keskittyessä Bitcoinin rakenteeseen, käyttöön ja ekosysteemiin lähteinä käytetään julkisessa verkossa ja kirjallisuudessa esiintyviä keskeisiä teoksia, joiden voidaan osoittaa luotettavimmin ja totuudenmukaisimmin kuvaavan Bitcoinia ilmiönä. Kolmannen pääluvun keskeisenä teemana on Bitcoinin taloudellisen luonteen arvioiminen. Taloudellisen luonteen selvittäminen vaatii taloustieteellistä lähestymistä aiheeseen. Näin ollen taloustieteellinen kirjallisuus tukee parhaiten tutkimuksen tavoitteita tältä osin. Neljännen pääluvun vero-oikeudellinen tarkastelu nojautuu vahvasti voimassaolevaan kotimaiseen tuloverolainsäädäntöön. Tutkielmaa tuetaan lainvalmistelutöistä ja oikeuskirjallisuudesta saatavilla näkemyksillä lain tarkoituksesta. Viidennen pääluvun sisältönä on Bitcoinin kotimainen laintulkinta, jota tällä hetkellä edustaa ainoastaan muutama lakia tulkitseva viranomaisohje. Kuudennessa pääluvussa uusia lähteitä ei varsinaisesti käytetä, vaan tarkoituksena on muodostaa mielipide aiempien päälukujen sisällön perusteella. Tällöin voidaan palata kunkin luvun lähteiden pariin.

2. Bitcoin yleisesti

2.1. Bitcoinin synty ja historia

31. lokakuuta 2008 Satoshi Nakamoto –niminen pseudonyymi lähetti erään postituslistan sadoille jäsenille sähköpostin, jossa kerrotaan uudesta elektronisesta raha-järjestelmästä, joka toimii vertaisverkossa ilman luotettuja kolmansia osapuolia. Sähköposti ohjasi uudelle internet-sivustolle, jolle oli ladattu yhdeksänsivuinen pdf-tiedosto: ”Peer-to-Peer Electronic Cash System.”¹³ Tekstin johdannossa kuvataan, kuinka kaupankäynti internetissä on käytännössä täysin riippuvainen rahoituslaitosten toimimisesta luotettuna kolmantena osapuolena elektronisen maksunvälityksen prosessoijana. Tällainen välitys lisää kirjoituksen mukaan kuluja ja rajoittaa näin maksujen arvomääräistä alarajaa. Toiseksi ongelmaksi kuvataan peruutettavissa olevat maksut, joiden vuoksi luotettavuuden tarve kaupankäynnissä kasvaa. Tällaiset ongelmat olisi korjattavissa fyysisen rahan käytöllä, mutta sellaista mekanismia ei vielä ole, joka mahdollistaisi maksut tietoverkossa ilman luotettuja kolmansia osapuolia. Kirjoituksessa todetaan, että tarvitaan elektroninen maksujärjestelmä joka luottamuksen sijaan perustuu kryptografiseen todennukseen. Transaktiot olisivat tietokonelaskennallisesti epäkäytännöllisiä perua ja ne suojaisivat kauppiaita petoksilta. Vastaavasti ostajia voitaisiin suojata helposti escrow-mekanismilla.¹⁴ Kirjoituksessa kuvaillaan järjestelmää teknisiltä yksityiskohdiltaan. Näitä yksityiskohtia kuvaillaan myöhemmin luvussa 2.2. siltä osin, kun sen katsotaan tämän tutkimuksen valossa perustelluksi.

Alkuvuodesta 2009 Satoshi Nakamoto käynnisti sovelluksen ja loi niin kutsutun Genesis-blockin¹⁵ ohjelmassa. Koska muita käyttäjiä ei vielä tuolloin ollut, transaktioita ei syntynyt järjestelmään. Sovellus yksinkertaisesti ”louhi”¹⁶ Bitcoineja. Vajaan viikon aikana Nakamoto louhi noin 43 tuhatta Bitcoinia. Tuon viikon jälkeen Nakamoto

¹³ Vigna – Casey 2015 s. 41.

¹⁴ Nakamoto 2008 s. 1.

¹⁵ Ensimmäinen koskaan luotu block (lohko).

¹⁶ Ks. tarkemmin luku 2.2.

julkisti samalla postituslistalla uuden postin, jossa ilmoitetaan Bitcoin-järjestelmän käynnistämisestä.¹⁷

Helmikuussa 2009 Satoshi Nakamoto latasi Bitcoin-sivustolle kirjoituksen, jossa kerrotaan kuinka nykyisen valuuttajärjestelmän ongelma on luottamuksessa, jota tarvitaan järjestelmän toimimiseksi. Kirjoituksen mukaan pitää voida luottaa, että keskuspankit eivät heikennä luomaansa valuuttaa. Tämä luottamus on kuitenkin rikottu useasti Fiat –valuuttojen historiassa. Lisäksi todetaan että pankkien pitäisi pitää ja lähettää elektronisesti ihmisten rahoja, mutta ne lainaavat niitä eteenpäin ilman riittäviä reservejä.¹⁸ Bitcoin julkaistiin aikana, jolloin globaali finanssikriisi oli jo yleisessä tiedossa. On kuitenkin epäselvää, vaikuttiko kyseinen kriisi ohjelmiston julkaisuun tai pseudonyymien lausuntoihin nykyisestä pankkijärjestelmästä.

Kun Bitcoin ensimmäistä kertaa julkaistiin, kaikki Bitcoinit olivat yhden tahon hallussa eikä Bitcoineilla käyty kauppaa. Bitcoinin arvo oli käytännössä katsoen nolla. Lokakuussa 2009, vuosi ensimmäisen kirjoituksen jälkeen, Bitcoinilla oli jo useampia käyttäjiä, mutta kaikki jotka omistivat Bitcoineja, olivat ainoastaan louhineet niitä. Tuolloin muutama henkilö Bitcoin-yhteisöstä perusti verkkosivun New Liberty Standard, jossa Bitcoinin arvo noteerattiin ensimmäistä kertaa suhteessa Yhdysvaltain dollariin. Hinnoittelu oli alkuun kiinteä ja se perustui Bitcoinien louhinnan aiheuttamaan sähkökulutukseen. Sähkönkulutus johtui puhtaasti louhintaan käytetyn tietokoneen sähkökulutuksesta louhinnan aikana. Ensimmäisen tällaisen noteerauksen yhteydessä Bitcoinin arvoksi arvioitiin 0,08 dollaria. New Liberty Standard oli ensimmäinen portaali, josta pystyi virallisella valuutalla ostamaan Bitcoineja.¹⁹

Heinäkuussa 2010 eräs Bitcoin-yhteisön jäsen kirjoitti Bitcoin Forum -sivustolle perustaneensa uuden Bitcoin-vaihdantapalvelun. Henkilö oli aiemmin vuonna 2007 perustanut portaalin, jossa pelaajat voivat vaihtaa internetissä pelattavan korttipelin kortteja keskenään. Vuonna 2010 portaali muutettiin Bitcoin-vaihdantapalveluksi. Ensimmäisenä vaihdantapäivänä volyymi oli 20 noin Bitcoinia. Vajaan puolentoista

¹⁷ Vigna – Casey 2015 s. 45.

¹⁸ Vigna – Casey 2015 s. 63.

¹⁹ Vigna – Casey 2015 s. 67.

vuoden aikana palvelun keskimääräinen vaihdantavolyymi nousi yli 27.000 Bitcoinin päivässä.²⁰

Yksi ensimmäisistä Bitcoin -järjestelmää maksupalveluna hyödyntävistä verkkokaupoista oli laittoman tavaran myyntiin erikoistunut Silk Road –sivusto, jota ylläpidettiin niin sanotussa TOR-verkossa. Sivuston ylläpitäjä kirjoitti maaliskuussa 2011 Bitcoin Forumille avanneensa kolme viikkoa aiemmin kauppasivuston nimeltä Silk Road ja että on erittäin tyytyväinen tuloksiin. Silk Road -sivustolla oli mahdollista myydä mitä tahansa, mutta hyvin pian tärkeimmäksi kauppatavaraksi muodostui huumausaineet. Silk Road pysyi toiminnassa hieman yli kaksi vuotta, kunnes viranomaiset sulki sen. Tuona aikana Silk Road -sivuston puitteissa tehtiin 1,2 miljoonaa transaktiota ja yhteensä noin 9,5 miljoonaa Bitcoinia vaihtoi omistajaa.

Nykyään Bitcoineja ottaa vastaan maksuvälineenä useat eri yritykset ja kauppiaat. Vaikka Bitcoineja käyttää vielä nykyäänkin monet laittomaan myyntiin erikoistuneet TOR-palvelut, laillisten kauppiaiden määrä lisääntyy jatkuvasti. Tällaiset kauppiaat ovat yleensä varustautuneet "Bitcoin accepted here" -logolla. Bitcoinin käyttöönottoa on helpottanut maksuliikenteeseen erikoistuneet palvelut²¹, joiden avulla Bitcoinien prosessointi tarjotaan ikään kuin palveluna. Näitä palveluita voidaan verrata Paypalin kaltaisiin maksupalveluihin. Tämän lisäksi tarjolla on Bitcoineja käsitteleviä automaatteja. Kyseessä on fyysinen laite, johon käteistä tallettaessa virallisen valuutan saa vaihdettua Bitcoineihin. Suomessa tällaisia laitteita on jo useassa eri kaupungissa²².

2.2. Bitcoinin tekniset ominaisuudet

Yksinkertaisimmillaan Bitcoin-järjestelmää voidaan kutsua julkiseksi mutta vahvasti salatuksi viestijärjestelmäksi, jossa Bitcoinin käyttäjät ilmoittavat Bitcoinien omistusoikeuden siirrosta toiselle käyttäjälle/käyttäjille. Näitä viestejä kutsutaan transaktioiksi. Transaktiot vahvistetaan vertaisverkossa, jota ylläpitävät Bitcoinien käyttäjät. Kun transaktio on vahvistettu aidoksi, sen peruuttaminen on käytännössä

²⁰ Vigna – Casey 2015 s. 81 – 82.

²¹ Muun muassa Bitpay Ltd tarjoaa tällaisia palveluja.

²² kts. esimerkiksi www.bittimaatti.fi.

mahdotonta. Kyseessä on avoimeen lähdekoodiin perustuva järjestelmä, jonka ansiosta käyttäjät voivat ohjelmoida itse Bitcoin-järjestelmään liittyviä ohjelmistoja. Kuka tahansa pystyy tarkastelemaan Bitcoin-järjestelmässä tehtyjä transaktioita internetistä²³. Seuraavassa esittelen Bitcoin-järjestelmän muutamia keskeisiä teknisiä ratkaisuja, joiden ansiosta järjestelmää voidaan käyttää luotettavana maksuvälineenä.

2.2.1. Julkinen avain ja yksityinen avain.

Henkilö vastaanottaa ja hallinnoi bitcoineja julkisen avaimen ja siihen matemaattisesti liittyvän yksityisen avaimen avulla. Itse asiassa julkinen avain johdetaan eri salausmekanismien avulla yksityisestä avaimesta. Julkinen avain on laskennallisesti helppo luoda yksityisestä avaimesta, mutta yksityisen avaimen päättely julkisesta avaimesta on käytännössä mahdotonta. Julkista avainta kutsutaan myös Bitcoin -osoitteeksi, jonka avulla Bitcoinit kohdistetaan transaktiossa halutulle käyttäjälle. Yksityistä avainta käytetään transaktion lähetyksen yhteydessä transaktion digitaaliseen allekirjoittamiseen. Kyseisen allekirjoituksen avulla transaktio todetaan aidoksi ja niihin liittyvät Bitcoinit vahvistetaan alkuperältään oikeaksi. Jokaiseen julkiseen avaimen liittyy vähintään yksi yksityinen avain. Julkista ja yksityistä avainta hallinnoidaan tavallisesti niin kutsutun lompakon kautta. Lompakolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sovellusta, joka kykenee keskustelemaan Bitcoin -järjestelmän kanssa. Julkinen avain vastaa käytännössä pankkitilin numeroa ja yksityinen avain siihen liittyviä tunnuksia ja avainlukulistaa.²⁴

2.2.2. Transaktio

Transaktio on keskeisin Bitcoin -järjestelmään liittyvä osa. Koko järjestelmä koostuu transaktioketjuista, joissa Bitcoinien omistusoikeutta siirrellään käyttäjien haluamalla tavalla. Kaikki muu Bitcoin -järjestelmään liittyvä teknologia varmistaa, että transaktiot lähetetään verkkoon, todennetaan aidoiksi ja liitetään osaksi Blockchain -järjestelmää.

²³ Tällaisia palveluja ovat mm. www.Blockchain.info ja blockexplorer.com.

²⁴ Lompakosta, julkisesta avaimesta ja yksityisavaimesta tarkemmin ks. Antonopoulos 2014 s. 61 – 109.

Transaktiossa käytännössä ilmoitetaan, mitä Bitcoineja transaktio koskee, mille julkisille avaimille niiden omistusoikeus siirretään, koska siirto tapahtuu, kuinka montaa Bitcoinia kukin osoite hallinnoi transaktion johdosta ja miltä julkisilta avaimilta Bitcoinien omistusoikeus siirtyy. Jokainen transaktio on vahvistamisensa jälkeen yksi merkintä julkisessa Blockchain -järjestelmässä.²⁵

Jokainen transaktio sisältää Bitcoinien omistusoikeuden siirtoja vain yhdeltä taholta. Toisin sanoen transaktion lähettäjä hallinnoi julkisia avaimia, joista Bitcoinien omistusoikeuden ilmoitetaan siirtyvän. Näin ollen, vaikka transaktiossa omistusoikeuden luovuttavia julkisia avaimia olisi 50, kaikki kuuluvat kyseisen transaktion lähettäjälle. Omistusoikeuden vastaanottavia julkisia avaimia on vähintään yksi tai useampia. Vastaanottajina voi olla useampia tahoja. Myös omistusoikeuden luovuttajan yksi tai useampi oma julkinen avain saattaa olla vastaanottavana osapuolena. Tämä johtuu Bitcoin-järjestelmän ominaisuudesta, jonka vuoksi julkisen avaimen hallinnoimien Bitcoinien omistusoikeus pitää transaktiossa siirtää aina kokonaisuudessaan. Toisin sanoen, jos henkilö A haluaa luovuttaa kahden Bitcoinin omistusoikeuden henkilölle B, mutta hänellä on yhdellä julkisella avaimella 10 Bitcoinin omistus, hänen täytyy luoda transaktio, jossa kaikkien 10 Bitcoinin hallinta siirtyy toisille julkisille avaimille. Tällöin henkilö A ilmoittaa B:n julkisen avaimen lisäksi Bitcoinien omistusoikeuden vastaanottajaksi oman julkisen avaimensa. Tällöin 2 Bitcoinin omistusoikeus siirtyy henkilö B:lle ja 8 Bitcoinin omistusoikeus siirtyy takaisin henkilö A:lle. Vaihtoehtoisesti henkilö A voi siirtää kaikkien omistamiensa Bitcoinien omistuksen yhdessä transaktiossa vaikkapa henkilöille B, C, D ja E.

Transaktio lähetetään Bitcoin -verkostoon, jonka palvelimet(nodes) hyväksyvät transaktiot, joiden allekirjoitukset vastaavat omistusoikeuden luovuttavia julkisia avaimia. Jos allekirjoitus hylätään tai samojen Bitcoinien omistusoikeus on jo aiemmin siirretty kyseisiltä julkisilta avaimilta, transaktiota ei lähetetä eteenpäin Bitcoin-verkostossa.²⁶

²⁵ Antonopoulos 2014 s. 111.

²⁶ Antonopoulos 2014 s. 112 – 113.

2.2.3. Block (lohko)

Yksittäiset transaktiot liitetään lähettämisen jälkeen lohkoihin. Bitcoin -järjestelmään luodaan uusi lohko noin 10 minuutin välein ja se sisältää kaikki hyväksytyt transaktiot vastaavalta ajalta. Lohkon voidaan ajatella olevan julkisen kirjanpidon yksi lehti, johon transaktiot merkitään pääasiassa kronologisessa järjestyksessä. Lohkot luodaan verkon ylläpitäjien, toisin sanoen louhijoiden toimesta. Jokaisella louhintaan²⁷ osallistuvalla käyttäjällä on oma lohkoaihio, johon louhintaohjelma kerää vahvistettavia transaktioita. Louhijoiden pääasiallinen tehtävä on vahvistaa tehdyt transaktiot osaksi Bitcoin -järjestelmää luovuttamalla salausjärjestelmään laskentakapasiteettia. Laskentakapasiteettia käytetään sinänsä triviaalin matemaattisen tehtävän suorittamiseen, jonka onnistunut ratkaisu viimeistelee lohkon ja liittää sen osaksi lohkoketjua. Tästä matemaattisesta tehtävästä käytetään nimitystä Hashcash. Tähän palataan seuraavassa luvussa. Kun lohko valmistuu, sen luoja saa palkkiokseen täysin uusia Bitcoineja ennalta määrätyn määrän ja lisäksi pienen palkkion kaikista lohkon sisältämistä transaktioista.²⁸ Lohko sisältää myös tiedot kronologisesti edellisestä lohkoista. Näin ollen lohkot ketjuuntuvat toisiinsa ja muodostavat lohkoketjun. Lohkoketjuun palataan luvussa 2.2.5. Lohkon voidaan ajatella olevan kirjanpidon yksi sivu, jossa transaktiot ovat järjestyksessä aikaleimojen perusteella.

2.2.4. Hashcash ja Proof-of-Work

Hashcash on siis matemaattinen tehtävä, jolla varmistetaan että järjestelmän ylläpitoon käytetään riittävä määrä laskentatehoa. Tehtävän vaikeustaso määrittyy Bitcoin -järjestelmään kulutetun aiemman laskentatehon perusteella. Kyseessä ei ole perinteisessä mielessä matemaattinen tehtävä, sillä itse tehtävä vaihtuu jokaisen ratkaisuyrityksen jälkeen. Esimerkkinä voitaisiin esitellä yksinkertaistettu tilanne, jossa henkilöllä A on 5% koko Bitcoin-järjestelmän laskentatehosta. Tällöin henkilöllä A on samalla 5% todennäköisyys ratkaista tehtävä. Näin ollen Hashcash on itse asiassa arvonta, jossa suuremmalla laskentateholla syntyy suurempi todennäköisyys voittaa arvonta.

²⁷ kts. lisää louhinnasta mm. Kaplanov 2012 s. 7 ja Antonopoulos 2014 s.175 – 215.

²⁸ Antonopoulos 2014 s. 175.

Mitä enemmän Bitcoin -järjestelmällä on laskentatehoa, sitä vaikeampaa sen sisältämiin transaktioihin on vaikuttaa ulkopuolelta. Tämä luo perustan järjestelmän turvallisuudelle. Satoshi Nakamoton julkaisemassa ensimmäisessä kirjoituksessa käydään tarkemmin läpi laskentatehoon liittyvää turvallisuustekijää. Voidaan kuitenkin todeta tässä yhteydessä, että jos yksittäinen taho hallitsee alle 10 % osuutta koko järjestelmän laskentatehosta, tällainen taho ei pysty tehokkaasti häiritsemään Bitcoin-järjestelmän luotettavuutta. Jos tällainen osuus on yli 10 %, tällaisen laskentakapasiteetin hankintaan kuluisi miljoonia dollareita.²⁹ Tämä tekee Bitcoin – järjestelmän manipulointiyrityksistä taloudellisesti kannattamatonta toimintaa. Tällä hetkellä Bitcoin-järjestelmään kulutettu laskentateho on yhteensä noin 495 miljoonaa GH/s.³⁰ Jo marraskuussa 2013 uutisoitiin Bitcoin-järjestelmään liittyvän laskentatehon olevan 256-kertainen verrattuna 500 maailman tehokkaimman supertietokoneen yhdistettyyn laskentatehoon.³¹

Proof-of-Work on Hashcash -laskentatehtävään liittyvä ratkaisu, jonka muut louhijat pystyvät tarkastamaan yhdellä laskutoimituksella. Kun tarkastus on tehty, lohkoista tulee virallinen osa Blockchain -järjestelmää. Tällöin kaikki louhijat aloittavat uuden lohkon luomisen seuraavien transaktioiden varmistamiseksi. Proof-of-Work on tavallaan jokaisessa blockissa oleva aitousleima, joka vahvistaa lohkon virallisuuden

2.2.5. Blockchain (lohkokerju)

Kaikki vahvistetut lohkot niiden sisältämine transaktioineen muodostavat yhdessä lohkoketjun, joka vastaa koko Bitcoin-järjestelmän kirjanpitoa. Lohkoketju on samalla tiedon säilytysväline, josta jokaisella käyttäjällä on jonkinlainen kopio omassa louhinta- ja/tai lompakko-ohjelmassaan. Edellä kuvatun varmistusprosessin kautta virallinen versio lohkoketjusta edustaa kaikkia vahvistettuja transaktioita Bitcoin-järjestelmässä. Pääperiaatteena voidaan pitää, että mitä vanhemmasta lohkoista on kyse, sitä vahvempi sen varmistus on. Bitcoin-järjestelmän rakenteen vuoksi transaktion vahvistaminen

²⁹ kts. tarkemmin http://en.Bitcoinwiki.org/Transaction_confirmation.

³⁰ kts. tarkemmin <https://Blockchain.info/charts/hash-rate>.

³¹ Cohen 2013.

vaatii kuuden seuraavan lohkon vahvistuksen. Toisin sanoen yksittäisen transaktion lopullinen vahvistaminen kestää noin tunnin. Lohkoketjua voidaan ajatella valtavana jäätikkönä, jonka kerrostumat muodostuvat lohkoista. Jäätikön uusimmat pintakerrokset ovat vielä luonnovoimien johdosta muuttuvia, mutta mitä syvemmälle mennään, sitä stabiilimpia kerrokset ovat.³²

2.3. Bitcoin -ekosysteemi

Vaikka Bitcoin-järjestelmään liittyvät tekniset ominaisuudet ovat melko monimutkaisia, Bitcoinien käyttö sitä vastoin on erittäin yksinkertaista. Bitcoin-ekosysteemin keskiössä on itse Bitcoin-järjestelmä, joka on kaikkien Bitcoinien lähde. Järjestelmä luovuttaa jokaisen luodun lohkon seurauksena sen louhijalle kiinteän määrän Bitcoineja, jotka kukin louhija aikanaan myy tai luovuttaa seuraavalle käyttäjälle. Bitcoin-järjestelmä käynnistyi tammikuussa 2009. Tuolloin Bitcoin-järjestelmä tuotti 50 Bitcoinia joka kymmenes minuutti. Ennalta määritellyn kaavan mukaisesti luotujen uusien Bitcoinien määrä putoaa kunnes niitä ei enää luoda.

Vaikka kaikki Bitcoinit luodaan järjestelmän sisällä, niiden arvo ilmentyy vasta kun niihin liittyy järjestelmän ulkopuolisia vaihdantatilanteita. Näitä vaihdantatilanteita varten Bitcoin -järjestelmän ympärille on nykyisellään rakentunut jo melko vahva palvelujen verkko. Merkittävimpiä tällaisia palveluja ovat Bitcoinien vaihdantaa liiketoimenaan harjoittavat yritykset, jotka välittävät Bitcoinien osto- ja myyntitoimeksiantoja. Ne ovat markkinapaikkoja, joiden kautta kuka tahansa pystyy hankkimaan Bitcoineja yleisimmillä virallisilla valuutoilla. Tämä on ehdoton edellytys sille, että Bitcoin on tullut tavallisen ihmisen käytettäväksi. Bitcoin -järjestelmä mahdollistaa myös palkanmaksun Bitcoineina, mutta ainakin vielä, merkittävin keino hankkia Bitcoineja on ostaa niitä toisilta henkilöiltä. Bitcoin -järjestelmää voidaan käyttää myös palkanmaksuun, mutta laajemmin se lienee ajankohtaista kun yritykset alkavat yleisemmin ottamaan maksuja myymistään tuotteista ja palveluista Bitcoineina. Bitcoin -vaihdantaan erikoistuneet markkinapaikat toimivat luonnollisesti myös paikkana luovuttaa Bitcoinit virallisia valuuttoja vastaan. Bitcoineja voidaan jo

³² Antonopoulos 2015 s. 162.

nykyisellään käyttää useissa verkkokaupoissa maksuvälineenä. Myös niin sanotut kivijalkaliikkeet ovat yhä enemmässä määrin alkaneet hyväksymään Bitcoineja. Bitcoinien vastaanottoon kivijalkaliikkeessä tarvitaan usein maksupäätte, jolla Bitcoinit siirretään kaupan omistukseen maksuksi ostoksesta. Bitcoineja voidaan luovuttaa ja vastaanottaa myös henkilöiden välisessä kaupankäynnissä. Näiden markkinoiden suuruudesta ei kuitenkaan ole arvioita, sillä Bitcoin-järjestelmä ei sinänsä erota julkisten avaimien perusteella vaihdannan osapuolia tai edes välttämättä vaihdantatilannetta.

3. Bitcoinin taloudellinen luonne

Edellä luvussa 2.2. esiteltiin Bitcoin -järjestelmän tärkeimpiä teknisiä ominaisuuksia. Kyseiset ominaisuudet eivät tee Bitcoin -järjestelmästä itsestään taloudellista sovellusta, mutta ne tekevät järjestelmästä suojatun ja hajautetun tiedonsiirto- ja hallinta-verkoston. Toisin sanoen se mahdollistaa taloudellisten sovellusten turvallisen implementoinnin Bitcoin -järjestelmään. Tässä luvussa pyritään selvittämään miten Bitcoin -järjestelmä näyttäytyy taloudellisesta näkökulmasta. Näiden näkökulmien tarkastelulla pyritään luomaan pohjaa seuraavan pääluvun vero-oikeudelliselle pohdinnalle. Tämä on luonnollinen tapa edetä, sillä talouden ja vero-oikeuden tulisi lähtökohtaisesti olla varsin kiinteästi toisiinsa sitoutuneita. Taloudellisessa elämässä ilmenevät toimet ja olosuhteet määrittelevät usein verovelvollisuuden ja veron määrän³³. Siksi on perusteltua, että myös tässä tutkimuksessa tutustutaan ensin Bitcoin -järjestelmän taloudellisiin ominaisuuksiin. Tarkasteltavia asioita ovat Bitcoinin taloudellinen käsite, tyypillisimmät taloudelliset vaihdantatilanteet, omistajuus ja hallinta, omistusoikeuden siirrettävyys, arvonmuodostus, sekä tulonmuodostus.

3.1. Bitcoin taloudellisena käsitteenä

Bitcoin on itsessään abstrakti ja monimuotoinen käsite talouden näkökulmasta. Sitä ei säilytetä esineenä missään, eikä sitä voi käsin kosketella.³⁴ Bitcoin on yksikkö niille lukumäärälliselle arvoille, joita Bitcoinien käyttäjät merkitsevät toisilleen luovutetuksi julkisessa Blockchain -verkostossa. Bitcoinilla ei myöskään ole nimellistä tai reaalista arvoa³⁵. Bitcoin on olemassa vain merkintänä julkisessa hallintarekisterissä – Blockchain -järjestelmässä – eikä sille ole muuta merkitystä järjestelmän ulkopuolella. Jokainen Bitcoin on luotu Blockchain -järjestelmässä ohjelmiston sääntöjen mukaan, eikä niitä voi siirtää pois järjestelmästä, ainoastaan sen sisällä. Bitcoineja ei voi myöskään luoda järjestelmän ulkopuolella, eikä niitä voi kopioida tai kuluttaa kahdesti. Jokainen Bitcoin on ainutlaatuinen ja jäljitettävissä syntyhetkeensä. Jokaisen nykyisen ja tulevan Bitcoinin syntyminen järjestelmässä on ennalta määrätty. Edellä kuvatusta

³³ Knuutinen 2014 s. 79.

³⁴ Antonopoulos 2015 s. 1.

³⁵ Velde 2013.

johtuu, että Bitcoin- järjestelmä on sisältämänsä tiedon osalta täysin suljettu³⁶ järjestelmä. Näin ollen se ei voi itsessään muodostaa taloudellista kokonaisuutta ja siten yksinään tuottaa taloudellista arvoa käyttäjilleen tai yhteiskunnalle. Vaikka Bitcoin - järjestelmä on taloudellisessa mielessä suljettu järjestelmä, se voidaan integroida osaksi erilaisia taloudellisia vaihdanta- ja saantotilanteita. Myöhemmin luvussa 2.6. esitellään yleisimmät tällaiset tilanteet.

Bitcoin -järjestelmän hyöty perustuu puhtaasti virtuaalisen arvon välittämiseen käyttäjien kesken. Silloinkin kun Bitcoin toimii arvon välittäjänä kahden käyttäjän välillä, se tarvitsee välitystilanteessa parikseen vaihdantatilanteen reaali maailmasta. Vaihdantatilanne voi sisältää vaikkapa vaihdon johonkin hyödykkeeseen tai viralliseen valuuttaan. Kukaan taho ei kuitenkaan ole sitoutunut lunastamaan Bitcoineja tiettyyn arvoon. Merkittävää on myös, että Bitcoineja ei varsinaisesti lähetetä mihinkään, ainoastaan niiden omistusoikeudesta tehdään uusi merkintä julkiseen Blockchain - järjestelmään. Omistusoikeus liitetään yksittäisiin julkisiin avaimiin eli Bitcoin - osoitteisiin. Julkiset avaimet eivät itsessään identifioi omistajaansa, eikä julkisesta Blockchain -verkostosta voida näin ollen suoraan tehdä päätelmiä julkisten avainten ja niille merkittyjen Bitcoinien omistamisesta.

Bitcoinien vapautuminen käyttäjille tapahtuu ennalta määrättyllä aikataululla. Vapautus tapahtuu niin kutsuttujen louhijoiden eli järjestelmän ylläpitäjien kautta. Kyseessä on palkkiojärjestelmä jota kuvattiin luvussa 2.1.3. Kun järjestelmän ylläpitäjät luovuttavat Bitcoinit normaalin vaihdannan yhteydessä seuraaville käyttäjille, Bitcoinien voidaan katsoa luovutetun normaaliin käyttöön osaksi Blockchain -järjestelmää.

Bitcoinia ja siihen liittyvää Blockchain -järjestelmää ei ole vielä määritelty kotimaisessa lainsäädännössä. Ongelmana on, että mitään vastaavaa järjestelmää ei myöskään aikaisemmin ole määritelty. Seuraavien alalukujen tarkoitus on selvittää, minkälaisena taloudellisena määritelmänä Bitcoin ja Blockchain -järjestelmä voidaan kuvailla.

³⁶ Bitcoinien olemassaolosta blockchain -järjestelmässä kts. Graf 2013 s. 20.

3.2. Tyypillisimmät vaihdantamarkkinat

Bitcoin -järjestelmään liittyvät vaihdantamarkkinat ovat erityislaatuiset. On itse asiassa epäselvää, voiko Bitcoin -vaihdantamarkkinoita edes määritellä tai rajata tiettyyn viitekehykseen. Bitcoin voidaan teoriassa ottaa osaksi mitä tahansa taloudellista vaihdantatilannetta, kunhan vaihdannan kaikki osapuolet suostuvat tähän. Kuten edellä todettiin, Bitcoinin pääasiallinen tarkoitus on toimia virtuaalisen arvon välittäjänä vaihdannan osapuolten kesken. Toimiessaan tässä tarkoituksessa Bitcoinia voi kuitenkin käsitellä monella eri tavalla eri yhteyksissä. Karkeasti ottaen Bitcoinien käyttö voitaneen jakaa neljään eri ryhmään: 1. Hankinta, 2. Säilytys, 3. Kulutus ja 4. Myynti.

Bitcoineja voi hankkia usealla eri tavalla. Henkilö voi ylläpitää Blockchain -verkostoa ja vastaanottaa siihen liittyviä palkkioita, henkilö voi ostaa Bitcoineja yksityisiltä henkilöiltä tai oikeushenkilöiltä, henkilö voi saada Bitcoineja lahjana tai lahjoituksena ja henkilö voi saada Bitcoineja maksuna luovuttamastaan työpanoksesta tai myymästään palvelusta tai hyödykkeestä.

Bitcoineja voidaan säilyttää eri käyttötarkoituksia varten. Henkilö voi säilyttää Bitcoineja ostaakseen myöhemmin niillä palveluita tai hyödykkeitä. Vaihtoehtoisesti henkilö voi säilyttää Bitcoineja sijoitusmielessä. Säilytys voi johtua myös molemmista edellä mainitusta.

Bitcoinien kulutuksella tarkoitetaan niiden käyttämistä vaihdannan välineenä normaalissa tavara- ja palvelukaupassa käteisen tai muun maksuvälineen tavoin. Bitcoinin käyttö vaihdannan välineenä rakentuu siihen periaatteeseen, että riittävä määrä toisistaan riippumattomia tahoja suostuu vastaanottamaan ja luovuttamaan bitcoineja vastikkeena jostain muusta hyödykkeestä tai omaisuudesta.³⁷

Bitcoineja voi myös myydä yksityishenkilöille tai oikeushenkilöille. Myynnin tarkoitus voi olla tavoitellun sijoitustuoton realisoiminen tai maksuvälineenä vastaanotetun Bitcoinin muuttaminen viralliseksi valuutaksi.

³⁷ Lisää vaihdannan välineen synnyn edellytyksistä ja erityisesti Bitcoinista tämän osalta kts. Graf 2013 s. 14 - 18 ja 22 – 23.

Koska Bitcoineja käytetään niin monella eri tavalla ja eri syystä, mitään yksimuotoista Bitcoin -vaihdantamarkkinaa ei varsinaisesti synny. Osaksi Bitcoin -ekosysteemiä on kuitenkin rakentunut muutama keskittynyt markkinapaikka, jotka ulkoisesti toimivat arvopapereiden markkinapaikkana toimivien pörssien tavoin, kuitenkin ilman yleisiä sääntöjä ja sääntelyä. Kyse on voittoa tavoittelevista yrityksistä, joiden palvelua käyttäen on mahdollisuus tavoittaa suurempi kysyntä ja tarjonta Bitcoin -vaihdannalle. Vaikka Bitcoinien osto ja myynti on keskittynyt jollain tasolla näihin palveluihin, Bitcoin-vaihdanta ei rajoitu pelkästään näihin palveluihin. Yksinkertaistetusti tällainen vaihdantapalvelu on vain osa koko Bitcoin -vaihdantaa. Kaikki hyödykkeiden ja palveluiden vaihdantaan liittyvä toiminta tapahtuu pääasiassa toisaalla.

Esimerkki: A ja B tekevät kauppaa vanhoista CD-levyistä. Ensin A ostaa tarvitsemansa Bitcoinit vaihdantapalvelusta C, jonka jälkeen hän ostaa CD-levyt henkilöltä B. Kun B on vastaanottanut Bitcoinit A:lta, hän voi käyttää Bitcoinit johonkin omaan vaihdantatilanteeseensa tai sitten kirjautua vaihdantapalveluun C ja vaihtaa Bitcoinit viralliseksi valuutaksi.

Mitä enemmän hyödyke- ja palvelumarkkinoilla on toimijoita jotka hyväksyvät Bitcoinin, sitä vähemmän yksittäisen henkilön tai oikeushenkilön tarvitsee vaihtaa Bitcoineja takaisin viralliseksi valuutaksi. Tämän seurauksena Bitcoin -vaihdanta voi keskittyä nykyistä enemmän hyödyke- ja palvelumarkkinoille kuin varsinaisiin vaihdantapalveluihin. Näin ollen virallisen Bitcoin -vaihdannan markkinoita on mahdotonta rajata. Bitcoin -vaihdantamarkkinoilla ei myöskään ole virallisia yhteisiä sääntöjä. Bitcoin -vaihdantapalvelut luovat omaan palveluunsa liittyvät sisäiset säännöt jotka voivat vaihdella palveluntarjoajan preferenssien, oikeuspaikan säännösten ja muiden vastaavien muuttujien johdosta. Bitcoin -vaihdantamarkkinoiden epäselvä kokonaisuus ja säännöttömyys aiheuttavat haasteita jos Bitcoin -vaihdantamarkkinoita pyritään rinnastamaan muiden sijoitusinstrumenttien säänneltyihin markkinoihin.

Myös Bitcoinin taloudellisen olemuksen määrittely vaikeutuu, kun siirrämme tarkastelun Bitcoin -vaihtopalveluista hyödyke- ja palveluvaihdantaan ja päinvastoin. Osa Bitcoinien ostajista hankkii Bitcoineja puhtaasti sijoitusintressin pohjalta. Vaikka Bitcoin ei sisällä fundamentaalista tuotto-odotusta, Bitcoin -sijoittaja voi pyrkiä

hyötymään nopeista kurssiheilahteluista tai hänellä voi olla näkemys pitemmän aikavälin kehityksessä, jonka osana hän näkee Bitcoinin arvon nousevan. Tällaiselle ostajalle Bitcoin esiintyy puhtaasti sijoitusvälineenä, kuten perinteiset osakkeet ja johdannaiset. Toisaalta henkilö voi ostaa Bitcoineja tarkoituksenaan maksaa nettiostoksensa Bitcoineilla. Tällaiselle henkilölle Bitcoin näyttäytyy ainoastaan maksuvälineenä, johon ei liity sijoitusintressiä. Bitcoineja vastaanottava kauppias voi halutessaan tehdä hankintoja myynnistä saamallaan Bitcoineilla tai odottaa sopivaa ajankohtaa hyötyäkseen taloudellisesti Bitcoinin hinnan heilahtelusta suhteessa viralliseen valuuttaan. Bitcoinin taloudellinen määrittely subjektiivisesti riippuu siis täysin käyttäjän preferensseistä. Objektivisesti ajatellen on vaikeaa määrittellä moneen käyttötarkoitukseen soveltuvaa taloudellista sovellusta yhdeksi kaikenkattavaksi käsitteeksi. Samalla on merkitystä myös sillä, kuka määrittelyn tekee. Veroviranomainen saattaa päätyä eri lopputulokseen kuin rahanpesua valvova ja torjuva viranomainen³⁸.

3.3. Omistajuus ja hallinta

Bitcoin –järjestelmän käyttö edellyttää julkisen avaimen ja siihen liittyvän yksityisen avaimen hallintaa.³⁹ Vertailukohtana voidaan käyttää vaikkapa pankkitilinumeroa ja siihen liittyviä käyttäjätunnuksia. Pankkitili mahdollistaa varojen vastaanoton ja käyttäjätunnuksien avulla pankkitilin omistaja pystyy lähettämään tililtä varoja haluamalleen taholle. Käyttäjä siis lähettää Bitcoin -verkostoon transaktioita, joilla merkitään lähettäjän osoitteille aiemmin merkityt Bitcoinit uudelleenmerkityiksi toisille osoitteille. Ilman julkiseen avaimen liittyvää yksityisavainta Bitcoineja ei pysty merkitsemään kuuluvaksi toiselle osoitteelle. Bitcoinien omistajuuden kannalta yksityisavaimen hallinta määrää siis tietyille osoitteelle merkittyjen Bitcoinien todellisen haltijan. Julkinen avain ei sisällä koskaan Bitcoineja. Julkinen avain on ainoastaan järjestelmän tapa osoittaa tiettyjen Bitcoinien hallinnallinen määräysvalta. Kun tietty määrä Bitcoineja on Blockchain –järjestelmässä merkitty tietyille osoitteelle kuuluvaksi,

³⁸ ECB 2015 s. 25.

³⁹ Antonopoulos 2015 s. 61.

ainoastaan kyseiseen julkiseen avaimen liittyvän yksityisen avaimen haltija pystyy siirtämään nämä Bitcoinit seuraavalle vastaanottajalle.

Huomioitavaa on, että yksityisen avaimen haltijan kyky käyttää julkiselle avaimelle kuuluvia Bitcoineja rajoittuu niiden edelleen merkitsemiseen. Jos yksityisavaimen haltija estyy jollakin tavoin käyttämästä yksityistä avainta, vastaavalle julkiselle avaimelle merkittyjä Bitcoineja ei voida käyttää kenenkään toimesta. Yksityisavaimen häviäminen tai tuhoutuminen tekee vastaavalle julkiselle avaimelle merkittyjen Bitcoinien käytön mahdottomaksi ja täten kyseisistä Bitcoineista tulee järjestelmässä hyödyttömiä. Jos näin tapahtuu, kukaan ei enää voi saada kyseisiä Bitcoineja käyttöönsä. Bitcoinien hyödyllisyys ja arvo perustuu siten niiden siirrettävyyteen. Jos Bitcoineja ei pystytä siirtämään toiselle taholle, niiden kyky siirtää arvoa häviää.

Voidaan siis todeta, että Bitcoinien hallinta on absoluuttista ja ulkoapäin muuttamatonta. Järjestelmän sisällä tietylle julkiselle avaimelle merkittyjen Bitcoinien haltija on samaan julkiseen avaimen liittyvän yksityisavaimen haltija ja päinvastoin. Järjestelmälle on merkityksetöntä, kuka tosiasiaassa käyttää kyseistä avainparia. Jos oikeaa yksityistä avainta käytetään tietyn julkisen avaimen kanssa, järjestelmä hyväksyy Bitcoinien hallinnan siirron, vaikka yksityisoikeudellisessa mielessä yksityisen avaimen käyttäjä olisikin oikeudenloukkaaja. Tässä yhteydessä tulee muistaa, että jokainen hallinnansiirto Bitcoin -järjestelmässä on peruuttamaton, jos se on tehty järjestelmän sääntöjen mukaisesti. Näin ollen yksityisavaimen haltijuus ja käyttö osoittavat määräysvallan vastaavaan julkiseen avaimen lähetettyihin Bitcoineihin. Toisaalta Blockchain -järjestelmä ei myöskään sisällä tietoa siitä, kuka todellisuudessa on käyttänyt merkintään tarvittavaa yksityistä avainta. Kun Bitcoinien haltijuuteen liittyen tehdään uusi merkintä Blockchain -järjestelmään, Bitcoinien hallinta siirtyy tämän uuden julkisen avaimen ja siihen liittyvän yksityisavaimen haltijalle. Bitcoinien omistajuus perustuu siis puhtaasti yksityisavaimen hallintaan. Jos yksityinen avain on kopioitu usean tahon haltuun, käyttöjärjestys määrää todellisen määräysvallan käyttäjän. Tämä johtuu järjestelmän tavasta hyväksyä ensimmäinen versio siirrosta alkuperäiseksi. Kertaalleen uudelleenmerkittyjä Bitcoineja ei voi merkitä uudelleen samalla

yksityisavaimella, koska järjestelmän mukaan Bitcoinien hallinta on jo siirtynyt ensimmäisessä merkinnässä osoitetulle taholle.

Julkisen ja yksityisen avaimen korrelaatiosta ja hallintaominaisuuksista johtuu, että ne eivät täydellisesti vertaudu aiemmin mainittuun pankkitili/käyttäjätunnus –pariin. Pankkitilin hallinta voidaan siirtää kolmannen tahon toimesta pois varsinaiselta omistajalta tietyissä tilanteissa. Bitcoineihin liittyvien hallintaoikeuksien siirto ei ole mahdollista ilman julkiseen avaimen liittyvän yksityisen avaimen haltijan myötävaikutusta. Toiseksi, jos Bitcoinien käyttäjä peruuttamattomasti hukkaa tai tuhoaa yksityisavaimen, jonka vastaavalle julkiselle avaimelle on Blockchain- verkossa Bitcoin-merkintöjä, näistä Bitcoineista tulee lopullisesti hyödyttömiä käyttäjälle ja koko järjestelmälle.⁴⁰

Bitcoinin käyttäjän on edellä mainitun tavan lisäksi mahdollisuus hallinnoida Bitcoineja Bitcoin -vaihdantapalveluun luodun asiakkuuden kautta. Tällöin henkilön ei tarvitse hallinnoida Bitcoin -järjestelmään liittyviä avainpareja, vaan hallinnointi tapahtuu palvelussa luodun tunnus/salasana –parin avulla. Näin toimien henkilö pystyy ostamaan ja myymään Bitcoineja, sekä lähettämään ne suoraan vaihdanta-palvelusta⁴¹ haluamalleen taholle. Omistajuuden ja hallinnan osalta tämä tilanne eroaa aiemmin mainitusta ainoastaan siten, että henkilö tekee osto- myynti- ja siirtotoimeksiannot suoraan vaihdanta-palvelussa, joka sitten käytännössä asiakkaan määräyksestä suorittaa vastaavat toimenpiteet. Sillä, käyttääkö henkilö Bitcoineja omien avainpariensa vai vaihdanta-palvelun tunnuksien avulla, ei ole merkitystä arvioitaessa Bitcoinin taloudellisia ominaisuuksia.

Yksityisoikeudellisesta näkökulmasta omaisuus koostuu subjektiivisista varallisuusosoikeuksista. Lisäksi omaisuuden käsite saa merkitystä tilanteissa, joissa määrätään oikeudellisesti varallisuusosoikeuksista. Jako omaisuuslajien kesken tehdään myös määriteparilla kiinteä ja irtain omaisuus. Kiinteää omaisuutta katsotaan olevan etenkin omistusoikeus kiinteistöön. Irtaimen omaisuuteen katsotaan kuuluvan kaikki

⁴⁰ Antonopoulos 2015 s. 63.

⁴¹ Kts. vaihdantapalvelusta myös Kaplanov 2012 s. 8 – 9.

sellaiset varallisuus oikeudet, jotka eivät kuulu kiinteään omaisuuteen.⁴² Varallisuus oikeudet voidaan puolestaan jakaa esineoikeuksiin, velvoiteoikeuksiin ja immateriaalioikeuksiin.⁴³ Perinteisessä varallisuus oikeudessa omistusoikeuden katsotaan kohdistuvan ainoastaan esineisiin.⁴⁴ Esineiksi on perinteisesti katsottu ainoastaan yksilöidyt aineelliset kohteet, joihin ihmisillä on määräysvalta.⁴⁵ Immateriaalioikeuksien katsotaan puolestaan liittyvän henkisen pääoman suojaamiseen.⁴⁶ Immateriaalioikeudet jakaantuvat kahteen tyyppiin: tekijänoikeuteen ja teollisuus oikeuteen.⁴⁷ Eri varallisuus oikeuden alalajeja tarkastellessa syntyy ajatus, että yksityisoikeus ei perinteisessä muodossaan määrittele Bitcoinia virtuaalisena ilmiönä mihinkään edellä mainittuun alalajiin. Henkilölle syntyy kuitenkin omistusoikeutta ulkoisesti muistuttava suhde Bitcoinin, kun se Blockchain -järjestelmässä merkitään henkilön hallitsemalle julkiselle avaimelle kuuluvaksi. Bitcoin tai julkinen avain ei kuitenkaan ole esine sen perinteisessä tarkoituksessa, vaan tietoa ja dataa. Perinteisessä mielessä miellettyksi immateriaalioikeudeksi Bitcoin ei sovi, koska kenelläkään ei ole tekijänoikeutta tai teollisoikeuksia Blockchain -järjestelmään. Virtuaalinen omaisuus, jolla on vaihdannan hetkellä tietty subjektiivinen arvo, näyttää näin ollen jäävän vaille merkitystä perinteisessä varallisuus oikeudessa. Virtuaaliomaisuu den ja datan omistusoikeuskysymyksissä näyttäisi tähän asti keskittyneen pelkästään tekijänoikeuden suojakysymyksiin. Tekijänoikeudella suojattavien immateriaalioikeuksien ero Bitcoinin kaltaiseen virtuaaliomaisuu den voidaan havaita myös sen tavassa ilmentää niukkuutta⁴⁸. Bitcoin -järjestelmässä Bitcoinien kopiointi on fyysisesti mahdotonta, kun taas perinteisten immateriaalioikeuksien niukkuus pyritään varmistamaan riittäväillä lainsäädännöllisillä suojatoimenpiteillä.

Erinomaisen esimerkin lainsäädännön puutteista virtuaaliomaisuu den saralla antaa Kouvolan hovioikeuden ratkaisu vuodelta 2011⁴⁹, jossa käsiteltiin niin kutsutun Habbo -hotellin puitteissa tapahtuneita omistusoikeuksien loukkauksia, jotka kohdistuivat

⁴² Kaisto – Lohi 2013 s. 12.

⁴³ Kaisto – Lohi 2013 s. 7.

⁴⁴ Kaisto – Lohi 2013 s. 45.

⁴⁵ Kaisto – Lohi 2013 s. 46.

⁴⁶ Haarman – Mansala 2012 s. 15.

⁴⁷ Haarman – Mansala 2012 s. 16.

⁴⁸ Graf 2013 s. 5 – 6.

⁴⁹ KouHo:2011:3 (taltio 284).

virtuaaliseen omaisuuteen. Henkilö A oli vuonna 2010 anastanut Henkilö B:n Habbo.fi -tiliin liittyviä virtuaalisia huonekaluja, joiden arvo hankintahetkellä oli ollut B:lle 465 euroa. Laillisuusperiaatteen mukaisesti virtuaaliset huonekalut katsottiin aineettomaksi omaisuudeksi, joilla ei ole rangaistushalla (RL 28:1§) tavoiteltua suojaa. Kyseinen säännös edellyttää, että rikoksen kohteena on irtain omaisuus. Syyte näpistyksestä hylättiin näillä perusteilla. Irtainta omaisuutta ei myöskään ole ratkaisussa viitatus hallituksen esityksen⁵⁰ perusteella niin sanotut sähköiset varat. Tällaisten varojen oikeudeton siirtäminen omalle tilille voisi tulla rangaistavaksi petoksena tai kavalluksena. Nykyisen kotimaisen lainsäädännön ja sitä tulkitsevan oikeuskäytännön valossa myöskään Bitcoin ei näin ollen voi olla irtainta omaisuutta. Epäselväksi jää, voiko Bitcoin olla kuitenkin aineetonta omaisuutta, joka täyttää omaisuuden määritelmän myös kotimaisessa vero-oikeudessa. Palaan tähän kysymykseen hieman myöhemmin kotimaisen tulovero-oikeuden näkökulmasta.

Kansainvälisessä katsannossa juuri vero-oikeuteen liittyen yhdysvaltalainen veroviranomainen Internal Revenue Service on julkaissut ohjeen⁵¹. Ohjeessa määritellään termin ”Intangible property” sisältö. Määrittelyn kerrotaan sisältävän tietyt kategoriat rajoittumatta kuitenkaan pelkästään niihin. Määrittelyn kuudes kategoria sisältää omaisuuslajeina mm. menet, järjestelmät ja teknisen datan. Tämän ohjeen valossa Bitcoin -järjestelmä, sen sisältämät transaktiot ja yksittäinen datamassa sisältyy aineettoman omaisuuden määritelmään. Ohjeessa määritetään toimintatavat myös tällaisen omaisuuden arvostamiseen verotuksessa. Yhdysvaltain veroviranomainen IRS on ottanut sen kannan, että virtuaalivaluutat määritellään verotusta silmälläpitäen omaisuudeksi⁵². Toisaalta Yhdysvalloissa hyödykkeiden johdannaismarkkinoiden valvonnasta vastaava CFTC on määritellyt Bitcoinin hyödykkeeksi⁵³. Näiden kahden määritelmän välillä lienee ainoastaan sävyero, mutta se on silti omiaan aiheuttamaan sekaannusta Bitcoinin käyttäjissä ja valvovissa viranomaisissa.

⁵⁰ HE 66/1988 vp s. 34.

⁵¹ Internal Revenue Manual 4.48.5.

⁵² IRS Notice 2014-21 ja IRS Notice 2014-36.

⁵³ CFTC 2015.

On myös esitetty, että Bitcoin on itse asiassa tietokoneessa tai tiedonsiirtovälineessä oleva tiedosto, samalla tavalla kuin mp3- tai teksti-tiedosto⁵⁴. Tässä mielessä se vastaa aiemmin mainittua datan määritelmää. Kuitenkaan, omistaessaan Bitcoineja, käyttäjän ei käytännössä tarvitse välttämättä hallinnoida tällaisia tiedostoja, joten määritelmä tiedostona ei voi olla kaiken kattava tai poissulkeva.

3.4. Omistusoikeuden siirrettävyys

Bitcoinin yhteydessä omistusoikeus -käsitettä käytetään kuvaamaan käyttäjän suhdetta hallitsemiinsa Bitcoineihin, koska omistusoikeus suhteessa yksittäisiin Bitcoineihin on aina absoluuttista. Käyttäjällä on kaikki mahdolliset oikeudet käyttää Bitcoinia järjestelmässä omien preferenssiensä mukaisesti. Halutessaan yksittäinen käyttäjä pystyy jopa tuhoamaan hallitsemiensa Bitcoinien hyödyn koko järjestelmälle tulevaisuudessa. Näin ollen omistusoikeus kuvaa suhdetta parhaiten, vaikka perinteinen varallisuus oikeus ei välttämättä hyväksykään omistusoikeuden määritelmää aineettoman omaisuuden yhteydessä.

Bitcoinien tärkein ominaisuus on niiden luotettava siirrettävyys. Ilman luotettavaa siirrettävyyttä Bitcoinin hyöty katoaa. Kuten aiemmassa luvussa todettiin, Bitcoinien omistusoikeuden siirtäminen osoitteelta toiselle edellyttää lähettävään osoitteeseen liittyvän yksityisavaimen käyttöä. Bitcoineja voi siirtää ainoastaan järjestelmän sisällä, eikä niistä ole hyötyä järjestelmän ulkopuolella. Tästä seuraa, että siirtäkseen arvoa Bitcoinien käyttäjä tarvitsee julkisen ja yksityisen avaimen lisäksi pääsyn itse järjestelmään. Tähän puolestaan tarvitaan internet-yhteys ja soveltuva lompakko-ohjelmisto tai -palvelu⁵⁵. Bitcoinien niin sanottu vastaanotto ei vaadi yksityisen avaimen käyttöä. Koska julkinen avain on nimensä mukaisesti yleisessä tiedossa, voi yksittäinen julkinen osoite teoriassa saada omistusoikeuden Bitcoineihin ilman reaalista vaihdantaa. Tällöin lähettäjän hyöty omistusoikeuden siirrosta on kuitenkin nolla. Tästä johtuen tilanteet, joissa Bitcoinien omistusoikeus siirtyisi järjestelmässä ilman todellista

⁵⁴ Kaplanov 2012 s. 4.

⁵⁵ Kaplanov 2012 s. 10 – 11.

vaihdantaa tai vastikkeetta, ovat erittäin harvinaisia. Bitcoin -järjestelmän tärkein tehtävä on toimia kahden tahon välisenä arvovälittäjänä.

Voidaan siis todeta, että henkilön omistusoikeus hallitsemansa julkisen avaimen hallinnassa oleviin Bitcoineihin alkaa kun Blockchain -järjestelmään kirjataan omistusoikeuden siirto henkilön hallussa olevaan kyseiseen julkiseen avaimeen. Omistusoikeus yksittäisiin Bitcoineihin tai niiden osiin voidaan katsoa lakanneeksi kun henkilö lähettää Blockchain -järjestelmään merkinnän kyseisen Bitcoin -lukumäärän omistusoikeuden siirrosta toiseen julkiseen avaimeen, jonka yksityisavainta hänellä ei ole käytössään.

Teoriassa omistusoikeus voidaan yksityisoikeudellisesta näkökulmasta siirtää myös luovuttamalla Bitcoineja omistavan julkisen avaimen vastaava yksityinen avain toiselle henkilölle. Käytännössä tällainen luovutus kuitenkin sisältää riskin yksityisen avaimen kopioinnista, jolloin yksittäisen julkisen avaimen hallitsemia Bitcoineja pystyisi käyttämään kaksi tahoja. Tästä syystä tehokkaampi tapa siirtää omistusoikeus Bitcoineihin turvallisesti ja luotettavasti on Blockchain -järjestelmän sisäinen hallintaoikeuden siirto transaktion kautta.

Saadessaan hallintaoikeuden Bitcoineihin, henkilö itse asiassa saa oikeuden siirtää arvoa Blockchain -järjestelmässä. Henkilö ei tällöin vastaanota mitään konkreettista esinettä tai omaisuutta. Teknisestä näkökulmasta henkilön julkinen avain muuttuu Blockchain -järjestelmässä Bitcoineja hallitsevaksi osoitteeksi. Omistusoikeuden lukumäärä osoitetaan transaktiossa eli viestissä, jossa edellinen omistaja ilmoittaa hallintaoikeuden muutoksesta. Kun ilmoitettu lukumäärä on kulutettu, eli edelleen merkitty, osoitteen kyky siirtää arvoa häviää kunnes osoitteelle merkitään lisää Bitcoineja hallittavaksi. Puhuttaessa Bitcoinien omistamisesta puhutaan siis myös väliaikaisesta hallintaoikeudesta tiettyyn osaan Blockchain -järjestelmän arvoa siirtävää kapasiteettia. Väliaikaisesta siksi, että hyötyäkseen Bitcoinista käyttäjän tulee kyetä siirtämään Bitcoinit seuraavalle saajalle osana tulevaa vaihdantatilannetta. Bitcoinien hyöty realisoituu käyttäjälle vaihdantatilanteessa, kun Bitcoineja käyttävä henkilö saa vastineeksi käyväksi arvoksi katsomansa vastikkeen. Vaihdantatilanne voidaan myös

jakaa määritteiksi, jotka ovat tuttuja vero-oikeudessakin. Vaihdamtilanne voidaan jakaa saantoon ja luovutukseen⁵⁶. Ostajalle tilanne on saanto ja myyjälle luovutus. Jos ajatellaan vaihdantamarkkinoiden eri hyödykkeitä, voitaneen bitcoinin vaihdantaa virallisiin valuuttoihin rinnastaa kauppaan ja bitcoinien kulutusta toisiin hyödykkeisiin vaihdoksi. Tämä ei sinänsä vaikuta bitcoinin taloudelliseen luonteeseen, mutta tämä jako voi helpottaa asian vero-oikeudellista pohdintaa myöhemmin.

Bitcoinien hallintaa voidaan toisaalta kuvata myös Bitcoin –järjestelmän arvo-osuuden hallinnaksi. Kuten edellä on kuvattu, jokainen järjestelmään kuuluva Bitcoin on luotu järjestelmän sisällä. Niinikään jokaisen Bitcoinin luonti järjestelmään on ennalta määrätty ja automaattinen tapahtuma. Bitcoinien määrä järjestelmässä on sidottu aikaan siten, että uusia Bitcoineja luovutetaan järjestelmän ylläpitäjille ja siten käytettäväksi vakioidusti. Näin ollen jokainen järjestelmään luotu Bitcoin -yksikkö sisältää saman arvoa siirtävän kapasiteetin.

3.5. Arvonmuodostus

Bitcoinilla ei ole nimellisarvoa. Bitcoiniin ei myöskään liity kohde-etuutta, jonka arvonmuutokset vaikuttaisi Bitcoinin arvoon. Edellä kuvatulla tavalla Bitcoin on tapa siirtää arvoa eri tahojen välillä. Samalla Bitcoin soveltuu myös arvon säilyttäjäksi. Tähän lausumaan sisältyy kuitenkin odotusarvo siitä, että Bitcoinilla on tulevaisuudessakin tietty arvo⁵⁷. Arvon laatu ja määrä määrittyvät siis Blockchain -järjestelmän ulkopuolella. Tässä alaluvussa keskitymme siihen, kuinka arvo muodostuu ja muuttuu Blockchain -järjestelmässä. Asiaa tarkastellaan yksittäisen käyttäjän näkökulmasta, sillä kuten edellä on todettu, Bitcoinin arvo määräytyy Blockchain -järjestelmän ulkopuolella käyttäjänsä valintojen mukaisesti. Samalla voidaan todeta, että Bitcoinin arvo ei välttämättä ole sama kahdelle tai useammalle käyttäjälle yhtäaikaaisesti. Arvo on kuitenkin Bitcoinia määriteltäessä keskeisin taloudellinen osatekijä, sillä Bitcoinin merkitys syntyy nimenomaan sen arvoa siirtävien ja

⁵⁶ Andersson 1994 s. 90.

⁵⁷ Bal 2014 s. 62 – 63.

säilyttävien ominaisuuksiensa kautta. Mainitsemisen arvoista on, että Euroopan Keskuspankki on määritellyt virtuaalivaluutan arvon digitaaliseksi ilmentymäksi⁵⁸.

Potentiaalinen Bitcoin –yksikön arvonmuutos suhteessa yksityishenkilöön voi alkaa aikaisintaan sillä hetkellä kun tämä saa omistusoikeuden tiettyyn määrään Bitcoineja. On kuitenkin huomattavaa, että koska yksittäisellä Bitcoinilla ei ole jatkuvaa nimellisarvoa tai se ei heijasta minkään kohde-etuuden arvonmuutoksia, sen arvo ilmenee ainoastaan yksittäisissä vaihdantatilanteissa vaihdannan osapuolien ilmaisemina preferensseinä. Näin ollen Bitcoinin arvonmuodostuksen voidaan katsoa olevan pistemäistä ja vaihdannan ajankohtaan sitoutunutta subjektiivista arviointia edellyttävä tapahtuma. Bitcoinin arvoa säilytystilanteessa on siten mahdoton arvioida objektiivisesti. Edellä todettiin, että Bitcoinilla ei ole noteerattua hetkellistä arvoa markkinoilla. Bitcoin -vaihdannan markkinat ovat hajautetut, jolloin hetkellisen käyvän arvon toteaminen on käytännössä mahdotonta. Näin ollen Bitcoiniin sisältyvää arvoa ei voida seurata myöskään kertyvänä ilmiönä reaaliajassa. Vasta luovuttaessa omistusoikeudesta voidaan taaksepäin katsoen todeta, mikä Bitcoinin todellinen arvo käyttäjälleen oli kussakin vaihdannan tilanteessa. Toisin sanoen Bitcoinin hetkellinen arvo määräytyy kahden käyttäjän välisen kaupankäynnin tuloksena. Laajemmassa katsannossa Bitcoinin keskimääräinen hinta määräytyy puhtaasti kysynnän ja tarjonnan kautta. Kysynnän ja tarjonnan muodostavat puolestaan kollektiivisesti kaikki yksittäiset käyttäjät, jotka ryhtyvät käyttämään Bitcoinia vaihdannan välineenä. Asiaa voidaan tarkastella myös seuraavan esimerkin valossa.

Esimerkki: Henkilöt A ja B suorittavat keskenään vaihdantatilanteen ja henkilöt C ja D oman keskinäisen vaihdantatilanteen toisaalla. Vaihdantatilanteet eivät muuten liity toisiinsa kuin siten, että molemmissa vaihdantatilanteissa toinen osapuoli käyttää Bitcoinia arvon siirtämiseen vastapuolelle. Henkilö A on vastaanottanut tuotteen X myydessään yhden Bitcoinin. Nyt henkilö A haluaa vaihtaa Bitcoinin euroihin. Myydäkseen vastaanottamansa Bitcoinin A kirjautuu tunnetun Bitcoin-vaihtajan palveluun ja tekee myyntitoimeksiannon palvelussa. Henkilö A asettaa Bitcoinin hinnaksi 250 euroa. Hetkeä myöhemmin henkilö B tekee ostotoimeksiannon saman Bitcoin-vaihtajan palvelussa. Hän haluaa ostaa Bitcoinin 250 eurolla. Henkilöiden A ja B arvopreferenssit suhteessa Bitcoinin kohtaan kohtaavat ja kauppa tehdään hintaan 250 euroa. Tuolla hetkellä tietyn Bitcoinin arvo kahdelle kaupan osapuolelle on sama 250 euroa. Samaan aikaan henkilöt C ja D tekevät kauppaa nahkakengistä. Henkilö C ostaa nahkakengät D:ltä luovuttamalla tälle hallintaoikeuden yhteen Bitcoinin. Henkilö C:lle

⁵⁸ ECB 2015 s. 25.

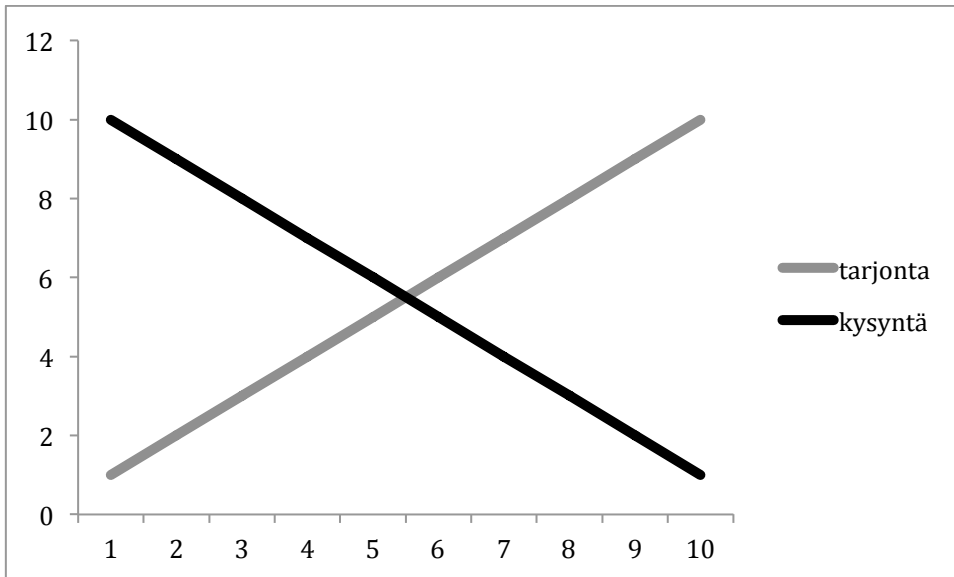
hänen luovuttamansa Bitcoin muodosti vaihdantatilanteessa arvoksi yhden parin nahkakengiä. Henkilö D:lle Bitcoinin arvoksi muodostui hänen luovuttamansa nahkakengät. Vaihdantatilanteissa A/B ja C/D Bitcoinin arvo ei ole yhteismitallinen. Vaikka A ja B käyttivät vaihdannan toisena hyödykkeenä virallista valuuttaa, sen arvo ei välttämättä vastaa D:n nahkakengille antamaa Bitcoin –yksiköllistä arvoa nahkakengiä hinnoiteltaessa. Voihan olla, että vastaavat nahkakengät on kilpailevassa liikkeessä hinnoiteltu euromääräisesti 200 euron arvoiseksi. Ja vaikka hinta olisi määritelty 250 euroksi, se ei siltikään välttämättä kuvaa nahkakengät Bitcoineilla ostaneen kokemaa arvoa.

Entä jos A ja B suorittavatkin vaihdannan Kiinan Yeniä käyttäen? Otetaanko kahden erillisen Bitcoinin keskimääräisessä arvojenmuodostuksessa tällöin huomioon myös Euro/Yen – vaihtokurssi? Kääntäen voidaan myös pohtia, määritteleekö yksittäisessä vaihdantapaikassa tietyllä hetkellä syntynyt Bitcoin-vaihdannan arvo kaikkien samaan aikaan tapahtuvien Bitcoin-vaihdantojen arvon ympäri maailmaa? Eli jos henkilö C ostaa nahkakengät samalla hetkellä kun A ja B suorittavat Bitcoin/euro –vaihdantatapahtuman, määritteleekö se samalla henkilö C:n kenkäkaupassa käyttämän Bitcoinin arvon, vaikka se ei vastaisikaan kengille asetettua hintaa?

Verotusta silmällä pitäen tällainen tilanne on erittäin haasteellinen. Bitcoineja käytetään yhtäaikaaisesti ja lähes rajattomasti erilaisissa vaihdantatilanteissa, joten Bitcoinin keskimääräisen käyvän arvon määrittäminen tietylle ajankohdalle on erittäin vaikeaa. Teoriassa jos kaikki Bitcoin -vaihdanta arvostettaisiin suhteessa määrättyyn viralliseen valuuttaan, Bitcoinin käyvän arvon toteaminen olisi helpompaa. Kun näin ei kuitenkaan ole, Bitcoinin arvo muodostuu subjektiivisesti ja pistemäisesti aikaan sidottuna. Taloudellisessa mielessä Bitcoinin yleisen arvon sitominen pelkästään ajankohtaan ei täten ole mielekäästä.

Taloustieteellisesti hinnan muodostumista hyödykemarkkinoilla on kuvattu kysynnän ja tarjonnan suhteella. Bitcoin -markkinat muistuttavat ulkoiselta olemukseltaan hyödykemarkkinoita juuri monimuotoisuutensa ja heikon yhteismitallisuutensa johdosta. Asiaa yksinkertaistaa se, että Bitcoinin osalta kyse on vain ja ainoastaan yhden artikkelin markkinoista. Toisaalta asiaa monimutkaistaa Bitcoinin kyky toimia markkinoilla sekä vaihdannan välineenä että kaupan kohteena. Jo sellaisenaan Bitcoin eroaa suuresti perinteisistä taloudellisista sovelluksista.

Yksinkertaisimmillaan kysynnän ja tarjonnan suhde voidaan kuvata kahdella kuvaajalla.

Kaavio 1: Musta viiva kuvaa kysyntää, joka nousee hinnan laskiessa ja harmaa viiva tarjontaa, joka laskee hinnan laskiessa. Viivojen risteyskohdassa kysyntä ja tarjonta kohtaavat ja syntyy realisoitunut vaihdantatilanne.⁵⁹

Edellä esitetyn kuvan taustaoletuksena on, että kuvattava markkinatilanne toimii täydellisen kilpailun tilassa. Tämän edellytyksenä⁶⁰ puolestaan on, että 1. Bitcoin on kaikille ominaisuuksiltaan sama, eikä ostajat näin ollen suosi tiettyjä myyjiä ja 2. ostajia ja myyjiä on niin paljon ettei yksittäinen toimija markkinoilla ei vaikuta markkinahintaan. Lisäksi on todettava, että alkuperäisessä tarjonnan janassa kuvataan halukkuutta tuotannon kasvattamiseen kun hinta kasvaa. Bitcoinin yhteydessä tuotanto on vakioitunut, joten jana kuvaa halukkuutta myydä olemassa olevia Bitcoineja.

Haluun myydä ja ostaa Bitcoineja vaikuttaa mittaamaton määrä tekijöitä, jotka vaihtelevat yksittäisen käyttäjän preferenssien mukaisesti. Myös arvonmuutokseen suhtaudutaan eri tavalla riippuen Bitcoinien käyttötarkoituksesta. Alla muutama vaihtoehto:

1. Henkilö joka ostaa Bitcoineja käyttääkseen ne heti hyödykkeen ostoon, ei todennäköisesti välitä Bitcoinien hinnasta, vaan siitä onko hyödyke hinnoiteltu euromääräisenä vai Bitcoinmääräisenä.

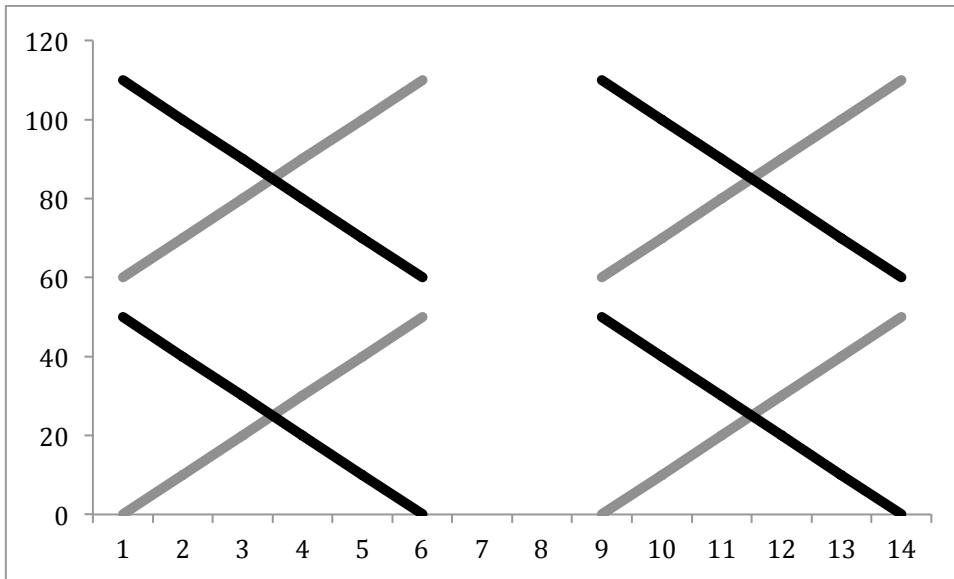
⁵⁹ Mankiw – Taylor 2011. s. 81.

⁶⁰ Mankiw – Taylor 2011. s. 69.

2. Henkilö joka on juuri vastaanottanut Bitcoineja vaihdantaan liittyen ja haluaa heti riskiä karttaen vaihtaa Bitcoinit viralliseen valuuttaan, ei todennäköisesti välitä Bitcoinien hinnasta, kunhan vaihto tapahtuu mahdollisimman lähellä vaihdanta-tapahtumaa.
3. Henkilö joka myy tuotteita Bitcoin-hinnoiteltuina ei välttämättä päivitä tuotteiden hintaa vastaamaan viimeisintä euro-hintaista vaihtoa, koska ei koe tarvetta vaihtaa Bitcoineja viralliseen valuuttaan lähiaikoina.
4. Henkilö joka ostaa ja myy Bitcoineja saadakseen niistä taloudellista hyötyä lyhyen aikavälin hyötyä seuraa tarkasti Bitcoinin hintakehitystä ja tekee myynti- ja ostotoimeksiantonsa hintakehityksen perusteella.
5. Henkilö joka uskoo Bitcoinin arvon nousevan pitkällä aikavälillä, tekee Bitcoin-ostoksensa markkinahintaan ja poistuu sen jälkeen markkinoilta odottamaan myöhempää hetkeä jolloin katsoo tuoton realisoinnin olevan järkevintä.

Kaikki edellä mainitut tahot vaikuttavat omalla tavallaan hinnan hetkelliseen määräytymiseen markkinoilla. Hinta määräytyy osaltaan myös markkinoilla esiintyvien myyjien ja ostajien määrän keskinäisestä suhteesta. Jos Bitcoineja halutaan ostaa enemmän kuin myydä, aiheuttaa tämä hinnan nousua. Mikäli tarjonta ylittää kysynnän, laskee tämä Bitcoinien hintaa.

Johtuen Bitcoinin hajautuneista markkinoista, kaavio 3 ei kuitenkaan anna todellista kuvaa hinnan määräytymisestä markkinoilla ja markkinoista yleensä. Todellisuudessa koska vaihdantatilanteita on useita ja markkinat eivät keskity yhteen paikkaan, edellä oleva kuvaaja muuttaa muotoaan. Perinteisessä taloustieteessä seuraava kuvaaja osoittaa mitä tapahtuu jos kysyntää ja/tai tarjontaa kuvaava jana siirtyy suhteessa aiempaan positioonsa johtuen jonkun ulkoisen tekijän johdosta. Bitcoinin hintaa kuvattaessa tällä kuvaajalla voidaan osoittaa, kuinka eri markkinoilla syntyvät hinnat yhdistyvät yhteen kuvaajaan.

Kaavio 2: Toisin kuin kaaviossa 1, tässä kaaviossa kuvataan neljän toisistaan riippumattoman markkinan kysyntä/tarjonta-suhdetta, jolloin huomataan, että yhteismitallisen hinnan määrittäminen näiden markkinoiden perusteella on erittäin vaikeaa.⁶¹

Kuten kaavio 4 osoittaa, Bitcoinien markkinoiden hajanaisuus vaikeuttaa Bitcoinin markkinahinnan määrittämistä. Toinen ongelma on, että markkinat sisältävät vaihdantaa virallisten valuuttojen ja Bitcoinien välillä sekä vaihdantaa Bitcoinin ja hyödykkeiden välillä. Hyödykkeiden hinta vaihdantatilanteessa ei välttämättä seuraa virallisen valuutan ja Bitcoinin välistä hintasuhdetta. Tämän vuoksi Bitcoinin keskimääräisen käyvän arvon objektiivinen osoittaminen tietyllä hetkellä on mahdotonta. Kolmanneksi Bitcoinin arvoon suhteessa yksittäiseen viralliseen valuuttaan voi vaikuttaa myös kahden virallisen valuutan välinen arvonmuutos. Asiaa voidaan tarkastella esimerkin avulla.

Esimerkki: Oletettakoon Yhdysvaltain dollarin ja Euron väliseksi kurssiksi 1:1. Samalla hetkellä Bitcoinin arvo euroissa mitattuna on yksi euroa. Bitcoinin arvo dollareina mitattuna on 1 dollaria. Euron arvo suhteessa dollariin muuttuu siten, että jatkossa euron arvo on 0,50 dollaria. Yhdellä eurolla saa silti saman verran Bitcoineja kuin yhdellä dollarilla. Suhteessa Bitcoineja saa nyt kuitenkin halvemmalla euroilla kuin dollareilla. Ryhmä keinottelijoita vaihtaa kukin 100 dollaria euroiksi saaden 200 euroa. Yksittäinen keinottelija ostaa 200 eurolla 200 Bitcoinia ja myy sitten nämä 10 Bitcoinia saaden niistä 200 dollaria. Tällä hetkellä yhdellä dollarilla saa siis edelleen yhden Bitcoinin, ja yhdellä eurolla saa edelleen 1 Bitcoinin. Keinottelijat jatkavat tätä toimintaa kunnes euron Bitcoin-kurssi ja dollarin Bitcoin-kurssi vastaavat euro-dollarikurssia. Koska Bitcoinia

⁶¹ Mankiw – Taylor 2011. s. 87.

ostetaan tässä tilanteessa euroilla ja myydään dollareita vastaan, Bitcoinin eurokurssi nousee ja Bitcoinin dollarikurssi laskee. Tällä tavalla syntynyt hintojen muospaine lakkaa tilanteessa, jossa kuvattua hyötyä ei enää synny. Tällainen tilanne esimerkin mukaisilla kurssivaihteluilla syntyisi kun eurolla saa 0,75 Bitcoinia ja dollarilla saa 1,5 Bitcoinia. Toisin sanoen yhden Bitcoinin arvo on noin 1,3333 euroa tai noin 0,6667 dollaria. Näin ollen Bitcoinin arvo euroissa mitattuna kasvanut noin 33% johtuen euro/dollari –kurssin muutoksesta. Edellä kuvattu esimerkki on erittäin yksinkertaistettu ja kärjistetty, mutta osoittaa tehokkaasti Bitcoinin arvon muutosalttiutta virallisten valuuttojen keskinäisiin hintasuhteisiin nähden. Tällainen hintamuutos johtuu ulkoisesta tekijästä, mutta ilmenee Bitcoinin kysynnän ja tarjonnan kautta.

Edellä kuvatuista hintatekijöistä johtuen yksittäisen Bitcoinin käyttäjän kokeman arvon osalta tulisi arvonmuutoksen määrittelyssä käyttää subjektiivista vaihdantatilannekohtaista arvoa. Vero-oikeudellisesti subjektiivisuus ei mielestäni aiheuta suoranaista ongelmaa, koska tuloverotus kohdistuu nimenomaan subjektiivisesti luonnolliseen henkilöön. Hetkellisen yhteismitallisen arvon määrittely subjektiivisesta näkökulmasta aiheuttaa kuitenkin haasteita, jotka tulee ratkaista verotuksen yhteydessä, vaikka vaihdantatilanteessa sille ei välttämättä yksittäisen käyttäjän osalta synny taloudellista merkitystä. On kuitenkin huomattavaa, että vero määrätään joka tapauksessa euroina, jolloin Bitcoinin arvo verovelvolliselle yksittäisen vaihdannan tilanteessa on pakko määritellä.

Edellä on kuvattu kysynnän ja tarjonnan mekaniikkaa ja sen vaikutuksia Bitcoinin arvoon. On myös huomattava, että Bitcoinin arvoon vaikuttaa se miten Bitcoinia käytetään markkinoilla. Olisi liian yksinkertaista vain todeta, että kysyntä ja tarjonta määrittelevät Bitcoinin arvon suhteessa viralliseen valuuttaan. Kysymys on tarkemmin sanottuna siitä, millä markkinoilla kysyntä kohtaa tarjonnan.⁶² Helpoin tapa hankkia bitcoineja on ostaa niitä jollain virallisella valuutalla. Kun bitcoineja ostetaan virallisella valuutalla, Bitcoinin arvo muodostuu niistä maksetun virallisen valuutan määrän mukaisesti. Jos bitcoinit sitten myydään myöhemmin, Bitcoin-järjestelmän näkökulmasta aiempi kysyntä ikään kuin kumoutuu vastaavalla tarjonnalla. Jos Bitcoin käytetään sen sijaan maksuvälineenä, sen arvo määräytyy hyödykkeen hinnan mukaisesti, eikä se palaa tarjontana virallinen valuutta/Bitcoin-markkinoille. Aiemmin kysyntänä virallinen valuutta/Bitcoin-markkinoilla esiintynyt hankinta jatkaakin tällöin tarjontana hyödyke/Bitcoin-markkinoilla. Tämän seurauksena voidaan todeta, että

⁶² Tätä näkemystä tukee myös Kristoufek 2014 s. 8.

kysyntä ja tarjonta muodostuvat eri tavalla eri markkinoilla. Virallinen valuutta/Bitcoin –markkinoilla kysynnän muodostavat Bitcoinien ostajat ja tarjonnan Bitcoinien myyjät. Hyödyke/Bitcoin-markkinoilla tarjonnan muodostavat puolestaan Bitcoinien kuluttajat – eli aiemmat Bitcoinien ostajat – ja kysynnän Bitcoineja maksuvälineenä vastaanottavat kauppiat.

Vaikka kysynnän kasvulla hyödyke/Bitcoin-markkinoilla on positiivinen vaikutus Bitcoinin arvoon, sitä välittömästi nostava kysyntä paikallistuu kuitenkin virallinen valuutta/Bitcoin –markkinoille. Lisääntynyt Bitcoineja hyväksyvä kauppiaiden määrä tarjoaa kuluttajille enemmän maksuvaihtoehtoja, mutta silti saman hyödykkeen tai palvelun pystyy ostamaan myös virallisella valuutalla. Tämän vuoksi kysynnän kasvu hyödyke/Bitcoin –markkinoilla ainoastaan välillisesti lisää Bitcoinin arvoa, lähinnä potentiaalina. Sen sijaan jos yhä enemmän ja enemmän kuluttajia valitsee maksutavakseen Bitcoinin, heidän aiheuttama kysynnän lisäys virallinen valuutta/hyödyke –markkinoilla nostaa Bitcoinin arvoa suhteessa virallisiin valuuttoihin. Jos ajatusketjua viedään pidemmälle, mitä kauemmin kuluttajan ostama Bitcoin kiertää hyödyke/Bitcoin-markkinoilla, sitä pienempänä pysyy tarjonta virallinen valuutta/Bitcoin-markkinoilla. Eli jos Bitcoinin vastaanottanut kauppias tekeekin itse hankintoja vastaanottamillaan Bitcoineilla sen sijaan että myisi Bitcoinit virallista valuuttaa vastaan, tämä ketju pitenee entisestään, eikä kyseinen Bitcoin -erä palaa virallinen valuutta/Bitcoin-markkinoille heti. Tästä seuraa, että kysyntä kasvaa ja tarjonta pienenee virallinen valuutta/Bitcoin-markkinoilla ja Bitcoinin arvo nousee. Jos kysyntä kasvaa ja tarjonta pienenee hyödyke/Bitcoin-markkinoilla, Bitcoinien käyttäjät kyllä lisääntyvät, mutta Bitcoinien kulutusmahdollisuudet pienenevät. Näin ollen käyttäjät saattavat vaihtaa Bitcoinit takaisin viralliseksi valuutaksi. Tällöin tarjonta virallinen valuutta/Bitcoin-markkinoilla puolestaan kasvaa ja Bitcoinin arvo laskee.

Yhteenvetona edellisestä voitaneen todeta, että Bitcoinien lisääntynyt käyttö maksuvälineenä hyödyke ja palvelu-markkinoilla nostaa Bitcoinien arvoa, kun taas vähentynyt käyttö laskee sitä.⁶³

⁶³ Kts. yksityiskohtaisemmin Bitcoinin arvoon vaikuttavista tekijöistä teknisestä näkökulmasta Kristoufer 2014.

3.6. Tulonmuodostus ja tappionmuodostus

Siitä huolimatta että Bitcoin ei järjestelmänä sisäisesti muodosta taloudellista arvoa, sen käyttö vaihdannan välineenä altistaa sen ulkoisille arvonmuutoksille riippuen käyttäjiensä preferensseistä. Sen myötä Bitcoinien käyttäjät myös yksityishenkilöinä hyötyvät tai kärsivät arvonmuutoksista. Positiivinen arvonmuodostus luo käyttäjälle tuloa ja negatiivinen arvonmuodostus tappiota. Aikaväli arvonmuutoksille muodostuu ajasta, jolloin yksittäinen käyttäjä ensin hankkii Bitcoineja ja sitten luovuttaa ne edelleen osana vaihdantatilannetta. Koska käyttäjä pystyy käyttämään järjestelmää haluamallaan tavalla, myös Bitcoinien säilytys on mahdollista. Säilyttämiseen kulunut aika lisää todennäköisyyttä arvonmuutoksille. Mitä kauempana Bitcoinien hankinta on Bitcoinien käytöstä, sitä suurempi mahdollisuus muuttuvalle arvolle on olemassa. Tämäkään arvonmuutos ei synny järjestelmän sisällä. Kuitenkin kun sekä hankinta että kulutus/myynti liittyvät lähes aina reaalityalouden vaihdantatilanteeseen, vaihdannan kohde yleensä määrittää myös Bitcoinin sen hetkisen arvon. Vaikka Bitcoin sisältää myös käyttöarvoa, se ei välttämättä ilmene taloudellisena arvona tai sen muutoksina.

Arvonmuutoksen suunta Bitcoineja käyttäessä määräytyy tosiasiallisesti hankinnan ja kulutuksen/myynnin yhteydessä tapahtuneiden vaihdantojen arvojen erotuksena. Ongelmalliseksi tilanteen tekee se, että nämä arvot ovat erittäin harvoin yhteismitallisia. Jos yhteismitallisuus päädytään arvioimaan Bitcoinin arvon suhteesta johonkin viralliseen valuuttaan tietyssä valitussa markkinapaikassa, edellyttäisi tämä Bitcoin -vaihdannan noteerausta osaksi virallista ja säänneltyä markkinaa. Bitcoinista puuttuu tiettyjä taloudellisia ominaisuuksia, joiden puolesta se voitaisiin määritellä varauksetta valuutaksi sen perinteisessä merkityksessä. Vaihdannan välineenä se kuitenkin täyttää käytännössä samat edellytykset kuin viralliset valuutat.

Robert M. Haig määritteli henkilökohtaisen tulon seuraavasti: *"Income is the money value of the net accretion to economic power between two points of time."*⁶⁴ Määritelmä on osa tunnettua Haig-Simons tulokäsitettä. Henry C. Simons jalosti Haigin määritelmää seuraavasti: *"Personal income may be defined as the algebraic sum of the*

⁶⁴ Haig 1921 s. 27.

market value of rights exercised in consumption and the change in the value of the store of property rights between the beginning and the end of the period in question.”⁶⁵ Kyseisen tulokäsitteen mallin on yleisesti katsottu vastaavan melko hyvin taloudellisen tulon tosiasiallista määritelmää.⁶⁶ Haig-Simons tulokäsite ei sinänsä ota kantaa siihen, kuinka arvonmuutos arvioidaan. Simons kuitenkin lisää: ”*The essential connotation of income, to repeat, is gain – gain to someone during a specified period and measured according to objective market standards.*”⁶⁷ Näkemyksen mukaan arvonmuutos tulee siis arvioida objektiivisesti ja markkina-perusteisesti. Toisaalta, myös Haigin maininta: ”Income is the money value...” voi viitata objektiiviseen arvon arvostamiseen. Rahanarvoisuus viittaa perinteisen rahan kykyyn mitata minkä tahansa omaisuuden arvo yhteismitallisesti. Toinen Haig-Simons tulokäsitteeseen vahvasti liittyvä näkemys on, että tulo on kertymisperusteista. Haigin määritelmässä kertymisperusteisuus tulee ilmi sanoista: ”*accretion*” ja ”... *between two points of time*” Simonsin määritelmässä sanat: ”*the beginning and the end of the period*” ja ”*during a specified period*” viittaavat tulon kertymisperusteiseen luonteeseen. Vaikka edellä mainittu kertymisperiaate ja Haig-Simons tulokäsite vastaavat melko hyvin todellista tulon käsitettä, käytännön syistä siihen ei tuloverotuksessa ole juuri nojaututtu.⁶⁸ Ongelmia tuottavat pääasiassa omaisuuden arvostamiseen ja likviditeettiin liittyvät haasteet sekä filosofis-ideologinen suhtautuminen siihen, mikä on tuloa.⁶⁹

Mitä tulee Bitcoinin taloudelliseen tulonmuodostukseen, Haigin määritelmää jalostamalla päästään mielestäni erittäin lähelle Bitcoinin taloudellisen arvonmuutoksen ja tulonmuodostuksen perusajatusta, vaikka kertymisperiaate itsessään ei vastaakaan Bitcoinin tulon- ja tappionmuodostumisen realiteetteja. Kuten aiemmin on todettu, Bitcoin ei muodosta arvoa muutoin kuin vaihdannan yhteydessä. Arvo ei kerry yksittäisen Bitcoinin osalta passiivisena järjestelemässä, vaan sen arvo määräytyy kysynnän ja tarjonnan muodostaman yksikköhinnan perusteella vaihdantatilanteen kerrallaan. Näin ollen arvonmuutos tapahtuu hetkellisesti suhteessa peräkkäisten vaihdantatapahtumien yksittäisiin arvonmuodostuksiin. Siinä missä nimellisarvon

⁶⁵ Simons 1938 s. 50.

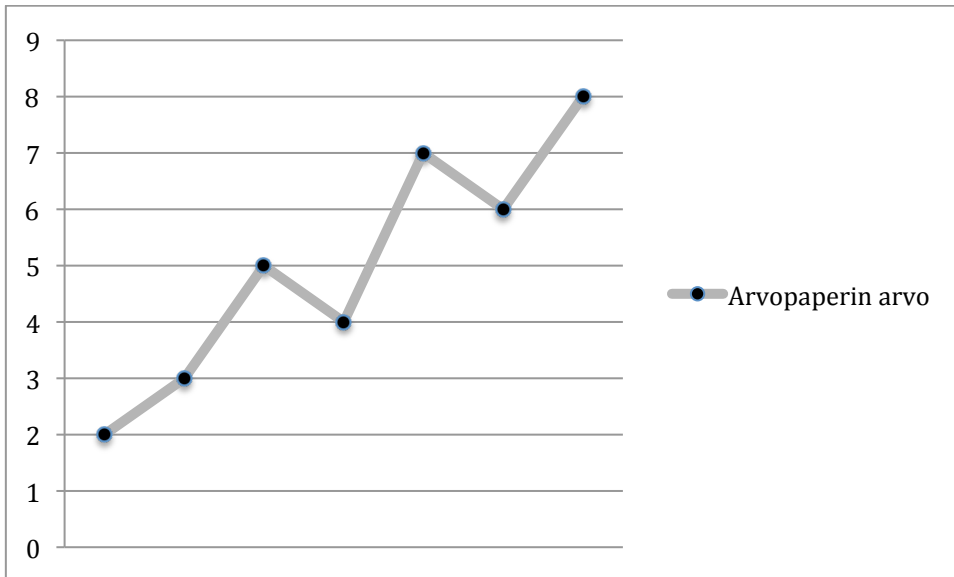
⁶⁶ Knuutinen 2009 s. 55.

⁶⁷ Simons 1938 s. 51.

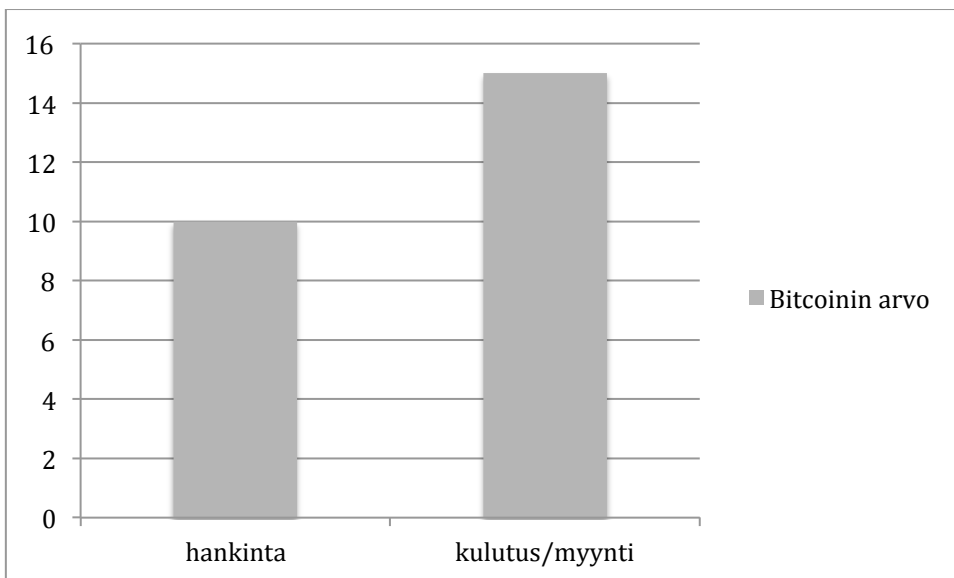
⁶⁸ Knuutinen 2009 s. 85.

⁶⁹ Knuutinen 2009 s. 85 – 86.

omaava hyödyke tai perinteinen osake arvoa sisältävänä arvopaperina muodostaa kertyvän tai vähenevän arvon graafin (kaavio 3), Bitcoinin arvo muodostaa pistemäisen arvon graafin (kaavio 4).

Kaavio 3: Perinteisellä arvopaperilla on reaalista arvoa vaihdantatilanteiden välilläkin.

Kaavio 4: Bitcoinin arvo muodostuu ainoastaan vaihdantatilanteissa, eikä se sisällä arvoa vaihdantatilanteiden välillä

Toinen Haigin määritelmän ongelmakohta suhteessa Bitcoinin tulonmuodostukseen on tulon mittaaminen objektiivisesti, mikäli ”money-value” -termillä viitataan

markkinaperusteiseen arvostamiseen. Kuten edellä on todettu, Bitcoinin arvon markkinaperusteinen määrittely on hajanaisista markkinoista johtuen erittäin haasteellista. Koska verotus suoritetaan rahanarvoisena, Suomessa tarkemmin euromääräisenä, on selvää, että Bitcoinin tulonmuodostus pitää taloudellisestikin arvioida euromääräisenä. Arvioinnissa tulisi kuitenkin ottaa subjektiivinen näkökulma siten, että Bitcoinin arvon vaihdantatilanteessa määrittelee ensisijaisesti vaihdannan kohteen rahanarvoinen arvo, ei jokin irrallinen vaihdantatilanne muiden osapuolien kesken. Teorian tasolla tällainen arvostus ei liene ongelmallista. Käytännön tasolla ratkaisu ongelmaan pitää löytyä tätä tuloa verotettaessa.

Kolmas Haigin määritelmässä epätietoisuutta aiheuttava termi on ”economic power”. Kyseessä on erittäin laaja termi joka voi periaatteessa sisältää kaikki taloudelliset resurssit mitä henkilöllä voi olla hallintapiirissään. Haig itse antaa termille seuraavan kuvauksen: ”...*income becomes the increase or accretion in one's power to satisfy his wants in a given period in so far as that power consists of (a) money itself, or, (b) anything susceptible of valuation in terms of money.*”⁷⁰ Haigin näkemys termistä näyttäisi myös olevan erittäin laaja. Bitcoinin liittyen tällainen ”taloudellinen voima” voisi merkitä taloudellista maksukykyä. Maksukykyä terminä puoltaisi myös Bitcoinin käyttö maksuvälineenä. On tietysti selvää että Haigin määritelmä on maksukykyä laajempi, mutta teorian valossa maksukyky sopii määritelmän sisälle. Maksukyvyille ominaista on sen arvostaminen rahassa ja maksukyky ilmaisee myös henkilön kykyä tehdä hankintoja preferenssiensä mukaisesti. Näin ollen termi ”economic power” sopinee laajasti Bitcoinin tulonmuodostuksen viitekehykseen. Joseph Dodge on kirjoittanut laajemminkin⁷¹ maksukykyyn sisällyttämisestä Haig-Simonsin tulokäsitteeseen.

Haigin määritelmä henkilökohtaiselle tulolle oli siis: ”*Income is the money value of the net accretion to economic power between two points of time.*”. Ottaen huomioon Bitcoinien taloudelliset ominaisuudet ja edellä läpikäytyjä kohtia muuttamalla määritelmä asettuisi muotoon: ”Income from the Bitcoin is the subjective money-value of the net accretion to solvency between two separate points of time.” Suomenkielelle

⁷⁰ Haig 1921 s. 7.

⁷¹ Kts. tarkemmin Dodge 2012.

vapaasti käännettynä Bitcoineista saatu tulo olisi siis subjektiivisesti mitatun euromääräisen maksukyvyyn nettokasvu kahden erillisen ajankohdan välillä. Vastaavasti Bitcoineissa kärsitty tappio olisi subjektiivisesti mitatun euromääräisen maksukyvyyn nettovähennämä kahden erillisen ajankohdan välillä. Haig-Simonsin teorian ottaminen ainakin lähtökohdaksi Bitcoinin tulokonseptille on perusteltua⁷².

Aiemmin mainitun kertymisperiaatteen lisäksi arvonmuutoksiin liittyy realisointiperiaate, jonka tarkastelu Bitcoinin arvonmuodostustapa huomioiden on aiheellista tässä tutkimuksessa. Realisointiperusteinen arvonmuutos sinänsä on taloudelliselle todellisuudelle vieras, mutta sen käytännöllisyydestä johtuen realisointiperusteinen arvonmuutosteoria toimii pohjana usealle nykyaikaiselle verojärjestelmälle.⁷³ Taloustieteen parissa teoriaa on tutkittu melko vähän, mutta vero-oikeuden tutkijoiden parissa aihe on runsaasti tutkittu. Kiintoisan veroteoreettisen tutkimuskohteen realisointiperusteinen arvonnousu muodostaa siksi, että se aiheuttaa paljon ongelmia suhteessa taloudelliseen todellisuuteen. Muun muassa sen aiheuttamat lukitusvaikutukset⁷⁴ synnyttävät aiheetonta korkoetua verovelvolliselle ja toisaalta tehottomuutta taloustieteellisestä näkökulmasta mitattuna. Lukitusvaikutukset voidaan jakaa kolmeen eri muotoon; peruslukitusvaikutukseen, omistusaikavaikutukseen ja ikuisen lukitusvaikutukseen. Peruslukitusvaikutuksessa kyse on yksinkertaisesti verovelvollisuuden syntymisen lykkääntymisestä määrälliseksi ajaksi. Omistusaikavaikutus tarkoittaa etua joka ilmenee edullisemman verotuksen muodossa kun omistus on kestänyt tietyn lakiin kirjatun ajan yli. Ikuisella lukitusvaikutuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa omistaja ei myy omaisuuttaan koskaan ja luovutusvoittoverotus vältetään kokonaan.⁷⁵ Realisointiperiaatteen hyödyt ovat kuitenkin suuremmat kuin ongelmat kertymisperiaatteen käytännöllisyydessä. Suomessa tuloverotus pohjautuu realisointiperiaatteeseen, tarkemmin luovutusvoiton verotuksen periaatteeseen. Tämän tutkimuksen kannalta realisointiperiaate ei tuota ongelmaa taloudellisesta näkökulmasta, sillä Bitcoinin tulon- ja tappionmuodostus

⁷² Bal 2014 s. 79.

⁷³ Kukkonen 2007 s.110.

⁷⁴ Kukkonen 2007 s. 111. Kts lukitusvaikutuksesta myös taloustieteen näkökulmasta Tuomaala 2009 s. 272 -273 .

⁷⁵ Kukkonen 2007 s. 111.

tapahtuu subjektiivisesti realisointihetkellä. Lukitusefektin kaltaisia ongelmia ei tällöin synny.

Kokoavana päätelmänä voidaan todeta, että vaikka Bitcoin ei ole muuta kuin tietokoneohjelmoitu koodi tietoverkostossa, ihmisten halukkuus hankkia Bitcoineja vastikkeellisesti ja käyttää niitä vaihdannan välineenä luo niille arvoa. Vaikka arvo ei olisi vakaata tai alati säilyvää, se voidaan kuitenkin mitata tiettyinä hetkinä. Niin kauan kun ihmisillä on pääsy edellä mainittuun verkostoon ja halu käyttää verkoston luomaa mahdollisuutta arvon siirtämiseen, Bitcoin ilmentää arvoa.⁷⁶

3.7. Vertailua perinteisiin taloudellisiin sovelluksiin yleisellä tasolla

Bitcoin -järjestelmällä voi käyttäjästä riippuen olla monia eri funktioita. Näiden funktioiden eriyttäminen toisistaan on omiaan aiheuttamaan sekaannusta bitcoinin käytön sääntelyyn, varsinkin verotuksen osalta. Bitcoin -järjestelmän luonnehdinta suhteessa perinteisiin taloudellisiin sovelluksiin tulee suorittaa sen taloudellisten realiteettien perusteella, eikä niinkään sen perusteella, mitä perinteistä sovellusta Bitcoin -järjestelmä eniten muistuttaa⁷⁷. On kuitenkin hyödyllistä tiedostaa, mitä yksittäisiä ominaisuuksia Bitcoin -järjestelmällä on suhteessa näihin perinteisiin sovelluksiin.

3.7.1. Raha ja valuutta

Perinteisellä rahalla on taloustieteellisessä mielessä kolme eri tehtävää. Raha toimii ensinnä vaihdannan välineenä ostettaessa hyödykkeitä ja palveluita. Raha toimii lisäksi mittayksikkönä hyödyke- ja palvelumarkkinoilla. Kolmanneksi raha toimii myös arvon varastona.⁷⁸ On olemassa kahdenlaista rahaa: 1. Hyödykeraha, jolla on nimellisarvo, 2. FIAT-valuutta, jolla ei ole nimellisarvoa. Hyödykkeenä toimivalla rahalla on arvo, vaikka sitä ei käsiteltäisikään rahana. Esimerkkinä tällaisesta rahasta voidaan mainita

⁷⁶ Kts. myös Bal 2014 s. 80 – 81.

⁷⁷ Eri luonnehdintavaihtoehdoista kts. mm. Kaplanov 2012 s. 25 – 28.

⁷⁸ Mankiw - Taylor 2011 s. 618 ja Bal 2014 s. 61.

kulta. FIAT-valuutalla ei ole mitään muuta tehtävää kuin toimia rahana ja se on säädetty lainsäätäjän toimesta asetuksella.⁷⁹

Koska merkittäviä hyödykerahoja/-valuuttoja ei modernissa taloudessa ole käytössä, keskitytään tässä vaiheessa Fiat -valuutan ja Bitcoinin vertailuun. Suomen virallisen valuutan ollessa euro, tämä tarkastelu painottuu nimenomaan euron ominaisuuksien ja tehtävien selvittämiseen. Kun Bitcoinia tarkastellaan suhteessa rahaan, huomataan että yhtäläisyyksiä löytyy varsin paljon. Bitcoin toimii vaihdannan välineenä ja arvon varastona.⁸⁰ Bitcoinilla ei ole nimellisarvoa, eikä sitä ole säädetty minkään viranomaisen toimesta. Bitcoinin arvo kuitenkin määrittyy puhtaasti vaihdannan yhteydessä kysynnän ja tarjonnan perusteella. Mikään yksittäinen taho ei kykene säätelemään Bitcoinin arvoa. Bitcoinit luodaan järjestelmän sisällä ennalta määrätyllä aikataululla ja Bitcoineja on rajoitettu määrä.

Eurolla tai millä tahansa kansainvälisellä virallisella valuutalla voidaan katsoa olevan siis kolme eri tehtävää. Ne ovat maksuvälineitä, sijoittamisen ja rahoittamisen välineitä sekä hinnoittelun instrumentteja. Virallisen valuutan roolia voidaan arvioida myös yksityisen sektorin ja julkisen vallan näkökulmasta. Yksityiselle sektorille tärkeää on valuutan uskottavuus ja painoarvo erityisesti kaupan ja palvelusten maksuvälineenä ja toisaalta rahoitusvaluuttana. Julkisen vallan näkökulmasta virallisilla valuutoilla on erilainen keskeinen rooli, joka liittyy valuutan kykyyn toimia varantovaluuttana ja kiinnitysvaluuttana.⁸¹

Kun ottaa huomioon Bitcoinin ominaisuudet maksuvälineenä, on virheellistä rinnastaa sitä virallisiin valuuttoihin. Vaikka Bitcoin pystyisi yksityisellä sektorilla saavuttamaan viralliselle valuutalle ominaisen uskottavuuden ja painoarvon maksuvälineenä, se ei välttämättä kykene vastaamaan julkisen vallan vaatimukseen virallisen valuutan osalta. Näin ollen sen hyöty markkinataloudelle syntyy todennäköisemmin yksityisen sektorin kautta. Johdannossa mainitun säänneltyjen markkinoiden edellytys tulee koskea myös Bitcoinia. Kullakin virallisella maksuvälineellä on laillisen maksuvälineen rooli omalla

⁷⁹ Mankiw - Taylor 2011 s. 618 – 619.

⁸⁰ Antonopoulos 2015 s. 1.

⁸¹ Antola 2003 s. 90 – 91.

alueellaan. Tämä tarkoittaa sitä, että kullakin alueella mm. verotus suoritetaan paikallista virallista maksuvälinettä käyttäen. Tästä seuraa väistämättä, että Suomessa Bitcoineihin liittyvä tulovero sekä mitataan että maksetaan euron - virallisen maksuvälineen - avulla.

Yksi keskeinen virallisen valuuttajärjestelmän tehtävä on myös markkinatalouden vakauttaminen valuuttaan liittyvien sääntelymekanismien avulla. Käytännössä tämä tarkoittaa virallisen valuutan määrän sääntelyä markkinoilla. Tämä sääntely luo vakautta, jota valuutta sille määrättyissä tehtävissään osana markkinataloutta tarvitsee. Muun muassa euroa edelsi laskennallinen valuuttayksikkö ECU, jonka tehtävänä oli alkuun toimia Euroopan varantovaluuttana.⁸² ECU toimi pohjana myöhemmin käyttöön otetulle eurolle. Bitcoin -järjestelmään ei liity ominaisuuksia, joiden johdosta Bitcoinista voisi tulla säännelty virallinen valuutta. Bitcoinien määrä markkinoilla on ennalta määrätty ja sen arvo suhteessa virallisiin valuuttoihin rakentuu puhtaasti kysynnän ja tarjonnan ehdoilla. Vaikka Bitcoin -järjestelmää kutsutaan virtuaaliseksi tai kryptografiseksi valuutaksi, se ei kuitenkaan ole valuutta muutoin kuin maksuvälineenä. Bitcoinin luotettavuus maksuvälineenä edellyttää, että Bitcoin -järjestelmä toimii teknisesti oikein, eikä siihen kohdistu ulkoisia uhkia. Bitcoin -järjestelmän niin sanottu kokonaismarkkina-arvo on vuoden 2015 aikana vaihdellut 3,5 ja 6,0 miljardin euron välillä. Globaaliin markkinatalouteen verraten sen arvo on vielä melko pieni. Vaikka Bitcoin-järjestelmä itsessään on tietoturvallinen, se on kuitenkin altis taloudellisille hyökkäyksille kuten mikä tahansa markkinatalouden ilmiö. Kuten aiemmin todettiin, Bitcoinin arvo ilmentyy vaihdantatilanteessa, jossa siihen liittyy virallinen valuutta, hyödyke tai palvelu. Teoriassa on mahdollista, että yksittäiset tahot pystyisivät halutessaan horjuttamaan Bitcoinin markkina-arvoa merkittävästikin. Käytännössäkkin historia osoittaa tällaisen esimerkin, kun vaihdantapalvelu BTC China ilmoitti, ettei se ota vastaan maksuja Kiinan virallisen valuutan muodossa johtuen sääntelyllisistä muutoksista Kiinassa⁸³. Ilmoituksen myötä Bitcoinin arvo romahti 50 % yön aikana. Kuten aiemmin tuotiin esiin, yksi tärkeimmistä virallisen valuutan tehtävistä on luoda

⁸² Ranki 1993 s. 9.

⁸³ Herman 2014 s. 41 – 42.

vakautta sääntelymekanismiensa avulla. Sellaisenaan Bitcoin ei järjestelmänä pysty suojautumaan tahallisilta tai tahattomilta kurssimanipulaatioilta.

Bitcoinin käyttö arvon mittana virallisen valuutan tavoin on myös epämielekkästä⁸⁴. Bitcoin-järjestelmän ominaisuus rajoittaa Bitcoinien lukumäärä lopulta 21 miljoonaan Bitcoiniin, aiheuttaa ostovoiman osalta myös deflatorista⁸⁵ painetta. Tällöin Bitcoinin arvoon kohdistuu nousupaine kun kysyntä ylittää edellä mainitulla tavalla rajoitetun tarjonnan. Bitcoin -taloudessa voi silloin syntyä tilanne, jossa deflaation johdosta Bitcoineja hamstrataan, eikä niitä käytetä normaalisti kulutukseen.⁸⁶ Tällainen deflatorinen paine johtaisi talouselämässä yleensä normaalia hitaampaan taloudelliseen kasvuun ja lisääntyneeseen työttömyyteen⁸⁷. Kun kysyntä ylittää minkä tahansa hyödykkeen tai palvelun tarjonnan, tällaisen hyödykkeen tai palvelun hinta yleensä nousee. Jos Bitcoinia käytettäisiin arvon mittaajana, sen arvon nousu aiheuttaisi rinnakkaisilmiönä sen arvolla mitattavan omaisuuden arvon laskua. Tästä puolestaan seuraisi, että Bitcoin-markkinoille syntyisi intressi säilyttää arvonsa lisääviä Bitcoineja sen sijaan että niitä käytettäisiin maksuvälineinä. Kun kierre kasvaa, yhä useampi haluaisi ostaa Bitcoineja säilytykseen, mutta kukaan ei haluaisi myydä tai käyttää niitä. Toinen Bitcoinien rooliin arvon mittaajana liittyvä ongelma deflatorisessa tilanteessa olisi lainoitus. Jos myös lainan arvo mitattaisiin Bitcoineissa, syntyisi tilanne, jossa velka pysyy nimellisesti samana, mutta deflaation johdosta velanmaksajan palkka pienentyisi. Näin ollen velanmaksajan kyky maksaa velkaa pois pienentyisi.⁸⁸ Lyhyellä aikavälillä kuvatun kaltainen säilytysinto yhdistettynä kasvavaan Bitcoinien kulutukseen on Bitcoinin arvolle positiivinen asia⁸⁹. On kuitenkin selvää, että pitkässä juoksussa deflatorinen luonne ei välttämättä edistä Bitcoin -järjestelmän kehitystä kohti toimivaa valuuttajärjestelmää. On myös esitetty, että vielä tällä hetkellä rajoitetusta

⁸⁴ Tähän lopputulokseen päätyy myös korkean volatiliteetin johdosta Lo - Wang 2014 s. 10 – 11.

⁸⁵ Tähän johtopäätökseen on päätynyt myös Herman 2014 s. 27.

⁸⁶ Kervick 2013.

⁸⁷ CRS 2015 s. 7.

⁸⁸ Kervick 2013.

⁸⁹ Herman 2014 s. 37.

käytöstä ja valtavasta volatilitteetistä johtuen, Bitcoin ei voi toimia arvon mittana samalla tavalla kuin virallinen valuutta⁹⁰.

Edellä mainituista seikoista seuraa, että Bitcoinin todellinen hyöty saavutetaan kun siihen ei liity muita valuuttaan tyypillisesti liitettyjä ominaisuuksia tai tehtäviä kuin maksuvälineenä⁹¹ toimiminen ja tietyin rajoituksin arvon säilyttäminen. On kuitenkin esitetty, että Bitcoin -järjestelmää voitaisiin käyttää virallisen valuutan rinnalla pelkästään sen arvoa välittävää ominaisuutta hyödyntäen⁹². Lainsäädännön - varsinkin verolainsäädännön - silmissä tällainen rinnastus kuitenkin aiheuttaisi nähdäkseni melko häilyvän määritelmän.

3.7.2. Sijoitusväline ja arvopaperi

Sijoitusvälineen tai arvopaperin tarkoitus on tuottaa sijoittajalle hyötyä lyhyellä tai pitkällä aikavälillä sijoittajan riski-/tuottopreferenssien mukaisesti. Sijoitusvälineen liikkeellelaskijalle tarkoitus on hankkia rahoitusta. Sijoitusvälineitä voidaan käyttää myös aiemmin otetun position suojaamiseksi tai liiketoiminnassa kulurakenteen lukitsemiseksi. Sijoitusvälineiden kysyntä ja tarjonta kohtaavat rahoitusmarkkinoilla. Rahoitusmarkkinoiden tärkein tehtävä on nimensä mukaisesti toimia foorumina, jossa rahan tallettajat kohtaavat rahan lainaajat.⁹³ Rahantallettajat hakevat markkinoilta tuottoa rahalle, jota he eivät tarvitse henkilökohtaisessa vaihdantataloudessaan. Rahan lainaajat puolestaan hakevat markkinoilta rahoitusta oman toimintansa kehittämiseksi ja kasvattamiseksi. Arvopaperi voidaan määritellä taloudellisessa mielessä jälkimarkkinakelpoiseksi rahoitusvaateeksi⁹⁴. Bitcoin ei sisällä tällaista ulkopuoliseen tahoon kohdistuvaa vaatimusta⁹⁵.

Bitcoin -järjestelmällä ei ole edellä mainittuja tehtäviä tai markkinoita. Vaikka Bitcoin toimii myös sijoitusvälineenä sen arvoa varastoivan ominaisuutensa vuoksi, se poikkeaa

⁹⁰ Bal 2014 s. 63.

⁹¹ Bitcoinin vahvuuksista vaihdannan välineenä laajemmin kts. Graf 2013 s. 25 – 26.

⁹² Kaplanov 2012 s. 22 – 23.

⁹³ Mankiw - Taylor 2011 s. 551.

⁹⁴ Nykänen 2004 s. 23.

⁹⁵ Bal 2014 s. 66.

suuresti perinteisistä sijoitusvälineistä. Aiemmin tässä tutkimuksessa on tarkasteltu Bitcoinin liittyvää arvon- ja tulo muodostusta. Bitcoinilla ei ole nimellisarvoa eikä siihen liity fundamenttia kohde-etuutta, jonka reaalin arvonnousu heijastuisi Bitcoinin arvoon. Näin ollen Bitcoinilla ei myöskään perinteisessä mielessä ole rationaalista tuotto-odotusta kuten perinteisillä rahoitusvälineillä tyypillisesti on. Bitcoinin arvo muodostuu puhtaasti suhteessa kysyntään ja tarjontaan. Bitcoin toimii arvon varastona vain ja ainoastaan jos se kyetään luovuttamaan sen hankintahintaa vastaavalla tai korkeammalla arvolla. Luvussa 2.1.5. esiteltiin malli jonka perusteella kysyntä ja tarjonta vaikuttavat minkä tahansa hyödykkeen hintaan. Tämän perusteella Bitcoinin arvon tietyllä hetkellä määrittelee ainoastaan ostajien ja myyjien määrä markkinoilla. Näin ollen Bitcoinin teoreettinen tuotto-odotus rakentuu itse asiassa yksittäisen käyttäjän näkemykseen Bitcoin -vaihdannan suosiosta tulevaisuudessa. On myös esitetty, että Bitcoinin hinnan määräytymiseen vaikuttavat yhtäältä Bitcoinien lisääntynyt käyttö vaihdantaan ja toisaalta sen suosio sijoitusvälineenä⁹⁶.

⁹⁶ Herman 2014 s. 36.

4. Bitcoin voimassaolevan kotimaisen tuloverolainsäädännön valossa

Vero-oikeudessa niin kuin missä tahansa muussa oikeudessa lainsäätäjän ja -tulkitsijan toiminta on tiukasti sidottu legaliteetti- eli laillisuusperiaatteeseen Suomen perustuslain (PL) 2.3§:n mukaisesti. Poikkeuksena tästä pääperiaatteesta voidaan mainita muun muassa laintulkitsijoina tutkijat. Vero-oikeudellinen legaliteettiperiaate ilmentyy lainsoveltamistoiminnassa viranomaisen sidotun laillisuusharkinnan muodossa PL 81§:n mukaisesti. Legaliteettiperiaate edellyttää lainsoveltamistilanteessa sanamuodon mukaista laintulkintaa. Jos sanamuodon mukaisesta tulkinnasta halutaan poiketa, edellyttää se riittäviä perusteita.⁹⁷ Näin ollen myös tämän luvun pohdinnassa pysyttäydytään lain sanamuodon tulkinnassa. Mikäli pohdinnan tuloksena syntyy näkemys TVL:n ja Bitcoinin taloudellisen luonteen perustavan laatusesta kohtaamattomuudesta, luvussa 6. pyritään avaamaan vero-oikeudellista keskustelua de lege ferenda- henkisesti.

Bitcoinin verotus nykylainsäädännön perusteella on haasteellista, sillä sitä ei ole lain tasolla tai oikeuskäytännössä määritelty vielä millään tavalla. Tämän luvun tarkoitus on tarkastella niitä tuloverolain (TVL) pykäläiä, joiden voidaan katsoa soveltuvan Bitcoinin verotukselliseen kohteluun riippuen siitä, miksi Bitcoin määritellään. Edellä luvussa 3. on kuvailtu Bitcoinin taloudellista luonnetta. Taloudellisten ominaisuuksiensa puolesta Bitcoin on monipuolinen sovellus, jota voidaan käyttää virtuaalisena maksuvälineenä ja sen arvoa siirtävän ominaisuutensa myötä myös eräänlaisena sijoitusvälineenä. Verotuksen näkökulmasta monipuolisuus luo haasteita, joihin tässä luvussa pyritään löytämään ratkaisuja voimassaolevan lainsäädännön avulla.

Nykyisen TVL:n esitöissä (HE 200/92) todetaan, että vuonna 1992 uudistetun Tuloverolain tarkoituksena on uudistaa pääomatulojen verotusta entistä yhteneväisemmäksi ja neutraalimmaksi. Lisääntyvän neutraalisuuden avulla voidaan pienentää tehokkuustappioita, joita ennen vuotta 1992 voimassa olleen järjestelmän

⁹⁷ Ossa 2013 s. 15.

katsottiin sijoituspäätöksiä voimakkaasti ohjailevana aiheuttavan.⁹⁸ Hallituksen esityksen perusteella neutraalisuuden lisääminen on sopusoinnussa myös verotuksen tasapuolisuuden kanssa. Erilaisten pääomatulojen yhdenmukainen kohtelu verotuksessa vastaa pääomatulon saajien kesken horisontaalisten oikeudenmukaisuuden vaatimusta.⁹⁹ Myös verokeinottelun estämiseksi verorasituksen tasapuolinen jakautuminen on tärkeää.¹⁰⁰

Edellä todetun perusteella voidaan katsoa verojärjestelmän neutraalisuuden olevan yksi tärkeimpiä nykyisen tuloverotuksen tavoitteita. Nämä tavoitteet mainitaan myös edellä mainitussa hallituksen esityksessä, mutta tavoitteista huolimatta nykyiseen tuloverotuslainsäädäntöön liittyy useita epäneutraalia verotuskohtelua aiheuttavia lainkohtia. Palaan näihin lainkohtiin myöhemmin siltä osin kun ne liittyvät Bitcoinin mahdolliseen tuloverotuskohteluun. Muista hyvän verojärjestelmän ominaisuuksista mainittakoon oikeudenmukaisuus, selkeys, yksinkertaisuus, hallinnollinen tehokkuus, ennustettavuus ja oikeusvarmuus¹⁰¹.

Vuonna 1992 uudistetun tuloverotuksen merkillepantavin uudistus oli luonnollisesti pääomatulon ja ansiotulon eriyttäminen. Käytännössä tämä tapahtui niin, että progressiivisen tuloverotuksen piiristä poistettiin pääomatulot luonnollisine vähennyksineen.¹⁰²

4.1. Tulokäsite ja tulolajit

TVL:n 29§:n 1. momentin mukaan, ”*Veronalaista tuloa ovat jäljempänä säädetyin rajoituksin verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot. Verovelvollisella on oikeus vähentää tuloistaan niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot (luonnolliset vähennykset).*”

⁹⁸ HE 200/92.

⁹⁹ HE 200/92.

¹⁰⁰ HE 200/92.

¹⁰¹ Myrsky – Ossa 2008 s. 35.

¹⁰² Tammi 1993 s. 19.

TVL:ssä tulokäsitemäärittely laajana. Kaikki verovelvollisen tulot ovat veronalaisia, ellei niitä erikseen ole säännelty verovapaiksi. Veronalaiset tulot on mitattava rahassa ja rahanarvoisena etuutena saadut varat ovat veronalaisia käyvää arvostaan.¹⁰³

Laaja tulokäsitemäärittely viittaa verojärjestelmään, jossa tulon käsite on mahdollisimman kattava veronmaksukykyyn suhteen. Laajan tulokäsitemäärittelyn kannalta ei ole merkitystä, saadaanko etu rahana vai rahanarvoisena hyödykkeenä tai palveluna. Veronmaksukykyyn voidaan ymmärtää tarkoittavan samaa kuin laajan tulokäsitemäärittelyn, eli rahatuloja, laskennallisia eräjä ja arvonnousuja. Arvonnousuilla voidaan laajassa tulokäsitemäärittelyssä tarkoittaa sekä realisoituneita että realisoitumattomia arvonnousuja. Kertymän mukainen laaja tulokäsitemäärittely sisältää kuitenkin useita ongelmia, joiden johdosta on päädytty verottamaan pääasiassa realisoitunutta arvonnousua.¹⁰⁴ Tässä mielessä verotuksen laaja tulokäsitemäärittely eroaa taloudellisesta laajasta tulokäsitemäärittelystä, jonka esikuvana mm. aiemmin tässä tutkimuksessa mainittu Haig-Simons -tulokäsitemäärittely toimii. Kuten aiemminkin mainittiin, kertymisperusteinen tuloverotus aiheuttaisi huomattavia ongelmia varallisuuden arvostamisessa ja verovelvollisten likviditeetin suhteen. Veronmaksukykyyn periaatteella tuloverotuksessa edellyttää tulon tosiasiallista realisoitumista. Toisin sanoen arvonnoususta syntyneitä voittoja ei tule verottaa ennen niiden realisoitumista. Tämä, kuten edelläkin mainittiin, aiheuttaa selvän poikkeaman taloudellisesta laajasta tulokäsitemäärittelystä.¹⁰⁵ Suomessa tärkeimpänä veronmaksukykyyn mittari on pidetty nettotuloa¹⁰⁶, johon koko tuloverotus Suomessa perustuukin.

Tuloverotuksessa tulon määrittämiseen liittyy osatekijöitä, jotka jaetaan yleensä kohdistamis-, laajuus-, arvostamis- ja jaksottamisongelmiin. Kohdistamisongelman osalta määrittellään oikea verosubjekti, toisin sanoen, kenen tuloa tai menoä tietty erä on. Myös tulolajin määrittäminen liittyy kohdistamisongelmaan. Laajuusongelmissa kyse on veropohjan määrittämisestä. Arvostamisongelman viitekehys liittyy tulo- ja menoerien arvon mittaamiseen. Toisin sanoen, minkä määrällisenä erät otetaan verolaskennassa huomioon. Jaksottamisongelmissa haetaan vastausta siihen, mille

¹⁰³ Ollila 1993 s. 59.

¹⁰⁴ Myrsky – Rabinä 2014 s. 20 – 21.

¹⁰⁵ Myrsky – Rabinä 2014 s. 22.

¹⁰⁶ Myrsky – Ossa 2008 s. 36.

verovuodelle tulo tai meno jaksotetaan. Pääsääntönä TVL:ssa jaksottaminen tehdään kassaperiaatteen mukaan, eli maksutapahtumaan nojaten. Poikkeuksen tästä tekee luovutusvoittojen verotus, jonka jaksottamisen määrittää luovutuksen ajankohta.¹⁰⁷

Huolimatta siitä, miksi Bitcoin lainsäädännössä tai verotuskäytännössä määritellään, sen tulokäsitteeseen liittyvät verotukselliset kysymykset pysyvät samana. Tämä johtuu Bitcoinin tulonmuodostustavasta, joka pysyy samana, pidettiin Bitcoinia sitten maksuvälineenä, sijoitusvälineenä, valuuttana tai jonain muuna omaisuutena tai varallisuutena. Seuraavaksi tarkastelen Bitcoinin verotukseen liittyviä kohdistamis-, arvostus- ja jaksottamisongelmia. Veropohjaan liittyvän laajuusongelman ohitan tässä tutkimuksessa toteamalla Bitcoinin muodostaman tulon kuuluvan laajan tulopohjan mukaiseen määritelmään. Toisin sanoen kaikki Bitcoinista saatu tulo on veronalaista. Samalla voidaan lisätä, että kaikki tällaisen tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ovat vastaavasti vähennyskelpoisia edellä mainitun TVL:n 29.1§:n mukaisesti.

Bitcoinin liittyvä kohdistamisongelma on teorian tasolla melko yksinkertainen. Kuten luvussa 3.3. todettiin, Bitcoineja hallitaan julkisen avaimen ja siihen liittyvän yksityisen avaimen avulla. Näin ollen kyseisen avaimen käyttäminen puheena olevien Bitcoinien siirtoon ja sen myötä realisoituvaan tuloon osoittaa oikean verovelvollisen. Käytännössä julkisten avaimien anonyymi luonne ja tietyt veromenettelylliset haasteet vaikeuttavat verovelvollisuuden reaalista tunnistamista, mutta tämän tutkimuksen keskittyessä tuloverotuksellisiin kysymyksiin, ohitan nämä haasteet tutkimusrajausten mukaisesti. Se henkilö joka osana vaihdantatilannetta, julkiseen avaimeen liittyvää yksityisavainta tai muuta Bitcoinien hallintaan tarvittavaa tunnusparia käyttäen vaihtaa Bitcoinit viralliseen valuuttaan tai rahanarvoiseen hyödykkeeseen tai palveluun, tulee tässä vaihdantatilanteessa mahdollisesti syntyvän tulon osalta verovelvolliseksi. Verovelvollisuus edellyttää siis, että henkilöllä on ennen vaihdantaa ollut hallinnassaan aiemmin hankittuja tai muutoin vastaanotettuja Bitcoineja ja että tämä henkilö käyttää kyseiset Bitcoinit tai osan niistä vaihdantatapahtumassa, josta hänelle voidaan katsoa syntyvän TVL:n 29§:n mukaista veronalaista tuloa.

¹⁰⁷ Myrsky – Rabinä 2014 s. 76 – 77.

Lähtökohtana Bitcoinin liittyvän arvostusongelman ratkaisemiseen lienee pidettävä Bitcoinin taloudellista arvonmuodostusrakennetta, joka ei sinänsä ole ristiriidassa verotuksessa käytettävän realisointiperiaatteen kanssa.. Kuten luvussa 2.1.4 on esitetty, Bitcoinin arvo muodostuu vaihdannan yhteydessä pistemäisinä tapahtumina. Bitcoinilla ei ole noteerattu nimellisarvoa, siihen ei liity kohde-etuutta eikä se itsessään sisällä minkäänlaista tuotto-odotusta. Näin ollen kaikki Bitcoinin arvonmuodostukseen liittyvät tekijät ovat ulkoisia. Tämän lisäksi Bitcoinia käytetään laajasti hajautuneilla markkinoilla, jotka sisältävät runsaasti keskenään yhteismitattomia vaihdantatilanteita. Tästä johtuen Bitcoinin todellisen markkina-arvon selvittäminen objektiivisesti - eli verovelvollisuuden aiheuttavasta vaihdantatilanteesta irrallaan - vaihdannan hetkellä on erittäin vaikeaa. Arvon määrittäminen päivittäisestä vaihdannasta yksittäisten vaihdanta-palvelujen kurssiarvojen mukaisesti ei välttämättä vastaa yksittäisessä muussa vaihdantatilanteessa syntyvää arvoa. Näin ollen arvon määrittäminen objektiivisesti voi vaarantaa verovelvollisen ja/tai veronsaajan oikeusturvan. Esitänkin, että tuloa tai tappiota arvioitaessa käytettäisiin ensisijassa tuloa tai tappiota muodostaneen vaihdantatilanteen reaalista saavutettua rahamäärää tai rahanarvoista etua.

Toissijaisesti, mikäli subjektiivisesti, eli henkilökohtaisesti koetun edun arvonmäärittäystä ei kyetä luotettavasti toteamaan ja näyttämään, käytettäisiin keskimääräistä Bitcoinin euro-kurssia hetkeltä, jolloin tarkasteltu vaihdanta on tapahtunut. Keskimääräisen Bitcoinin euro-kurssin määrittämiseen tulisi käyttää kaikkien Bitcoineja viralliseen valuuttaan vaihtavien laillisiksi katsottujen¹⁰⁸ palveluiden osoittamaa keskiarvo-kurssia suhteessa vaihdannan määrään. Tällainen subjektiivisen näkökulman valinta objektiivisen arvostamisperiaatteen sijaan on luonnollisesti poikkeuksellista perinteisessä tuloverotuksessa. Kuitenkin, johtuen Bitcoinin taloudellisesta luonteesta ja hajautuneista markkinoista arvostamisen toteutus objektiivisesta näkökulmasta tuottaisi verotukseen mahdollisesti huomattavia vääristymiä. Tämän vuoksi objektiivisen arvostusperiaatteen pitäisi olla ainoastaan vaihtoehtoinen tapa. Mikäli Bitcoinin arvostamiseen tuloa tai tappiota laskiessa

¹⁰⁸ Bitcoinien vaihdantaa virallisiin valuuttoihin harjoittavien yritysten toimintaa ei vielä tämän tutkimukseen mennessä ole Suomessa säännelty. Kansainvälisellä tasolla tällaisten yritysten sääntely on melko vaihtelevaa ja pääasiassa puutteellista.

katsotaan liittyvän väärinkäytöspyrkimyksiä, tulee VML:n 28§ normaalisti sovellettavaksi. Pалаan Bitcoinin arvomuodostukseen luovutusvoittoa käsittelevässä luvussa.

Edelleen TVL:n 29§:n 2. momentin mukaan, ”*Luonnollisen henkilön ja kuolinpesän tulo jaetaan kahteen tulolajiin, joita ovat pääomatulo ja ansiotulo. Yhteisön ja yhteisetuuden muuhun tuloon kuin elinkeinotuloon ja maatalouden noudatetaan soveltuvin osin pääomatulon laskemista koskevia säännöksiä.*”

Lähtökohtana jaettaessa tuloa pääomatuloihin ja ansiotuloihin on pääomatulojen ensisijainen määrittäminen.¹⁰⁹ Tulo, jota ei katsota pääomatuloksi on ansiotuloa. Kaikki veronalaiset tuloerät sijoittuvat joko pääomatulo- tai ansiotulolajiin.¹¹⁰ Varsinainen tulolajijako tapahtuu TVL:n 32§:n ja 61.1§:n perusteella.

4.2. Pääomatulo

TVL:n 32§:n mukaan, ” *Veronalaista pääomatuloa on, siten kuin siitä jäljempänä tarkemmin säädetään, omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Pääomatuloa on muun ohessa korkotulo, osinkotulo siten kuin 33 a–33 d §:ssä säädetään, vuokratulo, voitto-osuus, henkivakuutuksen tuotto, metsätalouden pääomatulo, maa-aineksista saadut tulot ja luovutusvoitto. Pääomatuloa on myös jaettavan yritystulon, yhtymän osakkaan tulo-osuuden sekä porotalouden tulon pääomatulo-osuus.*”

Kuten edellisessä luvussa todettiin, nykyisessä tuloverojärjestelmässä tulolajeihin jako tapahtuu siten, että ensin pyritään määrittelemään pääomatulot. Jos tulot eivät ole pääomatuloja, ne ovat ansiotuloja. TVL 32§:n säännöksessä määritellään pääomatuloksi: 1) omaisuuden tuotto, 2) omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja 3) muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Säännöksen sanamuodon perusteella kaksi ensimmäistä pääomatulotyyppiä soveltuvat tuloon, joka

¹⁰⁹ HE 200/92.

¹¹⁰ Ollila 1993 s. 60.

muodostuu omaisuudesta. Omaisuuden tuoton voidaan katsoa tarkoittavan omaisuudesta syntyvää tuloa muutoin kuin omaisuuden luovutustilanteessa. Esimerkiksi osakkeen tuoton kohdalla kyse on osinkotuloista, joita voidaan pitää juoksevana tulona. Omaisuuden luovutuksesta saadun tulon määritelmä on sinänsä selvä. Luovutuksessa tulon muodostaa omaisuuden arvonnousu hankinnan ja luovutuksen väliseltä ajalta tai vaihtoehtoisesti hankinnanaikaisen arvon ja luovutusaikaisen arvon erotus. Pykälän sanamuodon perusteella on myös ilmeistä, että luovutuksesta saadun voiton - toisin sanoen luovutusvoiton - verotus soveltuu ainoastaan omaisuuden luovutuksiin. Kolmas pääomatulotyyppi kattaa käytännössä kaiken pääomaksi katsotun tulon, joka ei synny varsinaisesti omaisuudesta. Varallisuuden kerryttämän tulon sovellusala on siis erittäin laaja ja se vastaa laajan tulokäsitteen periaatetta pääomatulon näkökulmasta. Säännöksen kolmannen pääomatulotyypin sanamuodosta jää kuitenkin epäselväksi, voiko se sisältää sekä juoksevan tulon, että luovutuksessa realisoituneen tulon määritelmän. Epäselvyys liittyy myös kysymykseen, onko olemassa varallisuutta, jota voi luovuttaa, mutta joka kuitenkaan ei ole omaisuutta.

Koska verolainsäädännössä varallisuuden ja omaisuuden välille ei ole tehty selvää eroa, palaan tarkastelemaan tilannetta yksityisoikeuden kautta. Aiemmin totesin, että nykyisen lainsäädännön näkökulmasta Bitcoinia ei voida suoraan määritellä irtaimeksi tai kiinteäksi omaisuudeksi. Omaisuuden määritelmään liittyy kuitenkin tiiviisti omistusoikeus. Omistusoikeus on oikeusjärjestyksen henkilölle antama valta omaisuuttaan kohtaan. Omistusoikeuteen katsotaan kuuluvan omaisuuden hallintaoikeus, luovutusoikeus ja omistajan suoja. Tästä voidaan johtaa, että jos henkilöllä on kyky ja valta hallita ja halutessaan luovuttaa jokin asia toiselle henkilölle, tämä asia on omaisuutta. Toisin sanoen, asia jonka henkilö voi voimassaolevan oikeusjärjestyksen mukaisesti luovuttaa laillisella saannolla toiselle henkilölle siten, että sen yhteydessä hallintaoikeus, luovutusoikeus ja omistajan suoja siirtyvät uudelle omistajalle, on omaisuutta. Jos vero-oikeuden katsotaan seuraavan omaisuuden määrittelyssä yksityisoikeudellista linjaa, vastaus edellä esitettyyn kysymykseen on; Varallisuus jonka henkilö voi luovuttaa toiselle, on omaisuutta. Näin ollen TVL:n 32§:n kolmas tulotyyppi - tulo, jonka varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen - ei sisältäne luovutuksessa realisoituneita tuloja.

Pääomatulon voidaan siis katsoa olevan joko juoksevaa tuloa tai arvonnousuun liittyvää tuloa. Juoksevaa tuloa muodostavat muun muassa korko-, vuokra- ja osinkotuloa. Arvonnousu liittyy tyypillisesti omaisuuden luovutusvoiton verotukseen.¹¹¹ Jotkin pääomaksi luokiteltavat omaisuuserät voivat muodostaa sekä juoksevaa tuloa että arvonnousun kautta syntyvää realisoitunutta tuloa. Esimerkkejä tällaisista omaisuuseristä ovat muun muassa vuokralle annetut osakehuoneistot ja kiinteistöt sekä perinteiset arvopaperit. Irtaimen omaisuuden osalta kyse on yleensä arvonnousuun liittyvästä tulosta. Irtaimesta omaisuudesta muodostuu kuitenkin juoksevaa tuloa, kun sitä esimerkiksi vuokrataan edelleen, jolloin se on vuokratulona verotettavaa tuloa. Laissa ei tarkemmin määritellä mitä vuokratuloilla tarkoitetaan. Näin ollen vuokratuloa voi saada sekä kiinteästä että irtaimesta omaisuudesta.

Vero-oikeudellisessa kirjallisuudessa on omaksuttu yleinen käsitys siitä, että TVL:n 32§:ssä mainitut pääomatulot ovat kaikki varallisuuden kerryttämää tuloa.¹¹² Toisin sanoen varallisuus käsitteenä sisältää myös omaisuuden käsitteen. Omaisuus on siis aina varallisuutta mutta varallisuus ei välttämättä ole omaisuutta. Siten kun pykälässä puhutaan tulosta - jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen – sanamuoto *kerryttäneen* viittaa menneeseen aikamuotoon. Näin ollen tuloa tarkastellaan realisointiperiaatteen mukaisesti, ikään kuin jälkikäteen vaikka taustalla vaikuttaa selvästi kertymisperiaate.

Lisäksi säännöksessä tehdään esimerkkilistaus tuloista, jotka katsotaan pääomatuloiksi. Huomattavaa on, että lista ei ole poissulkeva. Tämä ilmenee sanoista ”muun ohessa”.¹¹³ Vaikuttaisi siltä, että listassa esiintyy esimerkkejä jokaisesta edellä mainitusta pääomatulotyypistä.

Tarkasteltaessa sanaparia pääoma ja tulo taloudellisessa merkityksessään, niiden välillä ei ole mitään eroa. Rahoitusteorian perusteella mm. sijoitusinstrumentin arvo on yhtä

¹¹¹ Myrsky – Rabinä 2014 s. 97.

¹¹² Ks. mm. Myrsky – Rabinä 2014 s. 97 ja Nykänen – Rabinä 2013 s. 34.

¹¹³ Myrsky – Rabinä 2014 s. 97 – 98.

kuin tulevaisuudessa saatavien kassavirtojen diskontattu nykyarvo.¹¹⁴ Verotuksessa pääoman ja tulon välinen erottelu korostuu arvonmuutoksen verotusta koskevinä peruskysymyksinä. Ensiksi tulee kysyä, tulisiko pääoman arvonmuutoksen kautta saatu varallisuudenlisäys katsoa veronalaiseksi tuloksi. Jos tähän vastataan myöntävästi, tulisi ottaa kantaa siihen, kuinka kohdellaan vastaavan pääoman negatiivisia arvonmuutoksia. Kolmanneksi kysytään, onko arvonmuutoksen oltava realisoitunut vai ei.¹¹⁵

Bitcoinin osalta tulon voidaan katsoa muodostuvan ainoastaan luovutuksen yhteydessä syntyvän ja realisoituvan arvonnousun perusteella. Bitcoinin ei liity korko- tai osinkotuloon verrattavissa olevaa juoksevaa tuloa missään olosuhteissa. Lisäksi voidaan todeta, että Bitcoinin arvonnousu ei tapahdu reaaliaikaisesti kertyen, vaan mahdollisen arvonnousun hallinta-ajalle ikään kuin jälkikäteisesti määrittää luovutuksessa saatu vastike.

Bitcoinista syntyvän tulon sovittaminen nykyisen tuloverolain mukaiseen tulolajijakoon ei onnistu ongelmitta. Sinänsä on selvää, että kun edellä kuvatulla tavalla kaikki tulo joka ei ole pääomatuloa on ansiotuloa, Bitcoinin muodostaman tulon määrittely ansiotuloksi ei ole mielekäästä, vaikka Bitcoin ei istukaan tarkkarajaisesti pääomatulon määritelmään. Ne pääomatulon tyypit jotka on nimetty erikseen TVL:n 32§:ssä, eivät luonnollisestikaan aiheuta ristiriitoja. Bitcoinin osalta tilanne on toinen, sillä vaikka sen voidaan katsoa muodostavan harvoin rajoituksin veronalaista pääomatuloa, sen verotuksellinen kohtelu riippunee myös siitä, millaiseksi pääomatuloksi Bitcoinista muodostuva tuotto määritellään. Sillä on merkitystä suuresti myös mahdollisesti vahvistettavien vähennysten/tappioiden näkökulmasta. Jotta Bitcoinin verotuksellista luonnetta voitaisiin tarkastella mahdollisimman tehokkaasti voimassa olevan tuloverolain näkökulmasta, Bitcoin määritellään seuraavassa tutkimuksen vaiheessa hypoteettisesti muutamalla eri tavalla. Jo tässä vaiheessa voidaan todeta, että Bitcoinin määrittely perinteiseksi sijoitusvälineeksi ei vastaa Bitcoinin taloudellista luonnetta eikä näin ollen ole mielekäs näkökulma myöskään tuloverolain oikeusdogmaattista tarkastelua silmällä pitäen.

¹¹⁴ Knuutinen 2009 s. 77.

¹¹⁵ Knuutinen 2009 s. 79.

Nykyisen tuloverolainsäädännön puitteissa Bitcoinin määrittelyä voitaneen pohtia neljältä eri kannalta: 1. Jos Bitcoinin käyttäjälle muodostama tulo on TVL:n 32§ mukaista muuta sellaista tuloa, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen, mitä TVL:n säädöksiä itse asiassa voidaan soveltaa. 2. Jos Bitcoin on omaisuutta, siihen voidaan soveltaa omaisuuden luovutuksesta muodostuvien luovutusvoiton ja –tappion säännöksiä. 3. Jos Bitcoin on valuutta, siihen voidaan soveltaa kurssivoittoja ja –tappioita koskevia erityissäännöksiä. 4. Jos Bitcoin on vain maksutapa, soveltuuko siihen tuloverotus ensinkään? Näiden määritelmien vaihtoehtoisten verotustapojen vertailu antaa paremman kuvan siitä, minkä määritelmän perusteella suoritettu verotus parhaiten vastaa Bitcoinin taloudellista luonnetta ja samalla täyttää hyvän verojärjestelmän taustalla vaikuttavat perusperiaatteet. Näin ollen laintulkinnassa päästään kielellistä tulkintaa syvemmälle kohti lainsäätäjän tuloveroilille antamaa tarkoitusta.

4.3. Bitcoinin TVL:n mukainen kohtelu muuna sellaisena tulona, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen

Tuloverolain mukainen laaja tulokäsitemahdollistaa monien erimuotoisten tulojen verottamisen pääomatuloina tai ansiotuloina. TVL:ssa pääomatulojen osalta laaja tulokäsitemahdollisuus ilmenee aiemmin mainitulla tavalla TVL:n 32§ pykälässä ja tarkemmin lainkohdassa: ”muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen.” Laaja soveltamisala kuitenkin aiheuttaa ongelmia pääomatuloverotuksen symmetriassa. Omaisuuden luovutusvoittoihin liittyy symmetriaperusteisesti vastaavien luovutustappioiden vähennyskelpoisuus. Luovutustappioiden ja muiden arvonmenetysten soveltamisala on kuitenkin huomattavan rajoitettu, eikä se ulotu laajan tulokäsitteen edellyttämiin tuloihin. Luovutustappioihin liittyvä säädäntö on yksiselitteisesti sovellettavissa ainoastaan omaisuuden luovutuksiin. Samalla muiden menetysten vähennyskelpoisuus on rajattu tarkkasanaisesti¹¹⁶. Tästä johtuu, että varsin usein kaikki uudet taloudelliset sovellukset, jotka eivät vastaa perinteisten taloudellisten

¹¹⁶ Tästä poikkeuksena voidaan mainita KHO:2014:21 ratkaisu, jota käsitellään hieman tarkemmin luvussa 4.4.

sovellusten ominaisuuksia esimerkiksi markkinoidensa tai tulonmuodostuksensa osalta, saavat osakseen epätasa-arvoista verotuskohtelua. Varsinkin tällaisiin sovelluksiin liittyvät vähennysoikeudet ovat usein erittäin suppeat. Kun ottaa huomioon Bitcoinin taloudellisen luonteen maksuvälineenä, tällaisen verotuskohtelun tuloksena Bitcoinin käytöstä tulisi kannattamatonta.

Mikäli Bitcoin -järjestelmää ja siitä syntyvää tuloa päädytään verottamaan tulona, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen, epäselväksi jää, mitä muita TVL:n lainkohtia voidaan Bitcoinin verottamiseen soveltaa. Ainoastaan TVL:n 54.1§:n mukainen pääomatulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneiden kulujen vähennyskelpoisuus tulee epäilyksettä kysymykseen. Menetysten vähennyskelpoisuuden voimakas rajoittuminen TVL:n suppean - pääasiassa omaisuuden arvonmenetyksiin liittyvän - soveltamisalan johdosta aiheuttaa usein tilanteita, joissa uudet taloudelliset sovellukset ikään kuin verotetaan kannattamattomiksi. Palaan menojen ja menetysten vähennyskelpoisuuteen seuraavassa luvussa.

Yleisesti ottaen totean näkemyksenäni, että minkä tahansa uuden taloudellisen sovelluksen tuloverotus näyttää muodostuvan yleensä taloudellisiin lähtökohtiinsa nähden ensin kohtuuttomaksi, mikäli se ei sellaisenaan istu tuloverolaissa määriteltyihin kehyksiin tietystä tulotyypistä tai sitä ei myöhemmin määritellä kuuluvaksi johonkin tuloverolaissa mainittuun tulotyyppiin. Tämä aiheuttaa selvää epäsymmetriaa laajan tulokäsitteen ja saman taloudellisen sovelluksen mahdollisesti aiheuttamien menetyksien välillä. Tätä näkemystä tukee muun muassa vakioimattomien johdannaisten tuloverotuskohtelu, joiden yhteydessä menetykset ovat vähennyskelvottomia, vaikka niiden tulon- ja tappionmuodostamistapa hyvin usein vähintäänkin jäljittelee perinteisten arvopaperien ja vakioitujen johdannaissopimusten tulon- ja tappionmuodostustapaa. Sama verotettavan tulon ja vähennyskelvottomien menetysten epäsymmetria vaivaa osaltaan myös valuuttasijoituksiin liittyvää verotusta.

Todettakoon tässä yhteydessä lisäksi, että Verohallinnon virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta antaman ohjeen perusteella Verohallinto tulkitsee Bitcoinin sopimukseksi, josta saatava tulo on muuta sellaista tuloa, jota varallisuuden voidaan

katsoa kerryttäneen. Verohallinnon kannan mukaisesti Bitcoin siis katsotaan laajan tulokäsitteen mukaisesti olevan varallisuuden kerryttämää tuloa, joka ei sinällään sisälly muihin TVL:n 32:n mukaisiin määritelmiin. Koska Bitcoinin määrittelyssä tuloverotuksen näkökulmasta sopimukseksi on kuitenkin perustavaa laatua olevia ongelmia, en näe tarpeelliseksi käsitellä Bitcoinin tuloverotusta sopimuksena laajemmin tässä luvussa. Palaan tähän ongelmaan luvussa 5. edellä mainitun ohjeen tarkastelussa.

4.4. Tulonhankkimismenot

Pääomatuloon liittyvistä tulonhankkimismenoista säädetään TVL:n 54.1§:ssä, jonka mukaan: *”Verovelvollisella on oikeus vähentää pääomatuloista niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot.”* Myös TVL 29.1§:ssä todetaan että *”Verovelvollisella on oikeus vähentää tuloistaan niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot (luonnolliset vähennykset).”* Mainitut säännökset ilmentävät tuloverolain nettoverotus -periaatetta. Todettakoon, että TVL:n 31.4§:n perusteella elantomenot ja verovapaaseen tulon hankkimiseen kohdistuvat menot eivät ole vähennyskelpoisia. Elantomenoilla tarkoitetaan verotuksen yhteydessä menoja, jotka syntyisivät verovelvolliselle tulonhankinnasta riippumatta¹¹⁷. On varsin luonnollista, että verovapaaseen tuloon liittyvät menot ovat symmetriaperusteisesti vähennyskeltottomia.

TVL 54.1§ on sinänsä yksiselitteinen, eikä se vaatine monimutkaista selvitystä. Mikäli pääomatulon hankkimisesta tai sellaisen tulon säilyttämisestä syntyy menoja, ne ovat sellaisenaan vähennyskelpoisia tulonhankkimismenoja¹¹⁸. Huomattavaa on, että pääomatulolajiin liittyviä luonnollisia vähennyksiä voi tehdä ainoastaan pääomatulosta. Ansiotuloon liittyvistä vähennyksistä säädetään erikseen. Oikeuskäytännössä¹¹⁹ on lisäksi todettu, että TVL:n 54§:n soveltamisalaan voi liittyä myös vähennyskelpoiset menetykset. Tämä on selvä poikkeus tuloverotuksessa yleisesti omaksutusta menetysten voimakkaasti rajoitetusta vähennyskelpoisuudesta. Edellä mainitussa ratkaisussa yksityishenkilön osakeyhtiöltä konkurssin takia saamatta jäänyt lainasaatava on katsottu

¹¹⁷ Nykänen 2008 s. 290.

¹¹⁸ Kts. tulonhankkimismenon käsitteestä Nykänen 2008 s. 291 – 295.

¹¹⁹ KHO:2014:21.

pääomatulojen hankkimisesta johtuneeksi menoksi. Tapauksen yksityishenkilö harjoitti rahan lainaamista yksityisille henkilöille ja yrityksille. Huomioitavaa on että kyse on lainasaatavasta. Näin ollen menetys ei johtunut omaisuuden arvonmenetyksestä, joka on puolestaan TVL 50§:n mukaan vähennyskelpoinen. Merkityksellistä ratkaisussa tämän tutkimuksen viitekehyksessä on, että menetyksen katsottiin johtuneen nimenomaan pääomatulojen hankkimisesta. Sinänsä näkemys lienee TVL54.1§:n tarkoituksen mukainen, sillä lainasaatavaa ei alunperinkään olisi syntynyt, mikäli henkilöllä ei olisi ollut pääomatulonhankkimistarkoitusta.

Muita konkurssiin liittyviä menetyksiä koskien sovelletaan myös TVL:n 50.3§:ää, mutta tällöin kyseessä on luovutustappioon rinnastettava menetys ja se rajoittuu sovellettavaksi ainoastaan arvopapereihin ja eräisiin johdannaissopimuksiin liittyen. Tähän palataan myöhemmin luvussa 4.5.7.

Bitcoinien osalta voidaan todeta, että määritellään ne miksi tahansa tuloverotuksessa, niihin liittyvät potentiaaliset luonnolliset vähennykset jäävät pääasiassa hyvin marginaalisiksi. Tällaisia menoja voisi syntyä Bitcoineja hankittaessa Bitcoin -vaihiantaa elinkeinonaan harjoittavien vaihdantapalveluista, joissa vaihdannasta maksetaan tietty komissio. Tämä liittyisi selkeästi tulon hankintaan. Säilytyksen osalta kuluja ei käytännössä synny, koska Bitcoinien ”säilytys” tapahtuu Bitcoin -järjestelmässä joka on maksutonta. Näin ollen myöskään vaihdantapalvelut eivät veloita säilytysmaksuja Bitcoinien osalta.

Menetysten vähennyskelpoisuus edellä kuvatun oikeustapauksen perusteella Bitcoinien tuloverotuksessa on kaksijakoinen, sillä Bitcoinien käyttö voi perustua muuhunkin kuin pääomatulojen aktiiviseen hankkimistarkoitukseen. Tärkein kysymys menetysten vähennyskelpoisuuden osalta onkin, voiko menetys olla vähennyskelpoinen ilman aktiivista pääomatulojen hankkimistarkoitusta. Passiivinen altistuminen pääomatulolle ei välttämättä täytä lain sanamuotoa, mutta toisaalta symmetriaperiaatteen mukaisesti lienee johdonmukaista, että pääomatulon verotukseen liittyvät olosuhteet arvioidaan aina samalla tavalla, oli pääomatulon syntyminen tavoiteltua tai ei. Vaikka sana ”hankkiminen” viittaa aktiiviseen toimintaan, aktiivisuudelle ei voitane asettaa erityisiä

vaatimuksia, sillä siihen liittyvä tulo on joka tapauksessa veronalaista. Jos aktiivisuudelle asetettaisiin vaatimuksia, tulohankkimismenojen ja siten nettoverotuksen soveltaminen passiiviseen pääomatulojen hankintaan estyisi.¹²⁰ Voidaan tietysti edelleen kysyä, onko aktiivisen ja passiivisen pääomatulojen hankkimistoiminnan lisäksi olemassa toimintaa, jonka tarkoituksena ei ole pääomatulojen hankinta ensinkään, oli se sitten aktiivista tai passiivista. Bitcoinien käyttö maksuvälineenä hyödyke ja palvelu-vaihdannassa täyttäneen tällaisen vaihtoehtoisen pääomatuloihin tähtäämättömän toiminnan, joten edellä kuvattu näkemys tukisi Bitcoinien käytöstä syntyvien menetysten lukemista vähennykelpoisiksi tulohankkimismenoksi. On kuitenkin kyseenalaista, voidaanko edellä kuvatun ennakkotapauksen perusteella menetys rinnastaa aina menoksi. Ennakkoratkaisun perusteista syntyy näkemys, että ratkaisu on tapauskohtainen, eikä se oikeuta rinnastamaan menetyksiä jatkossa automaattisesti tulon hankkimisesta johtuneiksi menoiksi.

4.5. Bitcoinin TVL:n mukainen kohtelu omaisuudeksi määriteltynä

4.5.1. Omaisuuden luovutusvoiton verotus

TVL:n 45.1§:n mukaan, ”*Omaisuuden luovutuksesta saatu voitto on veronalaista pääomatuloa siten kuin tässä luvussa säädetään.*”

Bitcoinin määrittely omaisuudeksi mahdollistaisi veromenettelyn, jossa Bitcoinin luovuttamisesta syntyy luovutushinnan ja hankintamenon välinen veronalainen luovutusvoitto tai vähennykseen oikeuttava luovutustappio. Luovutus -käsitettä ei sinänsä ole tarkemmin TVL:ssa määritelty. Luovutuksessa omaisuuden omistaja luovuttaa yleensä omaisuuden omistusoikeuden vastikkeellisesti toiselle. Veronalaisia luovutuksia olisivat rahaa vastaan tehtävä kauppa ja jotain muuta vastiketta vastaan tehtävä vaihto.¹²¹ Laajan tulokäsitteen mukaisesti kaikki omaisuuden luovutuksena saadut voitot ovat veronalaista tuloa, jos niitä ei ole säädetty erikseen verovapaiksi.

¹²⁰ Nykänen 2008 s. 291.

¹²¹ Nykänen – Rabinä 2013 s. 38.

Vastaavasti kaikki omaisuuden luovutuksesta syntyneet tappiot ovat vähennyskelpoisia, jos niitä ei ole säädetty erikseen vähennyskeltottomiksi.¹²² Kaikki omaisuuden luovutukset ovat yhteisen verokohtelun piirissä riippumatta omaisuuden omistusasajasta, laadusta ja saantotavasta riippuen. Suomen verokäytännön mukaan vain luovutuksen kautta realisoituneet omaisuuden arvonnousut eli luovutusvoitot ovat veronalaista tuloa.¹²³ Verovapaista ja osittain verovapaista luovutusvoitosta säädetään TVL:n 48 ja 49 §:ssä, mutta Bitcoinin osalta näissä pykälissä ei ole merkityksellisiä säännöksiä. Verovelvollisuuden kohdistumisesta luovutusvoittojen osalta käytetään nimiperiaatetta.¹²⁴ Käytännössä tämä tarkoittaa että verovelvollisuus kohdistuu henkilöön, jonka nimiin omaisuus on hankittu.

Bitcoinin määrittely TVL:n 45.1§:ssä tarkoitetuksi omaisuudeksi edellyttää Bitcoinin ominaisuuksien tarkastelua ja toisaalta Suomen lainsäädännön määritelmän selvittämistä omaisuuden osalta. Kuten luvussa 3.3. todettiin, virtuaalisen omaisuuden asema lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä on vielä hieman epäselvä. Rikosoikeudellisesti virtuaalisen omaisuuden ei katsottu olevan irtainta omaisuutta vaan aineetonta omaisuutta. On kuitenkin huomattava että kyseisessä Kouvolan hovioikeuden ratkaisussa aineettoman omaisuuden, saamisoikeuksien ja sähköisiä varoja koskevat määrittelyohjeet on poimittu RL:n lainvalmisteluasiakirjoista vuodelta 1988. Näin ollen kyseisen asiakirjan soveltuvuus virtuaalisen omaisuuden määrittelyyn yleisellä tasolla lienee hieman kyseenalainen.

TVL:ssa sen sijaan ei ole erityisiä säännöksiä aineettoman omaisuuden osalta, vaan ainoastaan aineettomista oikeuksista, joihin Bitcoin ei määritelmällisesti sovi. Immateriaalioikeuksilla TVL:n yhteydessä tarkoitetaan mm. patenttia, tavaramerkkiä ja tekijänoikeutta.¹²⁵ EVL:n 5.1§:n mainitaan aineettomien hyödykkeiden luovuttamisesta saatujen luovutushintojen olevan veronalaisia elinkeinotuloja. Hyödykkeiden voidaan tietystä suhteesta vastaavan omaisuutta. Toisaalta, koska TVL:ssa omaisuuden käsite on edellä mainitulla tavalla laaja, aineettomien omaisuuksien voitaneen katsoa kuuluvan

¹²² Nykänen – Rabinä 2013 s. 9.

¹²³ Nykänen – Rabinä 2013 s. 1.

¹²⁴ Nykänen – Rabinä 2013 s. 11.

¹²⁵ Ossa 2013 s. 133.

omaisuuden määritelmään. Aiemmin, luvuissa 3.3 ja 3.4. tarkasteltiin Bitcoinin omistamiseen ja omistusoikeuden siirtämiseen liittyviä ominaisuuksia. Tämän tarkastelun perusteella voidaan todeta, että Bitcoinien omistaminen ja hallinta muistuttaa suuresti pankkitilillä olevien varojen omistamista ja hallintaa. Omistamalla fyysisesti Bitcoineja hallitsevaan julkiseen avaimeen liittyvän yksityisavaimen, henkilö hallitsee Bitcoinejaan. Näin ollen Bitcoinin käyttäjällä on Bitcoineihinsa fyysinen omistus, jonka suojana toimii järjestelmän luoma salaus- ja turvajärjestelmä. Lisäksi henkilöllä on aito omistusoikeus Bitcoineihin, koska hän pystyy hallitsemaan ja halutessaan luovuttamaan Bitcoinien arvokapasiteetin toiselle henkilölle. Tämä täyttäneen omaisuuden määritelmän ainakin taloudellisesti ja yksityisoikeudellisesti. On myös tulkittu, että omaisuus, joka ei esineoikeudellisesti eikä TVL 6§:n mukaisesti ole kiinteätä, katsotaan se irtaimeksi omaisuudeksi¹²⁶.

Edellä kirjoitettuun nojaten totean, että Bitcoinin määrittely TVL:n 45.1§:ssa tarkoitetuksi omaisuudeksi ei ole poissuljettua ainakaan lain sanamuodon perusteella. Bitcoinin täsmällinen määrittely omaisuudeksi kotimaisessa lainsäädännössä helpottaisi kuitenkin merkittävästi tätä tulkintakysymystä.

4.5.2. Omaisuuden luovutusvoiton laskeminen

TVL:n 46.1§:n mukaan, ” *Omaisuuden luovutuksesta saadun voiton määrä lasketaan siten, että luovutushinnasta vähennetään omaisuuden hankintamenon poistamatta olevan osan ja voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärä. Muun verovelvollisen kuin yhteisön tai avoimen yhtiön taikka kommandiittiyhtiön saamasta luovutushinnasta vähennettävä määrä on kuitenkin aina vähintään 20 prosenttia ja, jos luovutettu omaisuus on ollut luovuttajalla vähintään 10 vuoden ajan, vähintään 40 prosenttia luovutushinnasta.*”

Säännöksessä määritellään omaisuuden luovutusvoiton laskemisen osatekijät. Laskemiseen vaikuttavia osatekijöitä ovat luovutushinta, hankintameno ja voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärä sekä vaihtoehtoisesti hankintameno-

¹²⁶ Andersson 1994 s. 89.

oletta. Seuraavaksi tarkastelen näiden osatekijöiden soveltuvuutta Bitcoinin tuloverotukseen.

4.5.3. Luovutushinta

Merkittävää edellä mainitussa säännöksessä on, että luovutusvoiton laskemisessa ei lähtökohtaisesti käytetä luovutetun omaisuuden käypää arvoa vaan todellista luovutushintaa. Luovutushintaa ei koskaan määritetä kaavamaisesti, kuten hankintameno hankintameno-olettamaa käyttäen.¹²⁷ Myös Verohallinnon ohjeen¹²⁸ mukaan ”*luovutushinta on vastike, jonka omaisuuden luovuttaja saa luovutuksen johdosta. Luovutusvoittoa laskettaessa luovutushintana pidetään omaisuuden todellista luovutushintaa.*” Vastiketta määriteltäessä sen laadulla ei ole merkitystä, kunhan se vain on rahanarvoinen etuus.¹²⁹ Pääsäännön mukaan vaihtotilanteessa luovutushinnan määrää vastikkeeksi saadun omaisuuden käypä arvo vaihtohetkellä, mikäli rahamääräinen arvo ei ilmene luovutussovituksessa.¹³⁰

Luovutushinnan määrittely edellä kuvatulla tavalla vastaa Bitcoinien taloudellisia realiteetteja ja arvomuodostustapaa, joita esiteltiin jo luvuissa 3.5. ja 3.6. Tällaisessa tilanteessa Bitcoinien vaihdanta viralliseen valuuttaan vastaisi edellä mainittua kauppaa ja Bitcoinien käyttö hyödykkeen tai palvelun oston yhteydessä maksuvälineenä rinnastuisi vaihtoon, kuten aiemmin luvussa 3. esitettiin. Tästä seuraisi, että Bitcoineja vaihdettaessa viralliseen valuuttaan luovutushinnaksi muodostuisi todellinen vastikkeena saatu rahamäärä. Bitcoineja maksuvälineenä käytettäessä luovutushinnaksi muodostuisi vastaanotetun hyödykkeen tai palvelun todellinen rahamääräinen arvo tai vaihtoehtoisesti käypää arvoa vastaava rahamääräinen arvo. Tässä kappaleessa kuvattua ajatusta voidaan selventää kahdella esimerkillä:

Esimerkki: Henkilö A myy aiemmin hankkimansa 10 Bitcoinia henkilölle B. Henkilö B maksaa A:lle 2500 euroa. Virtuaalivaluuttojen vaihdantaa elinkeinotoimintanaan suorittavan X Oy:n palvelussa samalla hetkellä tehdyn toisen kaupan perusteella 10

¹²⁷ Nykänen – Rabinä 2013 s. 66.

¹²⁸ Verohallinto 2015.

¹²⁹ Ossa 2013 s. 132.

¹³⁰ Ks. Nykänen – Rabinä 2013 s. 67 - 68 ja Ossa 2013 s. 137.

Bitcoinin arvo olisi 2300 euroa. Henkilö A:n luovutushinnaksi kaupassa lasketaan 2500 euroa.

Esimerkki: Henkilö C ostaa aiemmin hankkimillaan Bitcoineilla tietokoneen Y Oy:ltä. Henkilö C maksaa tietokoneesta 10 Bitcoinia. Y Oy:ltä saadussa kauppakuitissa tietokoneen euromääräiseksi hinnaksi määritellään 2500 euroa. Virtuaalivaluuttojen vaihdantaa elinkeinotoimintanaan suorittavan X Oy:n palvelussa samalla hetkellä tehdyn kaupan perusteella 10 Bitcoinin arvo olisi 2600 euroa. Henkilö C:n luovutushinnaksi vaihdossa lasketaan 2500 euroa.

4.5.4. Hankintameno ja voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärä

Hankintameno koostuu myyjälle suoritetusta kauppahinnasta ja luovutetun omaisuuden ostoon välittömästi liittyvistä kustannuksista.¹³¹ Hankintamenoa laskettaessa inflaatiota ei oteta huomioon, eikä hankintamenoa näin ollen muunneta nykyarvoiseksi. Tämä johtuu luovutusvoiton verotuksen nominaalisuudesta eli nimellisarvollisuudesta. Hankintameno määritetään jokaiselle saannolle erikseen, johtuen luovutusvoittojen saantokohtaisesta käsittelystä.¹³² Hankintameno määritellään eri tavalla erilaisten saantojen kohdalla. Hankintamenon määrittämiseen käytetään joko jatkuvuus- tai epäjatkuvuusperiaatetta.¹³³

Tässä tutkimuksessa pitäydytään vastikkeellisissa saannoissa puhtaasti rajaussyihin vuoksi. Vastikkeellisissa saannoissa hankintamenon määrittelee pääasiassa epäjatkuvuusperiaate. Yksinkertaistettuna hankintameno muodostetaan jokaisessa vastikkeellisessa saannossa uudestaan, eikä edellisen luovuttajan hankintameno enää koske uutta luovuttajaa. Kaupalla saadun omaisuuden hankintamenon pohjan muodostaa saannon yhteydessä maksettu kauppahinta ja vaihdon osalta hankintamenon muodostaa vaihdossa luovutetun omaisuuden käypä arvo vaihtohetkellä.¹³⁴ Poistamattomalla hankintamenolla tarkoitetaan tässä yhteydessä todellista hankintamenoa.¹³⁵ Verohallinnon ohje¹³⁶ vastaa hankintamenon määrittelyä: ”*Kaupalla saadun omaisuuden hankintamenoa on myyjälle suoritettu ostokauppahinta. Vaihdossa*

¹³¹ Ossa 2013 s. 124.

¹³² Nykänen – Rabinä 2013 s. 70 – 71.

¹³³ Rabinä 2001 s. 62 – 66.

¹³⁴ Nykänen – Rabinä 2013 s. 72 – 73.

¹³⁵ Nykänen – Rabinä 2013 s. 70.

¹³⁶ Verohallinto 2015.

saadun omaisuuden hankintamenoa on vaihdossa luovutetun omaisuuden vaihtohetken mukainen käypä arvo.”

Voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärällä tarkoitetaan hankintamenoista erillisiä menoja, joita voidaan katsoa syntyneen voittoon muodostuneen vaihdannan yhteydessä. Tällaisia voiton hankkimisesta johtuneita menoja ovat tyypillisesti välityspalkkiot, myyntiä varten tehtyjen arviointien aiheuttamat menot, omaisuuden korjauksesta myyntiä varten syntyneet menot ja kauppakirjan laadinnasta johtuneet menot.¹³⁷ Bitcoinien osalta voidaan tässä yhteydessä todeta, että tällaisten menojen syntyminen käytettäessä Bitcoinia maksuvälineenä tai Bitcoineja myytäessä rajoittuvat tyypillisesti Bitcoin -vaihdantaa liiketoimenaan harjoittavien yhtiöiden perimiin välityspalkkioihin. Bitcoin omaisuutena ei vaatisi erillistä asiantuntija-arviointia tai korjausta. Huomioitavaa on, että voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärää ei voida vähentää luovutushinnasta, mikäli käytetään hankintameno-olettamaa.¹³⁸ Hankintameno ja voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärä ovat tällä tavalla toisiinsa liitännäisiä.

Samalla tavoin kun luovutushinnan TVL:n mukainen määrittely vastaa Bitcoinin taloudellisia realiteetteja, myös hankintamenon laskenta vastaa näitä realiteetteja. Bitcoineja virallisella valuutalla ostettaessa kyse olisi kaupasta ja Bitcoineja omaisuuden luovutuksessa vastaanottaessa kyse olisi vaihdosta. Epäjatkuvuusperiaatetta noudattaen hankintamenon määrittely vastikkeellisissa saannoissa tapahtuu joka luovutuksen kohdalla erikseen. Hankintameno kauppatilanteessa määräytyy Bitcoineista maksetun rahamäärän mukaisesti. Vaihdossa vastaanotettujen Bitcoinien hankintameno määräytyy vaihdossa luovutetun omaisuuden käypä arvo vaihdon hetkellä. Käypänä arvona voitaneen ensisijassa pitää luovutun omaisuuden todellista rahamääräistä arvoa. Myös hankintamenon mittaamista voidaan selventää kahdella esimerkillä.

Esimerkki: Henkilö A on hankkinut 10 Bitcoinia henkilöltä X. Henkilö A maksoi Bitcoineista yhteensä 2000 euroa. Virtuaalivaluuttojen vaihdantaa elinkeinotoimintanaan

¹³⁷ Nykänen – Rabinä 2013 s. 89.

¹³⁸ Ossa 2013 s. 143.

suorittavan X Oy:n palvelussa samalla hetkellä tehdyn toisen kaupan perusteella 10 Bitcoinin arvo olisi 1900 euroa. Henkilö A:n hankintamenoksi kaupassa lasketaan 2000 euroa.

Esimerkki: Henkilö C on vastaanottanut 10 Bitcoinia henkilöltä Z tämän ostaessa A:lta käytetyn auton. Ominaisuuksiltaan, vuosimalliltaan ja ajokilometreiltään vastaavan ajoneuvon käypä arvo samalla hetkellä on ollut 2100 euroa. Virtuaalivaluuttojen vaihdantaa elinkeinotoimintanaan suorittavan X Oy:n palvelussa samalla hetkellä tehdyn toisen kaupan perusteella 10 Bitcoinin arvo olisi 2000 euroa. Henkilö C:n hankintamenoksi vaihdossa lasketaan 2100 euroa.

4.5.5. Hankintameno-olettama

Hankintameno-olettaman käyttö on vaihtoehtoinen tapa hankintamenoa määritettäessä. Säännöksen mukaan hankintameno-olettamana käytetään aina vähintään 20% luovutushinnasta. Jos omaisuus on ollut luovuttajalla vähintään 10 vuotta, hankintameno-olettamana käytetään 40% luovutushinnasta. Kyse on nimenomaan vaihtoehtoisesta tavasta, sillä hankintameno-olettamaa käytetään luovutusvoittoa laskettaessa mikäli se on verovelvolliselle edullisempi vaihtoehto.¹³⁹ Verohallinnon ohjeen¹⁴⁰ mukaan ”hankintameno-olettama lasketaan aina omaisuuden bruttoluovutushinnasta, eikä hankintameno-olettaman lisäksi siis saa vähentää muuta omaisuuden hankintamenoa tai voiton hankkimisesta olleita menoja.” Huomioitavaa on, että hankintameno-olettamaa voidaan käyttää myös silloin, kun omaisuus on saatu vastikkeetta, esimerkiksi perintönä, testamentilla tai lahjana.¹⁴¹ Alla esimerkkejä hankintameno-olettaman käytöstä.

Esimerkki: Henkilö A on alle 10 vuotta sitten hankkinut 10 Bitcoinia 200 eurolla henkilöltä B. Hankkimansa 10 Bitcoinia A myy nyt henkilölle C yhteensä 2500 eurolla. Kauppaan ei sisälly välityspalkkioita tai muitakaan voiton hankkimisesta olleita menoja. Henkilön A luovutushinnaksi muodostuu 2500. Hankintamenoa soveltamalla luovutushinnasta vähennettäisiin hankintamenona 200 euroa. Hankintameno-olettamaa käyttäen luovutushinnasta vähennettäisiin kaavamaisesti 20% suhteessa luovutushintaan. Tässä tapauksessa hankintameno-olettaman mukainen vähennys olisi 500 euroa. Koska hankintameno-olettaman käyttö tässä tapauksessa on verovelvolliselle edullisempaa, luovutusvoitto lasketaan sen perusteella. Henkilön A veronalaiseksi luovutusvoitoksi luovutuksessa muodostuu 2000 euroa.

¹³⁹ Ossa 2013 s. 125.

¹⁴⁰ Verohallinto 2015.

¹⁴¹ Ossa 2013 s. 125.

Esimerkki: Henkilö C on yli 10 vuotta sitten myynyt käytetyn auton henkilölle D ja vastaanottanut tältä vaihdossa 10 Bitcoinia. Ominaisuuksiltaan, vuosimalliltaan ja ajokilometreiltään vastaavan ajoneuvon käypä arvo samalla hetkellä on ollut 500 euroa. Henkilö C ostaa nyt samoilla 10 Bitcoinilla 2 viikon lomamatkan Thaimaassa lomamatkoja myyvältä yhtiöltä. Lomamatkan euromääräinen hinta samalla hetkellä on 2500 euroa. Henkilön luovutushinnaksi muodostuu 2500 euroa. Hankintamenoa soveltamalla luovutushinnasta vähennettäisiin hankintamenoa 500 euroa. Hankintameno-olettamaa käyttäen luovutushinnasta vähennetään kaavamaisesti 40% suhteessa luovutushintaan. Tässä tapauksessa hankintameno-olettaman mukainen vähennys olisi 1000 euroa. Koska hankintameno-olettaman käyttö tässä tapauksessa on verovelvolliselle edullisempaa, luovutusvoitto lasketaan sen perusteella. Henkilön A veronalaiseksi luovutusvoitoksi luovutuksessa muodostuu 1500 euroa.

4.5.6. Verovapaat luovutusvoitot

TVL:n 48§:ssä säädetään yleisesti eräistä verovapaista luovutusvoitosta. Bitcoinien näkökulmasta sovellettavaksi lainkohdaksi tuosta pykälästä sopii ainoastaan 48.6§, jonka mukaan, ” *Luonnollisen henkilön tai kuolinpesän saama omaisuuden luovutusvoitto ei ole veronalaista tuloa, jos verovuonna luovutetun omaisuuden yhteenlasketut luovutushinnat ovat enintään 1 000 euroa. Säännöstä sovellettaessa ei oteta huomioon sellaisen omaisuuden luovutuksia, joista saatu voitto on muualla laissa säädetty verovapaaksi, eikä tavanomaisen koti-irtaimiston tai muun siihen rinnastettavan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettun omaisuuden luovutuksia.*”

Kyseinen säännös on lisätty tuloverolakiin 2005. Lainmuutoksen taustalla vaikutti lainsäätäjän tarve vapauttaa verosta sellaiset fiskaalisesti vähämerkityksellisen omaisuuden vähäiset luovutukset, joista aiheutuu verovelvolliselle ja verohallinnolle runsaasti selvitystyötä.¹⁴² Tällainen hallinnollisia kustannuksia vähentävä verouudistus mukailee tehokkuusnäkökulmasta hyvän verojärjestelmän vaatimuksia.¹⁴³

Omaisuuksiksi määriteltyjen Bitcoinien osalta tämä säännös olisi erittäin merkittävä, sillä se vapauttaisi verosta merkittävän osan Bitcoinien tavanomaisia käyttäjiä, jotka ostavat vähäisen määrän hyödykkeitä vuodessa käyttäen Bitcoineja. Sijoitusmielessä Bitcoineja hankkivien ja myyvien henkilöiden osalta 1000 euron raja luovutushinnoille on melko alhainen. Käytännössä tällainen rajanveto palvelisi kuitenkin hyvin Bitcoinin

¹⁴² HE 117/2005 vp s. 6.

¹⁴³ Tuomaala 2009 s. 159 – 160.

käyttäjiä ja verohallintoa. Fiskaalisesta näkökulmasta merkityksellinen Bitcoin -vaihanta tapahtuu nimenomaan Bitcoin -vaihdantaa liiketoimenaan harjoittavien yhtiöiden tarjoamissa palveluissa. Merkityksellisyydellä ei tarkoiteta sijoitusmielessä Bitcoineja käyttävien osuutta kaikista käyttäjistä, vaan yksittäisten vaihdanta-tilanteiden suuruutta sijoitus-vaihdannan ja hyödykevaihdannan kesken. Tyypillisesti hyödykkeiden ja palveluiden ostoon liittyvät Bitcoin -vaihdantatilanteet ovat runsaslukuisia ja yksittäin pienempiä arvoja sisältäviä, kun taas sijoitusvaihdantaan liittyen kauppatilanteiden arvot ovat suurempia. Toisin sanoen Bitcoineja maksuvälineenä käyttävät osallistuvat useisiin pienempiin vaihdantatilanteisiin kun taas sijoittajat tyypillisesti hankkivat ja myyvät Bitcoineja harvemmin mutta isommissa erissä. Toisekseen Bitcoin -vaihdantaa liiketoimenaan harjoittavien yhtiöiden palvelussa suurempi yksittäinen likviditeetti houkuttelee fiskaalisesti merkittävämmät yksittäiset vaihdantatilanteet kyseiseen palveluun. Asiaa voidaan valottaa kahdella esimerkillä.

Esimerkki: Henkilö A käyttää Bitcoineja maksuvälineenä muutamien verkkokauppojen palvelussa ja muutaman yksityishenkilön kanssa. A ostaa Bitcoineja Bitcoin -vaihdantaa liiketoimenaan harjoittavan yhtiön palvelusta muutaman kerran vuodessa kun tietää tarvitsevansa Bitcoineja. Henkilö A ostaa Bitcoineja siis vuoden aikana 2-3 eri kertana. A käyttää hankkimiaan Bitcoineja vaihtelevasti 5 - 6 kertaa vuodessa. Yksittäisten vaihtojen luovutushinnat muodostuvat välille 100-150 euroa. Henkilö A:n tulisi verovelvollisena selvittää jokaisen suorittamansa Bitcoinin hankinnan ja vaihdon joissa samoja Bitcoineja on käytetty. Viiden vuoden aikana henkilö A ostaa ja kuluttaa Bitcoineja hyödyke- ja palveluostoihin yhteensä noin 4500 euron arvoisesti. Fiskaaliseen merkittävyyteensä nähden verovelvolliselta ja Verohallinnolta asian käsittelyyn ja selvitystyöhön kuluu kohtuuttomasti aikaa ja resursseja. Kyseiseen säännökseen kirjattu selvä raja-arvo tekee lisäksi Bitcoinin käytön verotuksesta ennakoitavaa.

Esimerkki: Henkilö B:llä on näkemys jonka mukaan Bitcoinin arvo tulee tulevaisuudessa kasvamaan merkittävästi, kunhan Bitcoinin käyttö vain yleistyy. Henkilö B ostaa Bitcoin-vaihdantaa liiketoimenaan harjoittavan yhtiön palvelusta kerran vuodessa neljän vuoden ajan Bitcoineja yhteensä 4000 eurolla. Viidennen vuoden puolellavälissä B katsoo Bitcoinin arvon nousseen riittävälle tasolle ja myy kaikki omistamansa Bitcoinit Bitcoin-vaihdantaa liiketoimenaan harjoittavan yhtiön palvelussa 8000 eurolla. Tällainen Bitcoinin käyttö muodostaa suuremman fiskaalisen intressin ja on verotusmenettelynkin osalta vähäisemmin resurssein selvitettävissä.

4.5.7. Luovutustappio

TVL:n 50.1§:n mukaan, ”*Omaisuuuden luovutuksesta syntynyt tappio vähennetään omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta verovuonna ja viitenä sitä seuraavana*

vuotena sitä mukaan kuin voittoa kertyy, eikä sitä oteta huomioon pääomatulojen alijäämää vahvistettaessa.”

Luovutustappio on säännelty vähennettäväksi ainoastaan omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta. Luovutustappiota ei siten saa vähentää omaisuuden tuotosta muodostuvasta pääomatulosta tai tulosta, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Omaisuuden luovutuksesta saadusta voitostakin se voidaan vähentää vain samana tai viiden seuraavan verovuoden aikana. Säännöstä muutettiin vuoden 2011 alusta siten, että aiempaa kolmen verovuoden määräaikaä jatkettiin kahdella vuodella.¹⁴⁴ Vuoden 2016 alusta lukien astuu voimaan muutos, jonka perusteella omaisuuden luovutustappioita voidaan vähentää myös muista pääomatuloista, mikäli verovuoden luovutusvoitot eivät riitä tappion vähentämiseen¹⁴⁵. Mikäli verovelvolliselle ei synny verovuonna ja sitä seuraavana viitenä verovuotena luovutusvoittoja tai muita pääomatuloja, luovutustappion vähennysoikeus menetetään.¹⁴⁶ Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisujen¹⁴⁷ perusteella luovutustappiot vähennetään luovutusvoitoista syntymisjärjestyksessään. Vähennysjärjestyksen ansiosta luovutustappioita menetetään vanhentumisen vuoksi vähemmän. Uuden lainmuutoksen johdosta luovutustappioiden vähennyskelpoisuuden menetykset vähenevät entisestään. Luovutustappio voidaan vähentää pääsäännön mukaan ainoastaan luovuttajan verotuksessa¹⁴⁸.

Bitcoinin arvonmuutokset vaihdantatilanteissa altistaa Bitcoinien käyttäjän myös negatiivisille arvonmuutoksille. Luovutusvoittojen verotukseen liittyvän symmetriaperiaatteen mukaisesti tällaiset negatiiviset arvonmuutokset tulee huomioida luovutustappioina, mikäli tällaisia tappioita ei erikseen säädetä vähennyskelvottomiksi. Ainoasta tällaisesta vähennyskelvottomasta luovutustappiosta, joka koskisi omaisuudeksi määriteltyä Bitcoinia, säädetään TVL:n 50.2§:ssä, johon palaan hieman myöhemmin.

¹⁴⁴ HE 122/2010 s. 10.

¹⁴⁵ HE 31/2015.

¹⁴⁶ Nykänen – Rabinä 2013 s. 553 – 554.

¹⁴⁷ ks. KHO 2007:54 ja KHO 2013:45.

¹⁴⁸ Nykänen – Rabinä 2013 s. 554 – 555.

Seuraavassa esimerkki, joissa Bitcoinien vaihdantaan liittyvät menetykset tulisivat vähennyskelpoisiksi omaisuuden luovutustappioina.

Esimerkki: Henkilö A hankkii 10 Bitcoinia 2000 eurolla henkilöltä B. Hankkimastaan 10 Bitcoinista A myy seuraavaksi henkilölle C yhteensä 5 Bitcoinia hintaan 1500 euroa. Kauppaan ei sisälly välityspalkkioita tai muitakaan voiton hankkimisesta olleita menoja. Henkilön A luovutushinnaksi muodostuu 1500 euroa. A:n hankintamenoiksi kyseisille 5 Bitcoinille muodostuu 1000 euroa, joka on verovelvolliselle edullisempi kuin hankintameno-olettaman mukainen 20% eli 300 euroa. A:n luovutusvoitoksi muodostuu tässä luovutuksessa siis 500 euroa. Seuraavan 4 viikon aikana Bitcoinien arvo suhteessa euroon laskee huomattavasti. Yhtiö C myy käytettyjä autoja. A hankkii C:ltä käytetyn auton, jonka hinnaksi yhtiö C on määritellyt 5 Bitcoinia. Auton käypä arvo euroilla ostettuna olisi 500 euroa. A:n luovutushinnaksi vaihdossa muodostuu 500 euroa ja hankintamenoiksi 1000 euroa, joka on verovelvolliselle edullisempi kuin hankintameno-olettaman mukainen 20% eli 250 euroa. A:n luovutustappioksi muodostuu 500 euroa, jonka A pystyy nyt vähentämään aiemmin verovuonna saadusta luovutusvoitosta. Verovuodelle ei synny pääomatuloa Bitcoinien osalta. Tämä vastaa A:n ostovoiman kehitystä verovuonna hankitun ja kulutetun 10 Bitcoinin osalta.

TVL:n 50.2§:n mukaan, ”...*Vähennyskelpoisena luovutustappiona ei pidetä myöskään 48 §:n 6 momentissa tarkoitetuista luovutuksista aiheutunutta tappiota, jos verovuonna luovutetun mainitun momentin mukaan huomioon otettavan omaisuuden yhteenlasketut hankintamenot ovat enintään 1 000 euroa.*”

Kyseisen säännöksen lainkohta liittyy sisällöltäänkin TVL:n 48.6§:ään, jossa säädetään alle 1000 euron vuotuiset luovutushinnat muodostavien luovutusten luovutusvoitot verovapaiksi. Kyseessä on siis vastaavan suuruisen luovutustappioiden säättäminen vähennyskeltottomiksi. On kuitenkin tärkeää huomata, että TVL:n 50.2§:n sanamuoto viittaa ainoastaan luovutuksiin, joiden luovutushinnat ovat vuodessa yhteensä enintään 1000 euroa. Näin ollen 1000 euron raja vähennyskeltottomille hankintamenoille ei koske luovutuksia, joiden luovutushinnat ylittävät kyseisen 1000 euroa. Vastaavasti vuotuisten hankintamenojen ylittäessä 1000 euroa, vaikka luovutushinnat jäisivät alle 1000 euron, luovutustappiot katsotaan vähennyskelpoiseksi. Lopputuloksena fiskaalisesti vähämerkitykselliset omaisuuden luovutukset ovat symmetriaperusteisesti sekä verovapaita, että tappioiden osalta vähennyskeltottomia, mutta samalla suuret luovutustappiot joiden luovutushinnat ovat vähäisiä, tulevat vähennyskelpoisiksi.

Tämän säädöksen vaikutus Bitcoineilla käytävään vaihdantaan olisi merkittävä, kuten aiemmin esitellyn TVL 48.6§:nkin osalta. Säännös helpottaa sekä verovelvollisen että Verohallinnon hallinnollista taakkaa verotuksellisissa tilanteissa, joissa taloudellinen intressi on pieni. Toisaalta säännöksen johdosta suuret luovutustappiot, joihin liittyvät alhaiset luovutushinnat oikeuttavat vähennyksiin.

TVL:n 50.3§:n mukaan, ”*Luovutustappioon rinnastetaan myös:*

1) sellaisen johdannaissopimuksen raukeaminen tai siitä aiheutunut tappio, jolla käydään kauppaa kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitetulla säännellyllä markkinalla;

2) sellainen arvopaperin arvonmenetyk, jota voidaan konkurssin tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi pitää lopullisena”

Vaikka edellä mainitulla säännöksellä ei ole suoranaista soveltuvuutta Bitcoinin tuloverotusta tarkastellessa, tarjoaa se kuitenkin mielenkiintoisen poikkeuksen omaisuuden luovutuksesta saatujen pääomatulojen verotukseen. Säännöksen ensimmäinen kohta nimittäin rinnastaa johdannaissopimuksen raukeamisen tai siitä aiheutuneen tappion omaisuuden luovutuksesta syntyvään luovutustappioon. Edellytyksenä on, että tällaisella johdannaissopimuksella käydään kauppaa RahKL:n mukaisella säännellyllä markkinalla. Syntyvä poikkeus on merkittävä, sillä sen perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että johdannaissopimusta ei mielletä TVL:ssa tarkoitetuksi omaisuudeksi ja että silti siitä aiheutunut tappio tai arvonmenetyk rinnastuu luovutustappioon. Muita sopimuksia poikkeus ei kata. Sama rinnastus on tehty myös TVL:n 45§:n mukaiseen luovutusvoittoon.

Bitcoinin tuloverotukselliseen kohteluun omaisuutena tällä rinnastuksella ei ole vaikutusta. Se toimii lähinnä kuriositeettina ja osoituksena siitä, että lainsäätäjät pystyy halutessaan laajentamaan omaisuuden luovutuksesta saadun tulon ja siitä vähennettävän omaisuuden luovutustappion soveltamisalaa myös omaisuus -määritelmän ulkopuolelle tällaisella erityissäännöksellä. Se osoittaa myös, että TVL:n säännökset kohtaavat

ajoitain uusien taloudellisten sovellusten myötä muutospaineita. Kyseinen TVL:n 50.3§ ensimmäisen kohdan ensimmäinen versio lisättiin lain kohtaan vuoden 1997 alussa.¹⁴⁹ Sillä rinnastettiin niin sanotun vakioidun termiinisopimuksen aiheuttama tappio omaisuuden luovutustappioon. Perusteina esitettiin, että silloinen oikeustila ei termiinisopimusten osalta ollut kohtuullinen. Termiinisopimuksen voittoa pidettiin veronalaisena pääomatulona mutta tappiota ei saanut vähentää. On siis huomattava, että rinnastuksen syynä ei ollut termiinisopimuksen rinnastaminen omaisuuteen, vaan termiinisopimusta koskevan oikeustilan muuttaminen kohtuulliseksi. Myöhemmin samaa lainkohtaa muutettiin vastaamaan Arvopaperimarkkinalain kokonaisuudistusta¹⁵⁰ vuonna 2012. Käytännössä tuon muutoksen tarkoitus oli vain yhdenmukaistaa tuloverolain käsitteitä vastaamaan Arvopaperimarkkinalain ja muiden lakien termistöä. Tässä yhteydessä pitää kuitenkin mainita, että kyseinen rinnastus omaisuuden luovutustappioihin ja luovutusvoittoihin koskee ainoastaan säännellyllä markkinalla kaupankäynnin kohteena olevia johdannaissopimuksia. Niin sanotut OTC - sopimukset(Over-The-Counter) jäävät tämän soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä on todettu myös oikeuskäytännössä¹⁵¹. Siinä niin sanotulla CFD -hinnanerosopimuksilla ei katsottu käytävän kauppaa arvopaperipörssissä eikä niiden ehtoja ole määritelty markkinapaikan ehdoissa. Hinnanerosopimuksen katsottiin olevan vakioimaton ja julkisesti noteeraamaton sijoitusinstrumentti, jonka arvonmenetys ei ollut TVL:n 50§:n mukainen luovutustappioon rinnastettava johdannaissopimuksen arvonmenetys.

Bitcoinin vertaaminen johdannaissopimukseen tai muihin sijoitus-instrumentteihin ei ole vero-oikeudellisesti mielekästä. Bitcoinilla ei ole sijoitus-instrumenteille tyypillistä tuotto-odotusta, kohde-etuutta tai edes nimellisarvoa. Bitcoinin vaihdantamarkkinoita ei myöskään voida verrata sijoitus-instrumenttien markkinoihin. Sijoitusvälineitä kaupataan joko säännellyillä markkinoilla tai OTC -markkinoilla. Bitcoinien markkinat sen sijaan ovat voimakkaasti hajaantuneet ja sisältävät vaihdantaa niin virallisiin valuuttoihin kuin normaaleihin hyödykkeisiin ja palveluihin. Tässä tutkimuksessa ei näistä perustavaa laatua olevista eroista johtuen syvennytä sen enempiä säännellyllä tai OTC- markkinoilla kaupattaviin sijoitusvälineisiin tai niiden tuloverotukselliseen

¹⁴⁹ HE 105/1996.

¹⁵⁰ HE 32/2012.

¹⁵¹ KHO:2010:74.

kohteluun. Tällaisiin sijoitusvälineisiin liittyvät TVL:n säännökset eivät sovellu Bitcoinin käytöstä muodostuvan pääomatulon verottamiseen. Edellä kuvatut johdannaissovimusten arvonmenetyksen rinnastukset luovutusvoittoon ja tappioon osoittavat ainoastaan lainsäätäjän kyvyn ja intressin muuttaa tuloverolainsäädäntöä kohtuuttoman oikeustilan muuttamiseksi tai muun taloudellisen tai poliittisen tarpeen vaatiessa.

4.6. Bitcoinin TVL:n mukainen kohtelu valuutaksi määriteltynä

Bitcoin ei ole virallinen valuutta. Virallisen valuutan edellytykset eivät täyty Bitcoinin kohdalla. Virallisen valuutan ja Bitcoinin eroavaisuuksia tarkasteltiin aiemmin luvussa 3.8.

Tämän tutkimuksen yhteydessä on kuitenkin tarpeen tarkastella TVL:n valuuttia koskevia säännöksiä, koska EU:n tuomioistuin on arvonlisäverotukseen liittyen antanut ratkaisun, jossa Bitcoin niin sanottuna virtuaalisena valuuttana rinnastetaan perinteiseen viralliseen valuuttaan. Ennakkoratkaisussa punnitaan Bitcoin -järjestelmän luonnetta Arvonlisäverodirektiivin näkökulmasta ja ratkaisu perustuu enemmänkin ALV -direktiivin sanamuotoihin ja kontekstiin, kuin Bitcoin -järjestelmän luonteeseen ja vero-oikeudelliseen määrittelyyn. On samalla todettava, että koska edellä mainittu ratkaisu koskee arvonlisäverotusta ja tarkemmin ALV-direktiiviä, se ei sinällään ole vertailukelpoinen tuloverotukseen liittyvän vero-oikeudellisen pohdinnan kanssa. Kuitenkin, koska Bitcoin -järjestelmä kuvataan virtuaalivaluutaksi, sen hypoteettinen kohtelu valuuttana ei liene täysin perusteetonta.¹⁵²

Myös keskusverolautakunta on antanut ennakkoratkaisun¹⁵³ koskien Bitcoinien arvonlisäverotusta. Ratkaisun mukaan Bitcoinin liittyvä kaupankäynti katsotaan arvonlisäverosta vapaaksi. Ratkaisu on yhdenmukainen EU-tuomioistuimen antaman ratkaisun kanssa, mutta perusteluissa näitä kahta ratkaisua on lähestytty eri lainkohdista

¹⁵² kts. tarkemmin päätös C-264/14, Hedqvist ja arvonlisäverodirektiivi: 2006/112/EC.

¹⁵³ kts. tarkemmin KVL 2014: Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisu 34/2014.

käsin. Kummassakaan näistä ratkaisuista ei oteta kantaa Bitcoinin luonteeseen yleisesti saati tuloverotuksen näkökulmasta, joten niitä ei käsitellä tässä yhteydessä laajemmin.

Valuutan tuloverotuksessa kyse on kurssivoittoon liittyvän pääomatulon verotuksesta. Tuloverotukseen liittyvän laajan tulokäsitteen mukaisesti virallisten valuuttojen välisiin yleisten kurssivaihteluiden synnyttämiin tuottoihin kohdistuu tuloveroa. Valuuttakurssien tuottaman tulon osalta TVL:ssa ei ole erillissäätelyä, vaan tällainen tulo verotetaan TVL:n pääomatuloa koskevan yleissäännöksen perusteella (TVL 32§). Valuuttakurssivoittojen verotukseen ei myöskään sisälly erityistä vähennyksiin liittyvää sääntelyä. Yleisen nettoverotuksen periaatteen mukaisesti TVL:n 54.1§:n tulee luonnollisia vähennyksiä koskien sovellettavaksi.

Lisäksi TVL:n 54b§:n säädetään, että *"Verovelvollisella on oikeus vähentää tulonhankkimismenona pääomatuloistaan kurssitappio, joka on johtunut ulkomaan rahan määräisestä tulonhankkimisvelasta. Korkotulon lähdeverosta annetussa laissa tarkoitettuun tuloon kohdistuvasta velasta johtuva kurssitappio ei ole vähennyskelpoinen."* Kyseistä säädöstä koskien on annettu KHO:n päätös¹⁵⁴, jonka perusteella kurssitappio ei ole katsottavissa vähennyskelpoiseksi menoksi sen laajemmin kuin mitä TVL 54b§:ssä nimenomaan säädetään. Toisin sanoen kurssitappio, joka syntyy jostain muusta syystä kuin ulkomaan rahan määräisestä tulonhankkimisvelasta johtuen, ei ole vähennyskelpoinen.

Valuuttakurssivoittojen veronalaisuudelle on säädetty alaraja verovapaita pääomatuloja käsittelevässä TVL:n 53.1:n kahdeksannessa kohdassa. Kyseisessä lainkohdassa säädetään: *"luonnolliselle henkilölle tai kuolinpesälle muuhun kuin tulonhankkimistoimintaan liittyvien valuuttakurssivoittojen yhteismäärä enintään 500 euroon asti vuodessa."* Näin ollen valuuttakurssivoittojen yhteismäärä, joka alittaa 500 euroa verovuoden aikana, on verovapaita pääomatuloa siltä osin kun kyse ei ole tulonhankkimistoiminnasta.

¹⁵⁴ KHO:2015:178.

Bitcoin -järjestelmän osalta tällaisessa verotuskohtelussa syntyy ongelmia mahdollisen kurssivoiton yhteismitallisessa laskennassa. Kuten tässä tutkimuksessa on todettu, Bitcoinin arvo syntyy vaihdantatilanteessa subjektiivisesti, eikä minkään yleisesti noteeratun kurssin perusteella. Mikäli Bitcoinien ostaja käyttää hankintaan virallista valuuttaa ja sitten ainoastaan myy Bitcoinit myöhemmin vaihtaen ne viralliseen valuuttaan, kurssivoiton mittaaminen sinänsä onnistunee ongelmitta. Bitcoinin käyttö vaihdannan välineenä hyödykemarkkinoilla aiheuttaa ongelmia kurssivoittojen mittaamiseen. Luovutetun Bitcoinin arvoksi muodostuu vaihdantatilanteessa Bitcoinin tilalle saatu hyödyke. Tämän hyödykkeen käypä arvo voidaan puolestaan määrittellä irrallaan virallisen valuutan ja Bitcoinin välisestä hetkellisestä hintasuhteesta. Aiemmin on myös todettu, ettei Bitcoinille ole määritelty minkään instituution toimesta yleistä kurssia, jota Bitcoinin arvo seuraisi. Bitcoinin arvon määrittää ainoastaan kysynnän ja tarjonnan suhde. Näin ollen kurssivoiton mittaaminen pitäisi suorittaa subjektiivisesti ja vaihdantatilanne kerrallaan.

TVL:n 54.1§:n mukaiset luonnolliset vähennykset Bitcoin -vaihdantaan liittyen koskenevat käytännössä aiemmin todetun mukaisesti ainoastaan vähäisiä välityskuluja, joita Bitcoinin hankinnasta ja myynnistä saattaa seurata. Kurssitappion vähennyskelpoisuuden osalta voitaneen viitata suoraan edellä mainittuun KHO:n ratkaisuun, jonka perusteella kurssitappiot jotka johtuvat muusta kuin ulkomaan rahan määräisestä tulonhankkimisvelasta, eivät ole vähennyskelpoisia. Voidaan lisäksi kyseenalaistaa se, täyttääkö Bitcoin missään määrin lain määritelmää "ulkomaan rahasta" lainkaan. Näin ollen kurssitappion vähennyskelpoisuus Bitcoinin tuloverotuksessa olisi kyseenalaista joka tapauksessa. Kysymys olisi siis siitä, voidaanko Bitcoin rinnastaa ulkomaan rahaksi.

TVL 53.1§:n mukainen valuuttakurssivoittojen yhteismäärän alaraja helpottaisi fiskaalisesti vähämerkityksisten vaihdantatilanteiden selvittämistä verotusmenettelyssä. Näin ollen se vastaisi yleisperiaatteeltaan omaisuuden luovutushintoja koskevaa alarajaa, vaikka laskutavat näissä kahdessa tavassa poikkeavatkin toisistaan. Kuvatunkaltaiset vähäisen fiskaalisen merkityksen omaava vaihdantatilanteet harvoin

ovat tulonhankkimistoimintaa. Kyse on näissä tilanteissa pääasiassa aina ainoastaan Bitcoinin kulutuksesta, eli valitsemisesta ostosten maksutavaksi.

4.7. Bitcoin maksutapana TVL:n näkökulmasta

Otsikkoon sisältyvä odotusarvo tälle alaluvulle on sinällään harhaanjohtava. TVL ei nimittäin sisällä yksinomaan maksutapaan liittyviä tuloverotuksellisia säännöksiä. Tämän luvun tarkoitus on kuitenkin osoittaa kuinka TVL:n lainkohdat soveltuisivat Bitcoinin määritelmään ainoastaan maksutapana. Toisekseen kyseinen otsikointi on johdonmukainen suhteessa muiden määritelmien otsikointiin.

Kuten edellä on useaan otteeseen todettu, Bitcoinin pääasiallinen tehtävä on toimia vaihdannan välineenä erilaisissa vaihdantatilanteissa, joissa hyödykkeet ja palvelut vaihtavat omistajaa. Tällaisessa tarkoituksessaan Bitcoinien ja virallisten valuuttojen vaihdanta näyttäytyy ainoastaan Bitcoinien hankintana kulutuskäyttöön ja myynnin yhteydessä vastaanotettujen Bitcoinien vaihtamisena viralliseen valuuttaan. Tällä tavoin Bitcoin toimisi kuten mikä tahansa muu elektroninen maksuväline, esimerkiksi luottokortti tai muu elektronisen maksamisen mahdollistava palvelu. Tällaisessa tapauksessa Bitcoinin hankinta nähtäisiin enemmänkin maksukyvyyn latauksena elektroniseen maksupalveluun tai prepaid -kortille. Luottokortissa sama ominaisuus toimii ikään kuin jälkikäteisesti.

Jos Bitcoin määriteltäisiin tällä tavoin, TVL:n säännökset eivät soveltuisi millään tavoin Bitcoinin verotukselliseen kohteluun. Erona perinteisempiin elektronisiin maksutapoihin Bitcoin ei itsessään ole minkään voittoa tavoittelevan tahon tuottama palvelu. Palvelua ei myöskään hallita keskusjohtoisesti, joka aiheuttaa sen, että Bitcoinin arvo kelluu täysin kysynnän ja tarjonnan lakien mukaisesti. Kun henkilö maksaa hankintojaan luottokortilla tai jollain elektronisella maksunvälittäjäpalvelulla, tällaiseen palveluun ladattu maksukyky ei muuta arvoaan, koska maksukyky ladataan ostoksen arvoon yhteismitallisella maksuvälineellä mitattuna. Näin ollen maksukyvyyn määrä ei muutu subjektiivisesti eikä objektiivisesti mitattuna ajan suhteessa. Luottokorttimaksujen osalta käytetty maksukyky paikataan velanomaisella

järjestelmällä, joka on kuitenkin yhteismitallinen maksetun hyödykkeen tai palvelun arvoon. Koska Bitcoinin arvo nähdään suhteessa sen hankintaan käytettyyn viralliseen valuuttaan, sen arvo suhteessa tähän valuuttaan määrittelee objektiivisesti tarkasteltuna sen arvon myös hankinnan jälkeen. Kun tämä ominaisuus yhdistetään Bitcoinin varastoitavuuteen, Bitcoin altistuu näennäisesti objektiivisille arvonmuutoksille. Todellisuudessa arvo kuitenkin määräytyy joka vaihdantatilanteessa erikseen.

Muun elektronisen maksupalvelun osalta kävisi samoin, jos tällaiseen palveluun ladattu arvo sidottaisiin siihen reaaliarvoon, toisin sanoen todelliseen maksukykyyn sen hankintahetkellä. Tilannetta voidaan kuvata yksinkertaisella hypoteettisella esimerkillä. Maksupalveluun ladataan hetkellä T_1 yhteensä 10 euroa, jolla saa sillä hetkellä kaupasta viisi maitotölkkiä. Kuukauden päästä hetkellä T_2 kyseisellä 10 eurolla saisikin jo 10 maitotölkkiä. Näin ollen ladatun maksukyvyyn arvo olisi aikavälillä $T_1 \rightarrow T_2$ noussut 100 %. Tällä perusteella syntynyttä arvonnousua voitaisiin hypoteettisesti pitää muuna sellaisena tulona, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Tuloverotus suoritetaan Suomessa kuitenkin nominaalisesti euromääräisenä, jolloin tällainen reaalin maksukyvyyn kasvu ei tule verotettavaksi, mikäli varallisuuden euromääräinen arvo pysyy samana. Edellä kuvatulla esimerkillä voidaan kuitenkin rinnastaa Bitcoinin tulonmuodostus maksuvälineisiin liittyvään teoreettiseen tulonmuodostukseen.

Bitcoinin osalta voidaan edelleen todeta, että koska sillä on potentiaali tulonmuodostukseen, sitä ei voida pitää pelkästään maksutapana. TVL:n 32§:n mukainen laaja tulokäsite edellyttää että tällainen tulonmuodostus katsotaan pääomatuloksi. Näin ollen Bitcoinin verotuksellinen määrittely tuloveroa muodostamattomaksi maksutavaksi – kuten esimerkiksi luottokortti- tai Paypal -maksuksi – ei ole mahdollista.

5. Bitcoinin kotimainen määrittely ja laintulkinta

5.1. Verohallinnon ohje A83/200/2013

Ennen ohjeen yksityiskohtaisempaa käsittelyä lienee perusteltua luoda katsaus Verohallinnon antamien ohjeiden merkittävyyteen lainsäädännössä ja sen tulkinnassa. Aihetta on käsitellyt muun muassa Kalle Määttä (2014). Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun¹⁵⁵ mukaan ”*Verohallituksen ohjeilla on tarkoitus yhtenäistää viranomaisten käytäntöä. Niillä ei kuitenkaan ole oikeudellisesti sitovaa merkitystä.*” Verohallinnon ohjeet ovat kuitenkin sallittuja oikeuslähteitä, joten niitä voidaan käyttää laintulkintaan, mikäli vahvasti tai heikosti velvoittavat oikeuslähteet niin sanotusti vaikenevat asiasta¹⁵⁶. Verohallinnon ohjeet perustuvat käytännössä aina Verohallinnosta annetun lain (503/2010) 2.2§:ään. Lainkohdassa todetaan Verohallinnon tehtäväksi: ”*Verohallinnon on edistettävä oikeaa ja yhdenmukaista verotusta sekä kehitettävä Verohallinnon palvelukykyä.*” Verohallinto antaa näiden ohjeiden myötä verolakien tulkintasuosituksia ja soveltamisohjeita mutta oikeudellista sitovuutta niillä ei ole Verohallinnon yksiköitä tai virkamiehiä kohtaan¹⁵⁷.

Kuten on todettu, virtuaalivaluuttojen tuloverotusta ei ole erikseen huomioitu TVL:ssa tai oikeuskäytännössä, joten Verohallinnon ohjeen soveltaminen virtuaalivaluuttojen tuloverotukseen on yleisesti ottaen perusteltua.

Verohallinto on siis 28.8.2013 julkaissut ohjeen virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta. Ohje sisältää yleistä ja tuloverotuksellista luonnehdintaa Bitcoin -järjestelmästä sekä yksittäisiä esimerkkejä eri vaihtotilanteiden vero-oikeudellisesta soveltamisesta. Ohje sisältää esimerkkejä myös elinkeinoverotuksen näkökulmasta. Tämän tutkimuksen viitekehyksessä ohjetta tarkastellaan ainoastaan yksityishenkilön tuloverotuksen näkökulmasta. Sovellettavana lakina toimii luonnollisesti voimassaoleva TVL.¹⁵⁸

¹⁵⁵ KHO:2011:118.

¹⁵⁶ Määttä 2014 s. 262.

¹⁵⁷ Määttä 2014 s. 263.

¹⁵⁸ Verohallinto 2013.

Luonnehtiessaan Bitcoin -järjestelmää ohje viittaa luvussa 1.2. Verohallinnon julkaisuun ”Harmaan talouden tilannekuva 3/2011”¹⁵⁹. Tähän julkaisuun palataan hieman myöhemmin. Ohjeessa todetaan muun muassa, että ”*Bitcoin on vertaisverkon avulla luotu virtuaalinen raha – vaihdannan väline, jota ei ole olemassa kolikkoina tai seteleinä.*” Lisäksi luvussa 2.1. todetaan, että ” *Päinvastoin kuin perinteisissä maksuvälineissä, Bitcoinin arvoa eivät määrittele eri maiden keskuspankit, vaan valuutan arvo määräytyy kysynnän ja tarjonnan perusteella.*” Lisäksi ohjeessa viitataan Kirjanpitolautakunnan 23.10.2012 antamaan ohjeeseen¹⁶⁰. Tämän ohjeen osalta on viitattu toteamukseen, jonka mukaan ” *Vertaisvaluutta ei ole virallinen maksuväline... .. Tahdonvaltaisuudesta kuitenkin johtuu, että osapuolet voivat sopia hyväksyvänsä vertaisvaluutan kirjanpitovelvollisen luovuttaman suoritteiden maksuna.*”

Sinänsä kaikki yllämainitut määritelmät pitänevät paikkansa Bitcoin -järjestelmän osalta. Bitcoin -järjestelmää hallinnoidaan vertaisverkossa ja virtuaalisena rahana se toimii vaihdannan välineenä. Bitcoin ei ole virallinen maksuväline, jota eri maiden tai muiden instituutioiden keskuspankit säätelisivät. Bitcoinin arvo määräytyy puhtaasti kysynnän ja tarjonnan perusteella. Bitcoinin vastaanotto maksuvälineenä perustuu osapuolten väliseen suostumukseen.

Virtuaalivaluuttojen tuloverotusta käsittelevässä ohjeessa jatketaan luvussa 2.1, että ”*virtuaalivaluutat eivät ole rahaa mutta eivät myöskään TVL:ssa tarkoitettuja arvopapereita... ..Virtuaalivaluuttojen vaihto voi tapahtua käytännössä joko olemassa oleviin virallisiin valuuttoihin, hyödykkeisiin tai palveluihin. Käytännössä virtuaalivaluutan käyttöalaa ei ole rajoitettu, vaan sen käyttö kuuluu osapuolten sopimusvapauden piiriin.*”

Virtuaalivaluutat, siis myös Bitcoin, ei ole arvopaperi. Kuten luvussa 3.8 todettiin, Bitcoin ei taloudellisesta näkökulmasta ole rinnastettavissa perinteiseen sijoitusvälineeseen, jolla olisi reaaliarvo, kohde-etuus tai rationaalinen tuotto-odotus. Sitä ei kaupata säännellyillä markkinoilla eikä siihen liity muitakaan arvopapereille

¹⁵⁹ Verohallinto 2011.

¹⁶⁰ Kirjanpitolautakunta 2012.

ominaisia taloudellisia luonteenpiirteitä. Bitcoin kykenee varastoimaan tietyin rajoituksin arvoa, mutta se ei tee siitä arvopaperia tai muutakaan perinteistä sijoitusvälinettä. Ohjeessa kuitenkin todetaan, etteivät virtuaalivaluutat ole rahaa. Tämä toteamus on sinänsä hieman liian ankara ja epäjohdonmukainenkin, sillä rahan määritelmä ei välttämättä rajaa joukostaan kaikkia vaihdannan välineitä¹⁶¹. Epäjohdonmukaiseksi toteamuksen tekee se, että samassa ohjeessa paria kappaletta aiemmin edellä mainitulla tavalla todetaan: ”*Bitcoin on vertaisverkon avulla luotu virtuaalinen raha:...*”

Ikään kuin johtopäätöksenä ohjeen 2.1 luvussa todetaan: ”*Tämän vuoksi virtuaalivaluutaa pidetään tuloverolain soveltamistilanteissa luonteeltaan muuna, erikseen määrittelemättömänä ja sen käyttäjien välisenä sopimuksena.*” Lauseesta jää hieman epäselväksi, mihin sanoilla ”muuna, erikseen määrittelemättömänä” viitataan, mutta sanat: ”käyttäjien välisenä sopimuksena” voidaan tulkita niin, että Verohallinto luokittelee Bitcoinin joka tapauksessa sopimukseksi. Tämä on nähdäkseni virheellinen luonnehdinta, sillä vaikka ohjeen mukaisesti ”*osapuolet voivat sopia hyväksyvänsä vertaisvaluutan kirjanpitovelvollisen luovuttaman suoritteiden maksuna*”, tämä ei tarkoita, että itse Bitcoin olisi sopimus. Vaihdatilanteet, joissa Bitcoinia käytetään maksuvälineenä, on luonnollisesti sopimukseen perustuva tapahtuma, mutta vaihdannan väline itsessään on suljettu ja suojattu järjestelmä, jonka rakenne nimenomaan takaa, että mitään sopimusta Bitcoin -järjestelmän sisällä ei tarvita. Kääntäen voidaan kysyä, että jos Bitcoin on sopimus, ketkä ovat sopimuksen osapuolet, joita Bitcoin velvoittaa? Kuten edellä tämän tutkimuksen luvussa 3.5. ja Verohallinnonkin ohjeessa todetaan, Bitcoinin arvo määräytyy kysynnän ja tarjonnan perusteella. Näin ollen arvo muodostuu pistemäisesti vaihdantatilanteessa ilman, että mikään kolmas taho tai muu osapuoli määrittelee Bitcoinin arvoa. Sopimuksen ymmärretään lisäksi tarkoittavan lupauksille annettua sitovuutta ja lupauksissa on kysymys tulevaisuuteen suuntautuvasta toiminnasta¹⁶². Bitcoin -järjestelmässä tällaista tulevaisuuteen liittyvää sitovuutta ei synny käyttäjien välille.

¹⁶¹ Ks. tarkemmin mm. Korpisaari 1923 ja Oravisjärvi 2014.

¹⁶² Häyhä 1996 s. 171 – 172.

Bitcoin -järjestelmää ei hallinnoi mikään keskustaho. Tämän johdosta Bitcoin -järjestelmän osapuolien välille ei synny järjestelmän hallinnoinnissa tai käytössä sopimuksellista suhdetta. Näin ollen Bitcoinien käytöstä ei synny palveluun liittyviä velvoittavia ehtoja tai käyttäjäsovimuksia osapuolten välille.¹⁶³

Jos Bitcoin katsottaisiin lainsäädännössä sopimukseksi, se ei vastaisi Bitcoinin taloudellista luonnetta vaihdannan välineenä. Jos Bitcoinia verrataan mihin tahansa sijoitusvälineeseen, joka voidaan katsoa sopimukseksi, on selvää että Bitcoinin potentiaalinen voittoa tai tappiota omistajalleen tuottama ajanjakso ei sisällä sopimusta jonkun tietyn tahon kanssa. Edellä mainittu arvonmuutos syntyy kahden erillisen tapahtuman synnyttämän arvonmuodostuksen välisenä erotuksena. Kun henkilö ostaa tai muuten hankkii Bitcoinit käyttääkseen ne missä tahansa vaihtotilanteessa, ei tämä hankinta tietenkään velvoita tulevaisuudessa nämä samat Bitcoinit vastaanottavaa tahoa vaihtamaan tiettyä arvoa Bitcoinin nykyiselle hankkijalle. Näin ollen näkemys siitä, että Bitcoinin arvonmuodostus liittyisi johonkin tehtyyn sopimukseen, on virheellinen. Perinteisten optiosopimusten kohdalla osapuolet määrittävät sopimuksentekohetkellä ja näin ollen sopimus velvoittaa ja oikeuttaa näitä kahta osapuolta toisiaan kohtaan koko sen ajan kun tällainen sopimus potentiaalisesti muodostaa arvoa osapuolille. Kollektiivisen sopimisen näkökulma Bitcoiniiin liittyen ontuu myös siksi, että Bitcoinin käyttäjä voi missä tahansa vaiheessa päättää että ei käytäkään Bitcoinia mihinkään. Näin ollen Bitcoin -järjestelmä ei tosiasiallisesti velvoita mitään tahoa vaihdantatilanteiden ulkopuolella ja siis niiden välissä toista Bitcoinin käyttäjää kohtaan.

Ohjeen luvussa 2.1. todetaan, että *”Virtuaalivaluuttojen vaihto voi tapahtua käytännössä joko olemassa oleviin virallisiin valuuttoihin, hyödykkeisiin tai palveluihin. Käytännössä virtuaalivaluutan käyttöalaa ei ole rajoitettu, vaan sen kuuluu osapuolten sopimusvapauden piiriin. Virtuaalivaluutan käyttö missä tahansa vaihdantatilanteessa realisoi sen arvonnousun verotuksen.”* Tämä toteamus on nähdäkseni oikeansuuntainen. Bitcoinin taloudelliseen luonteeseen kuuluu, että sen arvo muodostuu vaihdantatilanteissa jolloin on luonnollista että kaikki vaihdantatilanteet muodostavat potentiaalisen arvonmuutoksen. Toteamuksessa kuitenkin puhutaan arvonnousun

¹⁶³ Kaplanov 2012 s. 15.

realisoitumisesta, joka aiheuttaa vääristymän suhteessa Bitcoinin taloudelliseen luonteeseen. Kuten todettua, vaihtotilanne voi realisoida myös negatiivisen arvonmuutoksen, ei vain arvonnousun. Sopimusvapauden osalta ymmärrän maininnan tarkoittavan nimenomaan sopimusvapautta valita Bitcoin maksuvälineeksi.

Ohjeessa mainitaan lisäksi luvussa 2.1 että ” Sopimussuhteeseen liittyvät menetykset¹⁶⁴ eivät ole tuloverolain mukaisessa verotuksessa vähennyskelpoisia.” Tällä lauseella Verohallinto kategorisoi käytännössä kaikki Bitcoinin liittyvät menetykset vähennyskelvottomiksi. Lisäksi luvussa 2.1.1 todetaan että ”*Virtuaalivaluutan kauppatilanteissa ei sovelleta virtuaalivaluutan sopimusluonteen vuoksi tuloverolain omaisuuden luovutusvoittojen verottamista koskevia säännöksiä*” Tästä seuraa että sopimukseksi määrittely itse asiassa sulkee pois merkittävän osan TVL:n säännöksistä Bitcoinin soveltamistilanteiden ulkopuolelle. Symmetriaperiaatteen mukaisesti Bitcoinin ei sovelleta luovutusvoittoa koskevia säännöksiä, eikä sovellettavaksi tule myöskään luovutustappioihin liittyvät säännökset. Myöskään muut menetykset eivät tällöin sovellu Bitcoinin tuloverotukselliseen kohteluun. Tätä korostetaan myös edellä mainitussa ohjeessa, jonka 2.1.1. luvussa erikseen todetaan, että ”*tuloverolain mukaan toimitettavassa verotuksessa menetykset ovat lähtökohtaisesti vähennyskelvottomia.*” Vaikka menetykset ovat vähennyskelvottomia, ohjeessa ei suoranaisesti suljeta pois TVL 54§:n mukaisten tulonhankkimismenojen soveltamista Bitcoinin tuloverotuksessa. Tällaisia tulonhankkimismenoja ovat lainkohdan mukaisesti pääomatulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneen kulut.

Ohjeessa todetaan luvussa 2.1.1. että ”*verotuksellisesti virtuaalivaluutan kauppa muistuttaa olosuhteiltaan niin sanotuilla hinnanosopimuksilla (CFD) käytävää kauppaa.*” Ohjeessa viitataan tältä osin Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuun¹⁶⁵, jossa sanottujen sopimusten tuloverotuksessa syntyvät menot eivät ole TVL:n 54§:n mukainen tulonhankkimismeno, eikä myöskään TVL:n 50§ tarkoitettu luovutustappio. Tällaiset menot eivät toisin sanoen ole siis vähennyskelpoisia.

¹⁶⁴ Itse asiassa henkilökohtaiseen tuloverotukseen liittyvien menetysten vähennyskelpoisuus on erittäin rajattua. TVL sisältää vain yhden lainkohdan, jossa menetyksistä säädetään ja se koskee tässäkin tutkimuksessa käsiteltyä 50.3§:ää. Kts. tarkemmin menetysten vähennyskelpoisuudesta tuloverolain mukaisessa verotuksessa Nykänen 2014 s. 291 – 307.

¹⁶⁵ KHO:2010:74.

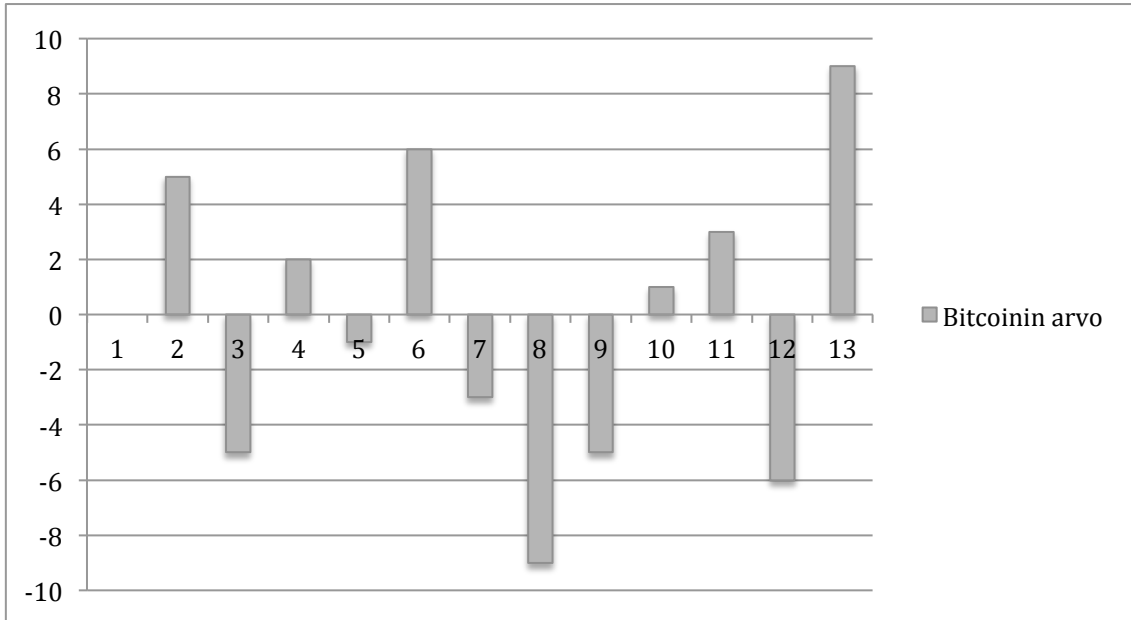
Ongelmallista tilanteesta ei niinkään ole CFD -sopimusten tuloverotuksellinen kohtelu, vaan se että Verohallinto pyrkii ylipäätään rinnastamaan Bitcoinin CFD -sopimuksen kaltaiseksi sijoitusvälineeksi. Kuten tämän tutkimuksen 3. luvussa on todettu, Bitcoinilla ei ole kohde-etuutta eikä se ole siinä mielessä reaalista tuotto-odotusta sisältävä sijoitusinstrumentti. Toisekseen, kuten edellä tässä luvussa todettiin, Bitcoin ei ole sopimus käyttäjiensä välillä. Bitcoinien käyttöön liittyy sopimustilanne vaihdon yhteydessä, mutta Bitcoinien hallinta tai omistus ei luo velvoitteita tai oikeuksia ketään kohtaan. Ainoa yhtäläisyys CFD -instrumenttien ja Bitcoinien on se, että siihen liittyvää kauppaa ei käydä säännellyillä markkinoilla. Tulonmuodostus tapahtuu – kuten todettua – eri tavalla CFD-instrumentin kuin Bitcoinin kohdalla.

Edellä kuvatut tulkintaperiaatteet johtavat tilanteeseen, jossa Bitcoinin tuloverotus muodostuu epäsymmetriseksi ja suhteettomaksi Bitcoinin taloudelliseen luonteeseen nähden. Lopputuloksena ohje synnyttää laintulkintatavan, jonka johdosta Bitcoinin tuloverotuksesta tulee Bitcoinin taloudelliselle luonteelle vierasta ja verovelvollisten taloudellista käyttäytymistä ohjaavaksi. Tämä tilanne korostuu esimerkeissä, joita Verohallinto antaa ohjeen yhteydessä.

Ohjeen esimerkeissä kaksi ja kolme käsitellään tilannetta, jossa henkilö ensin ostaa Bitcoineja ja sitten käyttää ne tavaroiden ostoon nettikaupasta. Esimerkissä kaksi Bitcoinien arvonmuutos on positiivinen hankinnan ja käytön välillä. Esimerkissä kolme arvonmuutos on puolestaan negatiivinen. Positiivisen arvon nousun osalta realisoituu verotettavaa pääomatuloa, mutta negatiivisen arvonmuutoksen tilanteessa ei synny vähennyskelpoista menetystä. Tämä on ongelmallista siksi, että tavaroiden ja palveluiden hankinta normaalisti jakautuu tietylle ajanjaksolle. Tuolla ajanjaksolla Bitcoin altistuu ominaisuuksiensa vuoksi arvonmuutoksille eri vaihdantatilanteissa. Mitä pidempi aikaväli on ja mitä useammin Bitcoineja käytetään tuolla aikavälillä, sitä todennäköisemmin hankittujen Bitcoinien arvo vaihdantatilanteessa heittelee. Asiaa voidaan jälleen kerran lähestyä esimerkin avulla.

Esimerkki: Henkilö A hankkii 120 Bitcoinia tarkoituksenaan käyttää niitä nettiostoksiin seuraavan vuoden aikana. Bitcoinien arvoksi hankintahetkellä muodostuu 10 euroa

kappale. Esimerkin yksinkertaistamiseksi todetaan, että henkilö hankkii Bitcoinit yhdellä kerralla tarkastelujakson alussa. Henkilö A kuluttaa hankkimansa Bitcoinit 12 eri vaihdantatilanteen yhteydessä sanotun vuoden aikana. Bitcoinin arvo muodostuu yksittäisissä vaihdantatilanteissa toisistaan riippumatta.

Kaavio 5: Kaaviossa 0-akselin alapuolella olevat pisteet kuvaavat Bitcoin arvon laskua suhteessa hankintahintaan ja yläpuolella olevat pisteet Bitcoin arvon nousua suhteessa hankintahintaan sillä hetkellä, kun Bitcoineja käytetään.

Esimerkissä ensimmäisten Bitcoinien käytön hetkellä yhden käytetyn Bitcoinin arvoksi muodostuu 15 euroa, eli 5 euroa yli hankintahinnan. Tällöin 10 Bitcoinin käyttö realisoi yhteensä 50 euron pääomatulon muodostumisen. Toisella käyttökerralla yhden käytetyn Bitcoinin arvoksi muodostuu 5 euroa, eli 5 euroa alle hankintahinnan. Näin edelleen laskien kaikkien käytettyjen Bitcoinien arvoiksi kussakin vaihdantahetkessä muodostuu arvot, jotka esitetään alla olevassa taulukossa.

2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
50 €	-50 €	20 €	-10 €	60 €	-30 €	-90 €	-50 €	10 €	30 €	-60 €	90 €

Taulukko 1: Jokaisessa vuoden aikana suoritetussa vaihdantatilanteessa syntynyt positiivinen tai negatiivinen arvonmuutos.

Verohallinnon ohjeen mukaisessa tuloverotuksessa ainoastaan positiiviset arvonmuutokset vaikuttaisivat verotukseen ja negatiivisten arvonmuutosten vähennyskelpoisuus evätään. Näin ollen Bitcoinien käyttökerrat jolloin arvo muodostuu

suuremmaksi kuin hankintahinta, muodostavat verotettavaa pääomatuloa. Tästä seuraa että edellä kuvatussa esimerkissä verotettavaa päätuloa muodostuu yhteensä 200 euroa. Jos asiaa tarkastellaan ostovoiman kannalta, kulutusta varten hankitun 120 Bitcoinin arvo on kaikki vaihdantatilanteet ja negatiivisetkin arvonmuutokset huomioon ottaen itse asiassa laskenut 30 euroa. Jos esimerkin henkilöllä olisi mahdollisuus, kuten yleensä on, suorittaa samat ostokset käyttäen mitä tahansa muuta maksuvälinettä, olisi hän valinnut muun maksutavan ja välttänyt verotettavan pääomatulon muodostumisen.

Toinen ongelma Verohallinnon antaman ohjeen esimerkeissä kaksi ja kolme on arvonmuodostumisen mittaaminen ainoastaan suhteessa virallisen valuutan vaihtokurssiin. Kuten tämän tutkimuksen luvussa 3.5. on todettu, Bitcoinin arvo ensinnäkin muodostuu vaihdantatilanteessa subjektiivisesti ja toiseksi markkinoilla, joiden hajanaisuudesta johtuen yhteismitallista Bitcoinin arvoa on vaikea määrittellä.

Lisäksi ohjeen luvussa 2.1.3. esitellään esimerkkejä, joissa mitataan arvonmuutosta tilanteissa, joissa sekä Bitcoineilla ostetun hyödykkeen että Bitcoinin käypä arvo muuttuu. Järjestäen tällaisissa tilanteissa näyttä esimerkkien valossa siltä, että Bitcoinin käytöstä syntyneet arvonnousut verotetaan pääomatulona, mutta negatiiviset arvonmuutokset, toisin sanoen ostovoiman laskeminen synnyttää menetyksiä, joita ei katsota vähennyskelpoiseksi. Tämä tilanne alleviivaa ohjeen määrittelemän tulkintatavan synnyttämiä ongelmia suhteessa hyvän verojärjestelmän osalta ainakin neutraliteettiperiaatteeseen. Nykyinen ohje synnyttää nähdäkseni laintulkinnan, jolla ohjataan kuluttaja käyttämään vaihdannan välineenä jotain muuta kuin Bitcoin-järjestelmää.

Vaikka ohjetta on tässä tutkimuksessa pyritty tarkastelemaan puhtaasti henkilöverotuksen näkökulmasta, todetaan vielä se että ohjeen osiossa, jossa käsitellään virtuaalivaluutan verotusta elinkeinotoiminnan näkökulmasta, Bitcoinin verotuksellinen luonne muuttuu suhteessa henkilöverotukseen. Ohjeen 2.2.1. ja 2.2.2 lukujen mukaan. elinkeinotoiminnassa Bitcoin katsotaan rahoitusomaisuudeksi siltä osin, jos se liittyy suoritemyyntiin, virtuaalivaluutan myyntiin tai sen katsotaan olevan osa kassareservin sijoittamista. Rahoitusomaisuuden myynnistä syntyvä myyntivoitto on veronalaista

elinkeinotoiminnan tuloa. Vastaavasti myynnistä aiheutuva tappio on lopullisena menetyksenä vastaavasti vähennyskelpoista menoa. Virtuaalivaluutan sijoitustoiminta katsotaan olevan muun sijoitustoiminnan tapaan lähtökohtaisesti yrityksen muun toiminnan tulolähteeseen kuuluvaa, jolloin siihen sovelletaan tuloverolakia. Jotta virtuaalivaluuttaan liittyvä kaupankäynti katsottaisiin elinkeinotoiminnaksi, tulee sen täyttää jatkuvuuden, suunnitelmallisuuden, aktiivisuuden ja taloudellisen riskin ottamisen edellytykset.

Johtopäätöksenä ohjeen vaikutuksesta Bitcoin -järjestelmän käyttäjiin voidaan todeta, että neutraliteettiperiaatteen vastaisesti se vaikuttaa suorasti kuluttajan käyttäytymiseen. Taloustieteessä yleisesti hyväksytyn teorian mukaan kuluttajat reagoivat etuisuuksiin¹⁶⁶. Riippumatta siitä, syntykö etuisuus vapaan markkinatalouden vai sääntelyn johdosta, rationaalisesti toimiva kuluttaja valitsee toimintatavan, josta se hyötyy eniten. Hyöty voidaan luonnollisesti mitata muutoinkin kuin taloudellisesti. Jokaisella kuluttajalla on omat henkilökohtaiset intressinsä, joiden perusteella hän tekee päätöksiä osana markkinataloutta. Lisäksi, huomioon ottaen Bitcoin -järjestelmään kiinteästi liittyvän tiedon epäsymmetrian, annettu ohje synnyttää vahvan intressin Bitcoinin käyttäjälle jättää Bitcoinin käyttämisen yhteydessä syntynyt arvonmuutos ilmoittamatta. Bitcoinin osalta vaarana tällaisessa tilanteessa olisi, että sen käyttäjäksi valikoituisi ainoastaan tahoja, joiden intresseissä on Bitcoinin taloudellisten ominaisuuksien sijaan vaikkapa anonymiteettiin liittyvät ominaisuudet. Tällöin käyttäjiksi valikoituisi ainoastaan tahoja, joiden tarkoituksena on peittää oma varallisuutensa. Tällaiset tahot puolestaan valitsisivat Bitcoin -teollisuudessa palveluita ainoastaan sellaisilta palveluntarjoajilta, jotka tukevat Bitcoinin anonymiteettiä. Tällä tarkoitetaan tahoja, jotka sivuuttavat mm. rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen liittyvän säädännön. Tuloksena laillista toimintaa tukevat Bitcoin -teollisuuden toimijat kuihtuisivat pois. Verohallinnon kyky valvoa Bitcoin -järjestelmään liittyvää arvonmuodostusta heikentyisi entisestään, eikä Bitcoin -järjestelmää saataisi osaksi nykyistä markkinataloutta siinä laajuudessa, mihin sen aidosti hyödylliset ominaisuudet ehkä oikeuttaisivat. Hieman kärjistetysti voitaneen todeta, että Verohallinnon tässä luvussa käsitellyllä ohjeella luoma tulkintalinja Bitcoin

¹⁶⁶ Mankiw - Taylor 2011 s. 7.

-järjestelmän tuloverokohtelussa tulee todennäköisesti korostamaan sen verotusmenettelyllisiä haasteita mahdollistavia ominaisuuksia.

5.2. Kirjanpitolautakunnan lausunto numero 1895

Edellä esitellyssä Verohallinnon ohjeessa virtuaalivaluutan tuloverotuksesta mainitaan Kirjanpitolautakunnan lausunto nro 1895¹⁶⁷. Siihen viitataan ohjeessa kohdassa, jossa määritellään Bitcoinia suhteessa viralliseen maksuvälineeseen. Seuraavassa perehdytään hieman tarkemmin tuohon lausuntoon. Lausuntoa käsitellään suhteessa siihen, mitkä ovat sen vaikutukset Bitcoinin tuloverotukselliseen asemaan.

Kirjanpitolautakunta (KILA) perustelee lausuntoaan kirjanpitolain (1339/1997) lainkohdilla. Lisäksi KILA rajaa omaa lausuntoaan luvussa 3.1. toteamalla, ettei sen toimivaltaan kuulu lausua virtuaalivaluutasta muuta kuin kirjanpidollisissa kysymyksissä. Näin se jättäytyy lausumassa asiassa mitään esimerkiksi virtuaalivaluutan verotuksellisesta luonteesta. Tämän tutkimuksen näkökulmasta on kuitenkin mielenkiintoista, kuinka eri viranomaistahot määrittelevät virtuaalivaluutaa omalta näkökulmaltaan. Tilannetta jossa yksi taloudellinen sovellus määritellään markkinataloudessa jokaisen sitä valvovan viranomaisen toimesta itsenäisesti ilman jonkun tason konsensusta siitä, mitä Bitcoin taloudellisessa merkityksessään itse asiassa on, pitänee välttää. Kuitenkin PL 2.3§:n mukaan *"Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia."* Tämän perusteella jokaisen viranomaisen on tehtävä määritelmä sen lain perusteella, johon sen toiminta perustuu. On siis korostetun tärkeää, että lainsäätäjä ottaisi tehtäväkseen määritellä Bitcoin yhdenmukaisesti kaikkiin niihin lakeihin, jotka ohjaavat viranomaisten toimintaa jotka puolestaan tehtäviensä puitteissa käsittelevät Bitcoin -järjestelmää.

Lausunnon hakijana toiminut suomalainen tilitoimisto on lausunnon 1. luvun mukaan pyytänyt KILA:lta vastausta siihen, tuleeko virtuaalivaluutaa kohdella yrityksen kirjanpidossa rahana, rahoitusarvopaperina, sijoituksena, aineettomana hyödykkeenä vai

¹⁶⁷ Kirjanpitolautakunta 2012.

jonain muuna. KILA lähtee lausunnon 3.2. luvun perusteella seuraavasta kysymyksenasettelusta: Kuuluvatko vertaisvaluutan käytöstä johtuvat liiketapahtumat kirjanpitoon? Miten maksutapahtumat käsitellään ja minkä arvoisina ne kirjataan kirjanpitoon? Miten liiketoiminnan luonne vaikuttaa kirjanpitokäsittelyyn? Miten vertaisvaluutta esitetään taseessa? Näiden kysymysten lisäksi KILA toteaa lausunnon 3.4. luvussa, että mikäli vertaisvaluuttaväline olisi laajamittaisessa käytössä vakiintunut, se voitaisiin rinnastaa vieraaseen valuuttaan. Tällöin se käsiteltäisiin kirjanpidossakin ulkomaanrahan määräisen valuutan tavoin. Tähän kuitenkin vaikuttaisi vertaisvaluutan levinneisyys ja käytön yleisyys, luotettavuus, käsittely tietoverkossa ja käsittelylogistiikkaan liittyvä turvallisuus, vapaa vaihdettavuus ja muu vaihdantakelpoisuus, välineen arvonmuodostus, vaihdantaan osallistuvien tahojen määrä, vaihdannan järjestyneisyys sekä luvanvaraisuus ja viranomaisvalvonta. Lausunnon 3.5. luvun mukaan KILA ei kuitenkaan pidä vertaisvaluuttaa virallisena rahana, koska nykyisellään käyttö on vakiintumatonta eikä sitä ole säädetty Suomessa viralliseksi valuutaksi. Lausunnon 3.7. luvussa KILA toteaa, että ”*vaikka vertaisvaluutta ei ole virallinen maksuväline, tahdonvaltaisuudesta johtuu, että osapuolet voivat sopia, että vertaisvaluuttaa otetaan vastaan kirjanpitovelvollisen luovuttaman suoritteiden maksuna... ..Sitä voidaan luonnehtia käyttäjiensä väliseen sopimukseen perustuvaksi hyödykkeeksi.*” KILA näkee perusteltuna, että vertaisvaluutta sijoitetaan kirjanpidossa vaihtuvien vastaavien rahoitusarvopaperien pääryhmässä kohdassa muut arvopaperit, joihin luetaan muun muassa sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin, sijoitusrahasto-osuudet ja joukkolainasaamiset. Samassa luvussa KILA vielä erikseen toteaa, ettei todettu ole kannanotto vertaisvaluutan arvopaperimarkkinaoikeudelliseen luonteeseen.

On merkittävää, että edellä kuvatussa KILA:n lausunnossa todetaan, että tilanne vertaisvaluutan – kuten Bitcoin – määrittelyssä saattaa ajan myötä muuttua, jos tietyt edellytykset täyttyvät¹⁶⁸. Näin ollen Bitcoin -järjestelmän tuleva kehitys ja siihen liittyvän lainsäädännön kehitys saattaa muuttaa Bitcoinin kirjanpidollista käsittelyä. Toisaalta lausunnossa myös todetaan, että niin kauan kuin vertaisvaluuttaa ei säädetä

¹⁶⁸ Tätä näkemystä tukee myös eräiden ekonomien kesken vallitseva konsensus bitcoinin määrittelystä nyt ja tulevaisuudessa. Kts. Graf 2013 s. 4

Suomen viralliseksi maksuvälineeksi, käsittely rahana on mahdotonta. Toinen merkittävä huomio lausunnossa on, että vertaisvaluutta luonnehditaan käyttäjiensä väliseen sopimukseen perustuvaksi hyödykkeeksi. Lauseella vertaisvaluutta määritellään hyödykkeeksi, joka perustuu käyttäjien väliseen sopimukseen. Tämä on nähdäkseni lähempänä Bitcoinin taloudellista luonnetta kuin verohallinnon ohjeessa aiemmin mainittu käyttäjiensä välinen sopimus. Huomattavaa on, että Verohallinnon ohjeessa viitataan kirjanpitolautakunnan lausunnon lukuun 3.7. henkilöverotuksen osalta siten, että sanaa hyödyke ei lausuta lainkaan. Myöhemmin elinkeinoverotusta koskien KILA:n lausunnon osaa, jossa hyödyke mainitaan, lainataan suoraan. Mielestäni on nykyisen tuloverolain näkökulmasta täysin ratkaisevaa, luonnehditaanko Bitcoin käyttäjiensä väliseksi sopimukseksi, vai käyttäjiensä väliseen sopimukseen perustuvaksi hyödykkeeksi, vaikka kumpikaan ei sinänsä vastaa tarkasti Bitcoinin taloudellista luonnetta. Edellä mainitussa Verohallinnon ohjeessa käytetään molempia luonnehdintoja. Tämä on omiaan aiheuttamaan sekaannusta Verohallinnon laintulkinnassa varsinkin tuloverotuksessa. Hyödyke voidaan perustellusti katsoa omaisuudeksi, joka voi olla osa verovelvollisten välistä vaihdantaa. Sopimus taas voi olosuhteista riippuen olla edelleen luovutettava tai ainoastaan sopimusten osapuolten välinen.

Se että KILA määrittelee vertaisvaluutan kuuluvaksi muiden arvopaperien ryhmään, on toissijaista koska oman toteamuksensa mukaan se ei ota kantaa vertaisvaluutan verotukselliseen tai arvopaperimarkkinaoikeudelliseen luonteeseen.

5.3. Harmaan talouden tilannekuva 03/2011

Edellä mainitussa Verohallinnon ohjeessa viitataan myös Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön aiemmin julkistamaan tilannekuvaan vuodelta 2011. Kyseisestä artikkelikokoelmasta löytyvässä ”Bitcoin – nettivaluutta” -luvussa¹⁶⁹ pyritään lyhyesti kuvailemaan Bitcoinin luonnetta.

¹⁶⁹ Verohallinto 2011 s. 40 - 41

Kirjoituksen luonnehdinta vastaa melko hyvin muita Bitcoinista annettuja luonnehdintoja. Bitcoinin katsotaan olevan vaihdannan väline, joka on luotu vertaisverkossa. Järjestelmässä Bitcoin liikkuu suoraan käyttäjiensä välillä, eikä vaihdantaan liity välikäsiä kuten pankkeja. Bitcoinin arvon katsotaan määrittyvän kysynnän ja tarjonnan perusteella. Kirjoituksessa todetaan, että *”Liittymällä järjestelmään ja vaihtamalla niitä päivän hintaan, tai ”louhimalla”, liittyy osaksi yhteisöön, joka käyttää Bitcoinia rahan kaltaisena vaihdannan välineenä.”* Bitcoineja pystyy kirjoituksen mukaan vaihtamaan Internetissä useissa vaihtopaikoissa useisiin virallisiin valuuttoihin ja *”Bitcoinit kelpaavat myös maksuvälineiksi ja kauppaa käydään Internetissä oikeilla hyödykkeillä ja palveluilla.”*

Kirjoituksessa otetaan myös kantaa Bitcoinien soveltuvuudesta – niin kuin muidenkin maksuvälineiden kohdalla on mahdollista – laittomaan toimintaan. Kirjoituksessa viitataan sivustoon, jossa voidaan myydä elämiseen ja asumiseen liittyvien tuotteiden lisäksi myös huumeita ja käsiaseita. Lopuksi kirjoitus mainitsee virtuaalisten valuuttojen käytön olevan haasteellista verovalvonnan kannalta, sillä virtuaalivaluutta on erittäin hankala jäljittää ja virtuaalisessa muodossa olevia varoja on vaikea jäädyttää viranomaisten toimesta.

Kun kirjoitusta tarkastelee, pitää ottaa huomioon, että se on julkaistu vuonna 2011, jolloin Bitcoin ei vielä ollut taloudelliselta merkittävyydeltään sillä tasolla kuin se nyt on. Vaihdannan muodot ovat lisääntyneet jo huomattavasti ja kun ottaa huomioon Bitcoinin käyttöönoton maksuvälineenä myös kivijalkaliikkeissä, Internetissä tapahtuva Bitcoinien vaihto ei ole enää ainoa vaihdannan muoto. Lisäksi nykyisellään Bitcoinien käyttäjien kategorisointi johonkin ”yhteisöön” kuuluvaksi leimaa sen suotta ikään kuin pienen ryhmän sisäiseksi toiminnaksi. Vaikka Bitcoin ei olekaan virallinen maksuväline, sitä voi kuitenkin tietyin rajoituksin käyttää minkä tahansa hyödykkeen ostamiseen nykyaikana. Kun ottaa huomioon Bitcoinin helppokäyttöisyyden ja laaja-alaisen tarjonnan, kuka tahansa pystyy nykyään hankkimaan ja käyttämään Bitcoineja kuulumatta erityisesti mihinkään yhteisöön.

Verovalvonnan haasteet ovat edelleenkin todellisia ja ajankohtaisia, mutta niiden olemassaolo ei saisi vaikuttaa Bitcoinin – kuten ei minkään muunkaan taloudellisen sovelluksen – aineelliseen verotukseen. Tässä asiassa palataan jälleen kysymykseen verotuksen tehtävistä ja verojärjestelmän neutraliteettiperiaatteesta. On kaksi eri asiaa luoda tasapuolinen ja neutraali¹⁷⁰ verotuskohtelu taloudelliselle sovellukselle tai rakentaa verovalvonnallinen kokonaisuus, jolla torjutaan kyseisen taloudellisen sovelluksen luomat haasteet muun muassa edellä mainituissa omaisuuden jäljittämiseen ja jäädyttämiseen liittyvissä kysymyksissä. Verovelvollisten toimintaa perusteettomasti ohjaavan aineellisen verotuksen soveltaminen uuteen, haasteita sisältävään taloudelliseen sovellukseen ainoastaan ajaa lakia noudattavat käyttäjät sovelluksen parista pois. Verojärjestelmän valvonnallinen toiminta nojaa erittäin vahvasti Verohallinnon kykyyn hankkia ja vastaanottaa tietoa verovelvollisista ja verovelvollisilta. Kuten aiemmin on mainittu, Bitcoinin liittyvä tiedon epäsymmetria korostaa tätä ongelmaa. Jos Bitcoinia lailliseen toimintaan käyttävälle taholle luodaan aineellisen verotuksen keinoin tasapuoliset ja houkuttelevat olosuhteet, nämä toimijat osana markkinataloutta auttavat¹⁷¹ myös veroviranomaisia saamaan arvokasta tietoa Bitcoinien käyttäjiltä. Tämä koskee sekä verovelvollisen itsestään antamia tietoja kuin sivullisen tiedonantovelvollisuuttakin.

¹⁷⁰ Neutraalisuuden merkityksestä verotuksessa tarkemmin Myrsky – Ossa 2008 s. 31 – 32.

¹⁷¹ Aiheesta rikostorjunnallisessa kehyksessä Kaplanov 2012 s. 44 – 45.

6. Johtopäätökset

Bitcoin -järjestelmä on luotu vaihdannan välineeksi. Bitcoinia ei hallinnoida minkään keskitetyn taloudellisen instituution toimesta, vaan se toimii vertaisverkossa käyttäjiensä mahdollistamana. Bitcoin -järjestelmää voidaan kuvata suljetuksi järjestelmäksi, joka voidaan integroida osaksi mitä tahansa vaihdantatilannetta tai laajemmin vaihdantataloutta. Ainoa edellytys on, että vaihdannan osapuolet sopivat käyttävänsä Bitcoinia vaihdannan välineenä. Bitcoin on osittain riippumaton nykyisestä pankkijärjestelmästä. Osittain siksi, että merkittävin tapa hankkia Bitcoineja on ainakin vielä tällä hetkellä niiden vaihtaminen virallisiin valuuttoihin. Vaikka Bitcoin -järjestelmä pystyy siirtämään arvoa taholta toiselle käytännössä rajoituksetta, Bitcoin ei ainakaan vielä nauti sellaista laaja-alaista luottamusta, että se ilman virallisen valuutan mahdollistamia likvidejä vaihtomarkkinoita pystyisi tehokkaasti toimimaan itsenäisenä vaihdannan välineenä. Tämä suhde virallisten valuuttojen kanssa muodostaa vaihdantamarkkinat, joiden ansiosta Bitcoin toimii myös arvon varastona. Nämä vaihdantamarkkinat ovat tällaiseen sijoittamiseen soveltuvan arvon varastoinnin lisäksi erittäin merkittävä turva Bitcoineja maksuvälineenä hyväksyville ja suosiville yrityksille eri aloilla. Tätä tutkimusta kirjoitettaessa Bitcoin ei ole virallinen maksuväline, joten verojen maksamiseen liittyvät velvoitteet eivät ilmenny Suomessa toimitettavassa verotuksessa Bitcoineissa, vaan verot maksetaan Suomessa aina virallista valuuttaa - tällä hetkellä euroa - käyttäen. Lisäksi Bitcoineja maksuvälineinä hyväksyvän yhtiön on muunnettava mahdollinen Bitcoineihin liittyvät varastoarvot euromääräisiksi. Vaikka Bitcoinilla on joitain virallisiin valuuttoihin liittyviä toiminnallisuuksia, se ei kuitenkaan kykene tämän tutkimuksen mukaisesti toimimaan vaihtoehtona muille virallisille valuutoille. Bitcoin ei pysty nykyisellään suoriutumaan kaikista virallisille valuutoille määritellyistä tehtävistä. Merkittävimpiä tällaisia tehtäviä ovat muun muassa toimiminen arvon mittana ja talouden tasapainottajana.

Vaikka Bitcoin -järjestelmä saa yhä enemmän ja enemmän jalansijaa vaihdantamarkkinoilla, sen suurin ongelma lienee sääntelyn puute. Vaikka sääntely nähdään usein pahana, se on sellaisenaan yleensä välttämätöntä. Sääntely luo onnistuessaan markkinatalouteen ennakoitavuutta ja puitteet oikeudenmukaiseen

kilpailuun. Epäonnistuuessaan sääntely puolestaan vääristää kilpailua ja saattaa kilpailun osapuolet epäoikeudenmukaiseen asemaan. Vero-oikeudellisen sääntelyn osalta tällainen vastakkainasettelu korostuu. Bitcoin -järjestelmää ei voida nähdä ainoastaan irrallisena taloudellisena innovaationa, vaan se on verotuksenkin kannalta nähtävä osana globaalia markkinataloutta. Tavallinen kuluttaja tekee valintoja, joiden pääasiallisena pontimena voidaan nähdä oman edun tavoittelu. Tämän vuoksi on itsestään selvää, että Bitcoin -järjestelmää tulee, muun muassa vero-oikeudellisesti, säännellä tasapuolisesti sen vertaisten kanssa. Ongelmana on tietysti, että Bitcoin -järjestelmä vaikuttaa olevan melko ainutlaatuinen taloudellinen sovellus nykyisellään. Tämän vuoksi on tärkeää, että Bitcoin -järjestelmää kohdellaan sen taloudellisten realiteettien perusteella, eikä vain sokeasti sillä perusteella, että Bitcoinin liittyvät vaihdantamarkkinat eivät ole nykyisellään samalla tavalla vakiintuneet tai säänneltyt kuten arvopaperimarkkinat.

Tämän tutkimuksen 2. luvussa perehdyttiin Bitcoin -järjestelmän taloudellisiin luonteenpiirteisiin. Merkittävimmät ja tuloverotuksenkin kannalta mielenkiintoisimmat piirteet liittyvät varmasti Bitcoinin omistamiseen ja siirrettävyyteen sekä Bitcoinin arvonmuodostukseen ja -muutoksiin.

Bitcoinin omistaminen perustuu järjestelmän julkisten avainten ja erityisesti niihin liittyvien yksityisten avainten hallintaan. Se henkilö, jonka hallussa yksityinen avain kulloinkin on, määrää kyseiseen yksityiseen avaimen liittyvälle julkiselle avaimelle järjestelmässä merkittyjen Bitcoinien käytöstä. Ilman yksityistä avainta näiden Bitcoinien siirtäminen ei onnistu. Tämän johdosta voidaan yleisesti ja verotuksenkin näkökulmasta todeta, että yksityisen avaimen hallinta määrittelee vastaavalle julkiselle avaimelle merkittyjen Bitcoinien omistuksen. Tällä on luonnollisesti merkitystä määriteltäessä Bitcoinien kulloinkin omistaja ja siten mahdollinen verovelvollinen. Samalla tavalla Bitcoinien hankinta edellyttää, että henkilö hallitsee yksityistä avainta. Yksityisen avaimen omistus nimittäin osoittaa vastaavan julkisen avaimen omistuksen, joka vaaditaan Bitcoinien vastaanottamiseksi. Käytännössä on myös mahdollista, että edellä kuvattu omistajuus ulkoistetaan vaikkapa Bitcoin- vaihdantaan erikoistuneelle taholle, jolloin yksittäisten Bitcoin-erien omistajuus voidaan todeta tällaisen tahon

rekistereistä. Tässä tutkimuksessa nämä tilanteet voidaan samaistaa toisiinsa asian yksinkertaistamiseksi.

Samalla tavalla kun omistajuus, myös Bitcoinien siirtäjä määräytyy yksityisen avaimen hallinnan perusteella. Bitcoinien siirto edellyttää kulloinkin Bitcoineja luovuttavaan julkiseen avaimen liittyvän yksityisen avaimen käyttöä. Verotuksen näkökulmasta yksityisen avaimen käytön perusteella voidaan teoriassa määritellä vaihdantatilanteessa oikea Bitcoinien luovuttaja.

Siirrettävyyden voidaan katsoa lisäksi olevan kiinteästi yhteydessä Bitcoinin liittyvään arvonmuodostukseen. Kuten aiemmin on todettu, Bitcoinilla ei ole sisäistä arvoa vaan sen arvo määräytyy subjektiivisesti jokaisessa vaihdantatilanteessa erikseen. Bitcoin -järjestelmässä siirrettäville Bitcoineille ei täten voida määritellä tiettyyn hetkeen sidottua yleistä arvoa, koska vaihdantatilanteet ovat toisistaan irrallisia niin vaihdannan osapuolten, kuin kohteidenkin osalta. Toisaalta voidaan todeta, että mikäli yksittäistä Bitcoinia ei käytetä vaihdantaan, eli siirretä toiselle taholle, se ei muodosta arvoa. Aina kun Bitcoinin omistusoikeus siirretään seuraavalle taholle, se tapahtuu vaihdantatilanteessa sen osapuolten välillä ja näiden preferenssien mukaisesti. Vaihdantatilanteessa arvonmuodostukseen ei liity mitään ulkoista tekijää, joka määritteli Bitcoinin arvon. Tästä johtuen Bitcoinin arvonmuodostusta ei voida irrottaa vaihdantatilanteesta, jossa sen arvo määrittyy. Tämä ominaisuus muistuttaa suuresti omaisuuden luovutustilanteita, joissa omaisuuden arvoksi muodostuu kaupan tai vaihdon osapuolten preferenssit ja hinta/laatu -vaatimukset huomioonottaen. Kuten Bitcoin -vaihdantamarkkinoilla, myöskään omaisuuden vaihdantamarkkinoilla ei voida yleisesti ilmoittaa jonkun tietyn omaisuuserän arvoa tietyllä hetkellä. Omaisuuden verotuksessa puhutaan tietysti käyvästä arvosta, mutta sekin on sidoksissa omaisuuden laadullisiin ominaisuuksiin. Käypä arvo ei itseisarvoisesti määritä kaupan kohteena olevan omaisuuden yksittäistä hinnanmuodostusta. Samalla tavoin myöskään Bitcoin -vaihdantaan liittyvä hetkellinen ja vaihdantakohtainen Bitcoinin ja virallisen valuutan suhde ei määritä toisaalla tehtyä Bitcoinin ja jonkin muun hyödykkeen välistä arvonmuodotusta.

Arvonmuodostuksen ja Bitcoinin arvoa varastoivan luonteen johdosta Bitcoinin käyttäjä altistuu sekä arvonnousuille että arvonlaskuille vaihdanta-tilanteissa. Koska Bitcoin ei sisällä kohde-etuutta eikä siten rationaalisesti perusteltua tuotto-odotusta, arvonnousun ja –laskun todennäköisyydet yksittäisellä aikajaksolla ovat yhtä suuret. Tästä johdettuna Bitcoinin arvonnousu ei ole sen todennäköisempää kuin arvonlaskukaan. Varmaa on kuitenkin se, että jos arvo muuttuu, sillä on suora vaikutus Bitcoinin käyttäjän maksukykyyn.

Maksukyvyyn kasvusta tai vähenemisestä päästään itse asiassa tuloverotuksen ytimeen. Yleisten vero-oikeudellisten periaatteiden mukaan verovelvollista tulee verottaa suhteessa tämän maksukykyyn¹⁷². Oikeudenmukaisuuden periaatteen mukaisesti suuremman maksukyvyyn omaavan verovelvollisen tulisi maksaa enemmän veroa kuin pienemmän maksukyvyyn omaavan. Maksukyvyyn muutoksiin liittyy merkittävä oikeudenmukaisuus- ja neutraalisuusongelma, jonka ratkaisemiseksi tuloverotukseen liittyvä nettotulon verotus on tärkeässä osassa. Toinen myös nettotuloa sivuava kokonaisuus on luovutustappion vähennyskelpoisuus. Edellä tässä tutkimuksessa on esitetty, millaisiin ongelmallisiin verotuskohtelutilanteisiin Bitcoinin määrittely oikeastaan miksi tahansa muuksi kuin omaisuudeksi johtaisi. Tämän tutkimuksen valossa näyttäisikin siltä, että – ottaen huomioon Bitcoinin taloudelliset ominaisuudet ja niiden tarkastelun tuloverolain valossa – kaikkein oikeudenmukaisimman ja realistisimman verokohtelun tarjoaisi Bitcoinin kohtelu omaisuutena. Bitcoinin määrittely omaisuudeksi nykyisen tuloverolain valossa vastaisi parhaiten Bitcoinin käyttäjän kokemia realisoituneita maksukyvyyn muutoksia. Toinen vaihtoehto olisi muuttaa nykyistä tuloverolakia siten, että Bitcoinin luovutuksista syntyneet voitot ja tappiot rinnastettaisiin omaisuuden luovutusvoittoihin ja -tappioihin tulovero-oikeudellisessa mielessä, kuten on tehty säännellyillä markkinoilla kauppaa käytävien johdannaisopimusten osalta. Luovutustappioiden vähennyskelpoisuus Bitcoinin tuloverotuksessa vastaisi tarkasti Bitcoinin käyttäjän kokemia maksukyvyyn hetkellisiä menetyksiä verovuoden aikana. Ilman tällaista vähennysoikeutta Bitcoinin käytöstä muodostuisi taloudellisesti kannattamatonta. Tämä rikkoisi yksiselitteisesti hyvään verojärjestelmään keskeisesti kuuluvaa neutraliteettiperiaatetta. Bitcoinien

¹⁷² Myrsky – Ossa 2008 s. 36.

rinnastaminen valuuttoihin ei poistaisi tätä ongelmaa, sillä valuuttasijoitukset kärsivät vastaavasta kurssitappioiden laajemmasta vähennyskelvottomuudesta, kuten tämän tutkimuksen 4.4 luvussa on esitetty.

Luovutusvoittojen verotukseen kiinteästi liittyvät raja-arvot vähäisistä omaisuudenluovutuksista ja siten verovapaista luovutuksista seuraisivat hyvin Bitcoin -vaihintaan liittyvien hajanaisten markkinoiden luonnetta, jossa ilmenee sekä fiskaalisesti vähempimerkityksellisiä, vaikeasti selvitettäviä verotuskokonaisuuksia että fiskaalisesti erittäin merkittäviä, helposti selvitettäviä verotuksellisia tilanteita. Näin ollen sekä verovelvollisen, että veronsaajan hallinnollinen taakka kokonaisuuteen nähden pienten tapahtumien yksityiskohtaiseen selvittämiseen vähenisi ratkaisevasti.

Otetaan Bitcoinien verotukselliseen kohteluun tulevaisuudessa mikä tahansa linja, tulee se aiheuttamaan yleistä painetta myös muuhun lainsäädäntöön nähden. Bitcoin -järjestelmän sääntelemättömyys aiheuttaa tässäkin tutkimuksessa todettua epävarmuutta ja linjattomuutta viranomaistoiminnassa. Pelkästään jo verolainsäädännön puitteissa on nähtävissä ongelmia Bitcoinin määrittelyssä. Merkittävin jo tällä hetkellä esiintyvä ristiriitaisuus koskee Bitcoinin liittyvää arvonlisävero-oikeudellista ja toisaalta tulovero-oikeudellista määrittelyä. Ongelman keskiössä on se tosiasia, että koska Bitcoinia ei ole määritelty erikseen kumpaankaan liittyvässä lainsäädännössä, voimassaoleva lainsäädäntö ikään kuin sitoo viranomaisten tulkintamahdollisuudet. Yhtäältä arvonlisäverolain lainsäädösteksti ei anna vastauksia Bitcoinin tuloverotuksellisesti merkittävään tulonmuodostustapaan, eikä tuloverolain yleiset pääomatuloa kuvaavat säädöstekstit ota kantaa Bitcoinin yleisiin verotuksellisiin luonteenpiirteisiin. Kolmanneksi se, että yksittäisen taloudellisen sovelluksen yhteydessä käytetään sanaa valuutta, ei tee automaattisesti kyseisestä sovelluksesta verotuksellisessa mielessä valuuttaa. Myöskään Bitcoinin luomat haasteet verotusmenettelyssä eivät saisi vaikuttaa Bitcoinin aineelliseen verotukseen. Verohallinnon ja verovelvollisen välinen epäsymmetria tiedon osalta on merkittävä ongelma, mutta sitä ei ratkaista epäoikeudenmukaisella verotuskohtelulla. Päinvastoin, tasapuolinen ja oikeudenmukainen verotuskohtelu rohkaisee yhtäältä verovelvollisia ilmoittamaan Bitcoinien käytöstä ja toisaalta lakia noudattavien Bitcoin -teollisuuden

osapuolten määrä kasvaa, jolloin sivullistiedon saaminen verotusta varten helpottuu merkittävästi.

Tämän tutkimuksen johtopäätöksenä esitän, että Bitcoin -järjestelmän tulovero-oikeudellinen sääntely tulisi toteuttaa siten, että Bitcoin -järjestelmän taloudelliset ominaisuudet otetaan huomioon nykyistä viranomaisohjeistusta paremmin. Ensisijaisesti Bitcoin -järjestelmä näyttäytyy nykyisen tuloverolainsäädännön valossa omaisuutena, johon soveltuisi erinomaisesti nykyiset omaisuuden luovutusvoiton verotusta koskevat säännökset. Mikäli Bitcoin -järjestelmän aineettomuuden katsotaan jollain tavoin estävän tällaisen määrittelyn, tulisi Bitcoin -järjestelmässä syntyvä tulo ja tappio rinnastaa omaisuuden luovutusvoitonverotukseen kuuluviksi samalla tavoin kuin säännellyillä markkinoilla kauppaa käyväien johdannaissopimusten kanssa tehtiin vuonna 1996 ja 2012. On selvää, että tällaista uudistusta ei voida tehdä ilman kokonaisvaltaisempaa lainsäädännöllistä muutosta Bitcoin -järjestelmän suhteen. Tasapuolisuuden nimissä todettakoon, että myös valuuttasijoituksiin liittyvää tuloverotusta tulisi tarkastella yhtäaikaisesti, sillä valuuttasijoittajat kärsivät samasta menetysten vähennyskelvottomuudesta ja sen aiheuttamasta taloudellisesta kannattamattomuudesta kuin Bitcoin -järjestelmänkin käyttäjät. Tällaista kokonaisvaltaista muutosta tukisi myös tässä tutkimuksessa kuvattu EU:n tuomioistuimen ratkaisu, jossa Bitcoin rinnastettiin arvonlisäverotusta koskevassa kysymyksessä nimenomaan valuutaksi. Yleisesti myös menetysten rinnastamista tulonhankkimismenoiksi tulisi tarkastella laaja-alaisesti. Tämä selventäisi merkittävässä määrin tuloverotuksessa usein esiintyvää epäsymmetrisyyttä tulojen ja menojen verotuskohteluiden välillä. Lopuksi, kuten tässä tutkimuksessa on aiemmin todettu, sääntelyn puute on Bitcoin -järjestelmän kokonaisvaltainen heikkous, jonka korjaaminen yhdenmukaistaisi sen viranomaiskohtelua ja parantaisi ennakoitavuutta koko Bitcoin -teollisuudessa.